

**Sermones II academici de regimine mentis quod medicorum est / Accessit
A. Kaaü Boerhaave sermo academicus de iis, quae virum medicum
perficiunt et exornant.**

Contributors

Gaubius, Hieronymus David, 1705?-1780.

Kaaü Boerhaave, Abraham, 1715-1753. Sermo academicus de iis, quae virum medicum perficiunt et exornant.

Publication/Creation

Argentorati : A. König, 1776.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hh4dx88r>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

24, 149 / B

12 /

Dr. Boegnes.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

HIERON. DAV. GAUBII

MEDICINÆ ET CHEMIÆ IN ACADEMIA BATAVA, QUÆ
LEIDÆ EST, PROFESSORIS

SERMONES II. ACADEMICI

DE

REGIMINE MENTIS

QUOD MEDICORUM EST.

ACCESSIT

ABR. KAAU BOERHAAVE

SERMO ACADEMICUS

DE IIS, QUÆ

VIRUM MEDICUM

PERFICIUNT ET EXORNANT.

Editio tertia prioribus accuratior.

ARGENTORATI,

Ex Officina Libraria AMANDI KÖNIG.

MDCCLXXVI.

Cum permissu Superiorum.

300647

CELSISSIMO
ARAUSIONIS ET NASSAVIAE
PRINCIPI
GUILHELMO V.
HEREDITARIO
FOEDERATARUM BELGII REGIONUM
GUBERNATORI,
ET
SUMMO TERRA MARIQUE IMPERATORI
ECT. ECT. ECT.

SERENISSIMO
PRINCIPI
LUDOVICO
BRUNSVICENSIVM ET LUNEBURGENSIVM
DUCI,
SACRAE CAESARAE MAJESTATIS
ET
SACRI ROMANI IMPERII
NEC NON
REGIAE APOSTOLICAE MAJESTATIS
HUNGARIAE ET BOHEMIAE
UT ET
FOEDERATAE BELGARVM REIPUBLICAE
SUMMO CASTRORVM PRAEFECTO,
PRINCIPIS AURIACI
IN
IMPERIO COPIARVM TERRESTRIVM
VICES GERENTI,
ATQUE
TUTORI INCOMPARABILI

D. D.

HIERONYMVS DAVID GAUBIVS.

H. D.

H. D. GAUBII
DE
REGIMINE MENTIS
QUOD MEDICORUM
EST

SERMO I. ACADEMICUS. *

Etsi multae sunt & multum inter se diversae, quarum materies Homo est, Artes atque Scientiae; prout in alia atque alia Hominis parte, aut in eadem diverso modo ac fine versantur: habent tamen omnes & singulae commune quoddam vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur; ut parte sui aliqua cohaereant, nec mutua ope ubique carere possint.

Etenim Humani Corporis membrorum elegantissima est in summa varietate con-
A

* *Habitus VIII. Febr. MDCCLXVII. cum Magistratu academico abiret.*

cinnitas, qua in unum omnia consentiunt. Animi etiam facultates; quanquam agendi ratione discrepant; ejusdem tamen generis sunt, atque ex se mutuo pendent. Ipsa denique Mens ac Corpus, res plurimorum judiciis natura dissimilimae, quando in unum coeunt Hominem, nexu tam arcto intimoque sociantur, ut in sese invicem penetrasse, & si Chemicorum more hic loqui licet, se mutuo veluti solvisse diceres: ita, dum vita viget, ubicunque Mens est, Corpus est; Mens, ubi Corpus; nec ulla fere Hominis particula indicari potest, in qua non una & Mentis & Corporis aliquid, atque adeo utriusque mixtura animadvertatur.

Ex quo, ut alia, quae inferri possent, praeteream, unum hoc evidentissime intelligi existimo, vix bene Animum regi, nisi & Corporis, quocum junctus est, ratio habeatur; & vicissim cum apposita eorum, quae ad hoc pertinent, curatione regimen illius implicitum esse ac cohaerere.

Itaque vetustis etiam temporibus, & ab ipsis adeo cum Philosophiae tum Medicinae incunabilis, hanc illius partem

habere solitam, praecipuosque ex Sapien-
 tiae Professoribus, Pythagoram, & Em-
 pedoclem, & Democritum, medendi
 Scientia quoque peritos fuisse legimus:
 nec ea tantummodo de causa, uti opi-
 nor, (a) quod Medicinam illi maxime
 requirerent, qui corporum suorum robo-
 ra inquieta cogitatione nocturnaue vigi-
 lia minuissent; sed ideo imprimis, quia
 perspicacissimis istis Hominibus comper-
 tum esse debuit, ad Animi vigorem cum
 conservandum, tum augendum, nihil
 plus conferre, quam sanitatem, & Cor-
 pore labefactato vix fieri posse, ut non is
 una deficiat.

Nec enim profecto difficili opus erat
 aut laboriosa observatione ad cognoscen-
 dum illud, cujus documenta quotidie in-
 ter mortales tam multa tamque indubia
 eduntur.

Quis, quaeso, nostrum non multoties
 in sese expertus est, & satietatem, & fa-
 mem, & protractas ultra modum vigilias,
 & somnos solito longiores, & vini po-
 tionem, & variam aëris temperaturam,
 & alia quamplurima etsi corporis tantum

A 2

(a) *A Corn. Cels. lib. 1. praefat.*

conditiones proxime mutant; rationis tamen atque intelligentiae vim eadem opera graviter adficere? An cuiquam ignotum esse potest, nasci hominibus perceptionum fallacias, imaginum delirationes, mentis alienationes, quarum sanatio, nisi Elleboro perficiatur, exquisitissimo etiam Logices apparatus frustra tentatur? Et si cui volupe est, quantum ebrietas, gravitas, atra bilis, aliique id genus corpori stimuli in mores hominum valeant, attentius contemplari; is ultro, opinor, confitebitur, moralem Animi facultatem haud minus, quam rationalem, sub Corporis potestate esse, atque non omnem intemperantiam, & libidinofam voluptatem, & avaritiam, & inhumanitatem, & impetum ad furta, & furorem ad homicidia, & saevitiem in propria viscera, adeo prorsus soli semper animo deberi, ut non quandoque ex bruto potius Corpore profluere, atque invitum quasi Animum in societatem sceleris ab illo pertrahi dicendum sit.

Verum longe evidentius etiam est, quod Mens in Corpus exercet, imperium, inque eo agnoscendo omnium fere Mortalium suffragia ita consentiunt, ut, qui

argumentis id affirmare suscipiat, Soli mutuare velle lucem videri possit.

Quanquam enim, dum sociale illud Vitae Humane foedus constat, re forsitan haud major est Mentis in Corpus, quam hujus in illam potentia; facit tamen, quae Menti adest, conscientia efficacis suae voluntatis, promptique, quod Corpus sanum praestat, obsequii, ut datum illi imperium, huic modo impositam esse servitutem facile opinemur. Et quidni tacitam quoque subesse arrogantiam fateamur, qua Mens, quod rationis participem semet prae Corpore agnoscat, plus sibi juris in hoc, quam huic in sese, competere sibi persuadeat? Perinde quasi rationis duntaxat sit imperare. Verum qualiscunque demum istius evidentiae causa fuerit, tanta profecto est in hac re, ut sentire eam magis, quam credere videamur, atque in dubium vocare, ne dicam negare, vix nisi vi nobis quodammodo illata possimus.

Quodsi itaque, qui Mentis Hominum vera sapientia ac virtute imbuere student, praeter cetera cogitare etiam debent de impedimentis aut adjumentis, quae varia Corporis constitutio adferre potest: haud

dispar ratio exigit, ut illi quoque, quorum officium est Corpus Humanum ad sanitatem dirigere, quid Animi in illud potestas addere aut apponere suis conatibus valeat, diligenter considerent.

Etiamfi igitur quaestio de Facultatibus Mentis Humanae, harumque gubernatio ad Philosophos unice proprieque pertinere videatur; animadvertitis tamen, A. O. O. H. partem ejus aliquam a foro Medico tam parum quoque alienam esse, ut cum negare quis possit, Medicis convenire, philosophandum Medicis esse negare non possit.

Quae cum ita sint, haud amplius dubito, H. O. O. H. materiem Vobis indicare, de qua, cum dura legis necessitas ita jubet, Sermonem hac hora habere decrevi. Dicam quippe de MENTIS REGIMINE, QUOD MEDICORUM EST.

De eo autem cum diu atque acriter a Medicis disputatum sit, nec una omnibus sententia sedeat; ut idcirco in diversas etiam curandi vias processerint: nolite metuere, ne prolixa argumentorum, quae in utramque partem proferuntur, expositione Vos obtundam! Est enim hujus-

modi dicendi genus non modo a moribus studiisque meis valde alienum; sed sentio etiam, nec dignitati hujus loci, nec, quem celebramus, diei solemnitati, nec denique vestris omnium auribus satis accommodatum esse. Quapropter, absque partium studio, atque sepositis contentionibus, ea tantum, quae in re ipsa inesse sedula peruestigatio docet, qua potero, cum simplicitate, tum brevitate, enarrabo. Quod dum facio, Vestra, A. O. O. H. quam aliquoties in hoc loco expertus sum, benevolentia atque favore homini in dicendo minime exercitato ut adesse velitis etiam atque etiam rogo.

Ut itaque, missis circuitionibus, inde proficiscatur Oratio mea, unde omnis dicendorum ratio ducitur; admirabile illud connubium, quo Mens & Corpus in Homine juncta sunt, ejusque jura ac leges quemadmodum sese habere observatio fidem facit, primum ante oculos ponam. Etiam si enim istius rei inquisitionem Philosophi sibi vindicent, suisque scholis propriam esse velint; non vereor tamen pace ipsorum affirmare, si quid in his tenebris clare videant, vix nisi Medicis lumina praeferebantibus id videre.

Quotiescunque autem varias loquendi formulas & comparationes, quae hominibus, cum de ista conjunctione sermocinantur, usitatae sunt, mecum recenseo; toties mirari satis non possum, ab iis etiam, qui ultra vulgus sapere volunt, istiusmodi frequenter usurpari, quae longe aliud exprimant, quam quod suus quemque animus in semet ipsum atque in corpus suum reflexus quotidie, nec obscure, edocere possit. Cui vero id mirum non videatur in ea maxime re, cujus notitia, nisi ex illis, quae persentiscimus, aliunde nulla nobis adlucet?

Videas nonnullos Corpus Humanum Mentis vocare Domicilium, sibi & aliis persuadere, sic eam in Corpore habitare & liberrime versari, & pro arbitrio omnia facere, ut domi quisque nostrum suae consuevit. Mirum vero domicilium! quod divisum cum habitatore suo imperium habet; a quo Sapientia Mentis aut stultitia pendet; quod destituere suum herum potest, at nisi demiserit, ab hoc vicissim desereri non potest.

Alii, iusto etiam splendidiorum hunc titulum rati, Carcerem malunt aut Ergastulum dicere, cujus compagibus in-

clusus detentusque Animus fervile jugum invite coacteque ferat. Verum nae hi sibi parum conscii sunt, quid sua in Corpore voluntate efficere Animus possit; nec quam vehementer illud amet, aut quanta id sollicitudine curet, quotque & quam magnis ab eo vicissim adminiculis, & officiis, & ornamentis, quibus aliter aegerrime careret, continenter cumuletur, considerant.

Sunt etiam, quibus Officina Corpus est, multiplici organorum affabre factorum apparatu instructa; Magister officinae animus, idemque Architectus, ut a quo Corpus universum efformari, cunctasque ejus partes in motum cieri autumant: carere enim omni prorsus agendi facultate, atque ex se inertem esse corpoream molem, muta ejus instrumenta, nisi aliena vi agitentur, sua sponte nihil efficere; omnium itaque actionum Corporis Humani, etiam earum, quas voluntate regi non sentimus, unicum autorem Animum esse, cui soli, tanquam Deo in hac machina, cum fabricatio, tum omnis ejus motus debeatur. Diceres conscientiam ita opinantibus plane singularem contigisse, ut illa etiam ex sua vo-

luntate pendere animadvertant, quae ceteri homines extra suum arbitrium posita esse experiuntur: quod cum parum credibile sit, non igitur fidem merentur, nisi documenta protulerint, unde cognoscere possint, se sua voluntate aliquid agere, quod se non infciis tantum, sed invitis etiam, agitur.

Neque substitit hic fingendi licentia. Rarissima ingenii subtilitate ab aliis excogitata est nova quaedam Contubernii forma, quae cum eludere possit insuperabilem illam mutui commercii inter res tam dissimiles difficultatem, multos Philosophorum mirum in modum delectat. Fingite Vobis cogitatione A. O. O. H. duo Automata, ea lege inter se composita, ut, praeter habitationem, nihil commune habeant, nec alteri in alterum ulla potestas sit concessa: in unoquoque autem vigeat suae naturae conveniens agendi virtus, quae definitam actionum aliarum ex aliis fluentium seriem certo ordine ac tempore ex se producat: detur praeterea inter utramque actionum seriem statuta quaedam atque perpetua harmonia, ut, quae utrinque in idem tempus incidunt actiones, singulae unius seriei singulis

alterius congruant atque examuffim re-
 fpondeant: nonne, his ita fe habentibus,
 ejufmodi amborum apparere conjunctio
 debet, ut jugi commercio in fe mutuo
 agere, hujufque actiones actionum illius
 caufae aut effectus effe videantur; quan-
 quam re ipfa duntaxat una diverfantur.
 Superest, A. O. O. H. ut jam in automa-
 ti alterius locum fubftituatis Mentem, in
 alterius Corpus: fic concinnabitis Homi-
 nem ejus Systematis, cui Harmoniae
 Praeftabilitae nomen eft. Fabellam Vo-
 bis narravi, quam novitas commendavit,
 commendatio divulgavit, divulgatio per-
 polivit, atque plaufibili veritatis fpecie fic
 tandem exornavit, ut fupra, quam ex-
 fpectare Inventor ejus poterat, faventes
 habuerit Sapientiae Magiftros. Libenter
 equidem atque ultro largior, fi de illo
 tantum quaeritur, quemadmodum res na-
 tura diverfae mutui inter fe commercii
 fpeciem mentiri queant; tametsi nulla in
 fe invicem agendi gaudeant facultate;
 nihil aut ingeniofius, aut expeditius ad
 hoc problema exponendum inveniri pof-
 fe. At vero, cum video, qui idem ad
 Hominem transferant creatum, & ejufce-
 modi effe Mentis ac Corporis Humani
 confenfum ferio non exiftiment modo,

sed etiam profiteantur; mirari certe subit, nostro etiam aevo tantum apud Philosophos valere lusus imaginationis, aut vim autoritatis; ut ne in ista quidem re, quae sentiri verius, quam doceri potest, commentum admittere dubitent ab illis, quae quisque in semet ipso observat, alienissimum. Non jam memorabo, quam imperfecte insciteque in prima infantia instrumentis suis Corporis Animus utatur; quam paulatim rectum eorum usum discat; quonam modo per gradus veluti Corpori suo, hocque illi, adfuescat, nec sine studio atque exercitatione frequenti facillitas tandem utrique veniat ordinate ac legibus naturae convenienter in socium suum agendi. Non his opus est argumentis. Provoco potius ad ipsam uniuscujusque Vestrum conscientiam, cujus testimonium omni exceptione majus in hac re censendum est. An ea cuiquam ex Vobis persuaderi finit, cum eodem temporis puncto, quo Corporis sui aliqua pars candente ferro aduritur, dolorem sentit, non ideo dolere, quod uratur, sed doliturum tamen sub id tempus fuisse, quamvis ustio abfuisset? Quando ad nutum voluntatis membrum movetur, idque statim, & ea vi, directione, dura-

tione, ac successione, uti voluntas jubet, hacque vicissim quietem imperante, mox iterum quiescit; utrum induci quis potest ad credendum, Corpus haec omnia, sponte sua, injussu Mentis, peragere? Vidiſtine homines, quorum pes aut manus stupore detenta sensu caret? quemadmodum contrectent, fricent, vellicent eam partem, perinde quasi Animum sic excitare ad sentiendum velint. An Paralyticos observastis? Ut omnes voluntatis suae vires intendant, totoque veluti Animo nitantur in parte resoluta motum ciere, persuasissimi se id voluntate sua, cum sani essent, efficere potuisse: mirantur itaque suo nondum adfueti malo, membra obedientiam abjecisse, & parum abest, ut sua non esse credant. Quae si quis absque ambitione secum reputans perpenderit, clarius, opinor, sentiet, quam verbis exponi queat, quantum in ista re pondus habeant; & forsitan mecum dubitabit, utrumne is ingenii partus ab Homine creato minus abludat, quam qui haud multo ante ex Clari alicujus Philosophi cerebro prodierat.

Verum abduxit me propemodum ab instituto meo multiplex illa imaginum,

quibus in hac re sibi placent Autores, diversitas. Ne igitur longitudine orationis taedium vobis moveam, missis ceteris, ad ea potius me confero, quae in mutuo isto commercio inesse simplex & accurata oeconomiae humanae contemplatio docet. Nolite tamen exspectare, ut naturam ejus, aut fundamentum, quo nitatur, aut modum, quo vicissim iniri possit, Vobis declarem: horum enim omnium nihil a me sciri, nihil intelligi, ingenue fateor atque aperte dico; imo cognosci ea ab homine unquam posse, etiam despero. Neque ut novam aliquam, quae magis congrua videatur, similitudinem comminiscar, hacque exornem, quod explicare non liceat. Etsi enim insignem agnosco similibus in docendo utilitatem; non mediocrem tamen legitimus eorum usus requirit prudentiam; uti & exquirantur, quae vitio careant, & intra modum, neque ultra, quam par est, accommodentur: in iis autem rebus, quae in suo genere unicae sunt & singulares, quid tandem boni praestare queant, aut quonam jure locum mereantur, ego nequaquam video; quando apta inveniri non possunt, inepta dissimilium confusione pariunt: quod in ista materie, de qua

agimus, nimio plus evenisse demonstratum puto.

Itaque leges duntaxat, quibus cum Mens, tum Corpus, in hac societate adstringuntur, quidque & quantum in se invicem potestatis habeant, & quinam fines utriusque dominio aequae ac ministerio praestituti sint, quemadmodum sedula observatione deteguntur, fideliter enarrabo.

Principio autem postulo, ut hoc mihi detis, omnia, quae in Homine sic fiunt, ut cogitationem in se habeant, ad Animum pertinere; ea contra, in quibus motus aut ceterarum, quae naturam corpoream finiunt, proprietatum aliquid inest, Corpori Hominis esse tribuenda. Quod cum a Vobis mihi concedi sentiam, de ea hujus Convictionis specie primum agam, quae maxime secundum naturam est, obtinetque Mente ac Corpore recte habentibus, neque intemperie aliqua aut vitio adfectis, atque adeo Ordinaria dici potest: longe enim alia haec est, quam quae turbulento alterutrius statu observatur.

Scilicet cum Mens tranquilla in sano Corpore est, hujusmodi cancellis mu-

tuum eorum commercium circumscribitur, ut Corpus aliqua tantum sui parte, & ea quidem, in qua Sensus & Motus voluntarii exercentur, cum Mente communicet; reliqua autem suae spontis fit, resque suas sibi habeat, omnemque voluntati obedientiam neget. Eam ob rationem duo etiam sunt functionum Hominis Ordines. Pars enim eo modo se habent, ut manifestum fit, una ad Mentem atque ad Corpus pertinere; quando vel ex arbitrio Mentis in Corpore peraguntur, vel ex mutatis Corporis conditionibus in Mente existunt. Aliae contra, eaeque, siue numerum spectes, siue necessitatem, potiores, mere corporeae sunt, atque tanto velut intervallo a Mente remotae, ut non modo non imperante, sed nec sentiente, quin ne conscia quidem, & vel invita etiam, exercentur: quo referri debere illas omnes, quae Medicis Vitales atque Naturales audiunt, nemini ignotum esse potest. Etenim velit, nolit Homo, accipit Cor sanguinem expellitque, micant Arteriae, Venae ad Cor revehunt, circumducuntur Humores, cibus coquitur, nutritur Corpus, atque alia id genus efficiuntur, suumque singula rhythmum ac tenorem servant

servant etiam in somno, cum Mens & sui Corporis, & eorum, quae in hoc fiunt, & sui quoque ipsius inscia est; neque augeri ista, nec retardari, nec suspendi se patiuntur; etiamsi efficacissimam quis interponat voluntatem. Atque haec posterioris ordinis est ratio.

De priore autem, quem dixi, minime existimetis velim, in totum sub Mentis potestate esse, aut hanc in omnium, quae eo pertinent, functionem exercitatione velut ad gubernacula sedere, Corporis partes duntaxat iussa exsequi. Imo vero divisum hic imperium est. Musculorum motibus quidem praestest voluntas, plenaque hos autoritate sic regit, ut ad ejus nutum excitentur, alternent, desinant. At num in sensibus eadem lex obtinet? Tantum projecto abest, ut etiam Corpus hic agere, Mentem adfici, adeoque illud imperare, hanc obsequi dicendum videatur. Aperire quidem aut claudere, advertere aut avertere oculos ope musculorum pro lubitu potest Animus: sed rem, cum ad oculum pertingit, non videre, aut aliter videre, quam ab oculo repraesentatur, non potest. Fames, Si-

tis, Stimuli ad excretionem, quos merito inter sensus numeramus, quoties invitam Mentem molestissime interpellant, turbant, angunt! Et quam incommodum saepe est rem aliquam cogitanti, sopitis etiam sensibus externis, tot tamque alienas ex Corpore suggereri imagines; quam difficile, cum profiliunt, reprimere; cavere, ne continue interveniant!

Quae cum ita sint, non solum Mentem a Corpore, aequae ac Corpus à Mente, sed nimirum audebo dicere, vel magis etiam regi. Sive enim naturam sensuum spectem prae motibus longe nobiliorem: sive considerem partem modo Corporis motu voluntario cieri; at organa sensuum in universum fere Corpus diffusa esse: sive denique computem; quam multa Corpus sua sponte, Animo nec juvante nec jubente, efficiat; quam contra parum, ne dicam prorsus nihil, Animus sine Corpore; ut prope dubium sit, utrum is, dum Corpori junctus est, cogitandi quidem initium esset factururus, nisi prima materies ipsi ac veluti incitamentum ab Organis Sensuum veniret: haec cuncta accurate ponderata atque in-

ter se comparata, ut ita censeam, non dicam permittere, sed jubere videntur. Verum de hac specie abunde dictum.

Ad alteram itaque me converto, quae, cum sodalium alterutri aut utrique perturbatio accidit, animadvertitur. Quod si enim convulsae afflictæque Reipublicae alius esse solet status, quam pacatae & tranquillae; in homine etiam majores oriri turbas necesse est, quoties pars ejus aliqua vehementius adficitur; quando tam arcta est partium, quae eum componunt, cohaesio, ac singularum facultates tanta harmonia inter se conspirant.

Videas hinc eo in statu prorsus alias mutui inter Mentem & Corpus commercii ac reciproci imperii atque obsequii leges, alios limites, obtinere. Quid dico alios? Nulli sunt. Neque enim aut Mens aut Corpus suos intra cancellos se tum continent; sed perinde quasi nullis adstringantur legibus, tyrannidem in se invicem affectant exercentque. Diceretur Mentem in Corpus, Corpus in Mentem posse omnia: diceretur & posse nihil: adeo nulla Corporis functio est, nullum membrum, nulla particula, quam muta-

re nequeat, suosque veluti ad nutus flectere commotus Animus: nulla vicissim Animi facultas, quam adflictum Corpus conturbare non possit. Quando autem haec omnia utrinque sic fiunt, ut neutra pars sui compos sit, aut, quos producit, effectus, ne fiant, impedire valeat; Impotentiam itaque rectius vocaveris, ob quam suis quaelibet viribus, ut par est, legitime uti cum ad agendum, tum ad resistendum, nesciat.

Ponite Vobis ante oculos, A. O. O. H. non enim difficile est in re, cujus experimenta in se quisque, & exempla in aliis quotidiana habet: ponite igitur Vobis ante oculos imaginem hominis, cujus aut ira excanduit Animus, aut terrore consternatus est, aut percitus amore, aut quacunque demum alia perturbatione abreptus! Quam nihil est in ejus Corpore sui simile, in Mente nihil sui potens! Alius vultus, alius Corporis habitus, alius color, alius membrorum gestus, injussi musculorum motus, actiones non imperatae, tremores non coercendi, cordis arteriarumque pulsus non naturales, alimenti coctio, nutrimenti distributio, humorum circuitus, secretio-

nes, excretiones, verbo: universa Corporis oeconomia perturbata. Atqui in horum plurima tranquillae Menti nihil potestatis est. Quam igitur ampliatur emotae imperium! Si modo imperium id dicendum est, cujus nec conscientiam ipsa habet, nec impetum frenare potest etiam in iis partibus, quae alio tempore mandata ejus quam promptissime exsequuntur.

Haec tamen est Voluntas illa efficacissima, ad quam confugere solent, qui plenam Menti in omnes Corporis partes atque functiones dominationem concessam esse arbitrantur. Pulchram vero Voluntatem! quam nisi extra Mentem posuerint, agnoscere profecto debent, hanc aliquando eodem tempore idem & velle & nolle, quaeque nolit, efficere, quae velit, non posse.

Praeterea minime existimandum est, soli datum esse animo suos motus ac fluctus in Corpus pervolvere: facit enim ea ipsa mutuae conjunctionis vis, ut Corpus in Animum violentia non minore grassetur. An tanta est ulli mortalium Animi constantia, ut, cum saevissimis podagrae aut calculi doloribus excrucia-

tur, perinde quasi non doleat, libere tranquilleque cogitare possit? Angorem ex injucundis ideis natum, modo Corpus sanum fuerit, variis eludere aut fugare modis licet: at si ex Corporis affectione venit, quidquid contra moliaris, haud prius, quam ista, desinit.

Potuit olim Canus Julius, quum Caji Caesaris imperio proxime periturum se certo sciret, pacato tamen Animo esse, latrunculis ludere, ad mortem vocatus cum sodale suo & centurione joculari, moestos amicos consolari, atque ad supplicii tumultum usque, & fere in ipsa morte tranquillus philosophari. Nimirum excusserat dudum mortis metum Sapientiae studio; nec Corporis debilitas eo tempore Mentem stringebat. At si Caligulae aequae facile fuisset inferre morbum huic homini, quam mortem indicere; si hypochondria Philosophi spissato humore obstruere potuisset; si in corpore ejus excitare causas anxietatis: hac via, opinor, certius de summa illa Animi firmitate triumphasset. Quid vini memorem aut febris efficaciam? Corpus, non Animum, tangit vini potio: febris circuitum sanguinis accelerat, cum

quo sedatae Menti nihil est commercii. Temulentum tamen spectate ! Graviores sane Mentem ejus , quam Corpus , procellae agitant. Et quoties febre turbatur cerebrum , an non longe aliter percipit Homo , imaginatur , ratiocinatur , judicat , vult aut non vult , quam Corpore sano ? Praetereo Apoplexiam , Epilepsiam , Catalepsin , morbos ceteros , qui cum eam Corporis partem , quae sedes Animi dicitur , occupant , omnes hujus facultates adeo vehementer opprimunt , ut prorsus extinctae videantur , nec isti quoque de semet ipso , num superstes sit , nec ne , fatis constet. Mitto etiam innumera alia : cum nemo tam rerum omnium ignarus esse possit , ut non suo ipse incommodo aliquando senserit , se in quacunque Corporis sui constitutione non aequae semper libere ac recte cogitare.

Animadversione autem inprimis dignum hoc est , quod , in utraque tandem Hominis parte exorta primum perturbatio fuerit , non tantum aequae facile inde in alteram transferatur ; verum etiam in hac novis veluti viribus aucta revolvi fortior eo , unde venit , & vehementius

iterum prius affectam partem concutere soleat : quo itu redituque reciprocati crebro fluctus altius atque altius quandoque extumescunt, ac tandem in aestuationem difficilime comprimendam erumpunt : quemadmodum in Maniacis, Melancholicis, iisque, quos Hypochondriacos vocant, & vel absque morbo in nonnullis temperamentis, usitatissimum est.

Quodsi igitur ea omnia, quae hactenus ex indubitatis & ubique obviis observationibus in medium protuli, accurate perpenſa ad summam revocare libet ; manifestum hoc esse arbitror, Animum & Corpus in Homine eo modo conjungi, ut, cum utrobique tranquillitas est & status quam maxime naturalis, aliqua ex parte quidem commercium duntaxat alere videantur ; sed tamen ut agitatio nulla, nulla mutatio insignior in alterutro nasci possit, quae non ocyus, ferius, alterum quoque adficiat, adeoque cum toto Homine communicetur.

Quotiescunque autem in mirabilis istius Consensus rationem, seposita omni fictione, natura ipsa duce, inquirere studeo ; toties detegere mihi videor in Animo æque ac in Corpore singulare ali-

quid, quod utrum Incitans, an Impetum faciens, an cum Hippocrate Ἐνορμῶν, an ορμὴν, aut Impetum & incitationem ipsam appellare quis voluerit, mihi perinde est; de re modo mecum conveniat. Id nimirum volo, ex quo violentum illud, quod cum in Animi perturbationibus, tum in motibus Corporis est, profluit. Etsi vero utrumque ad commune quoddam genus referri eo nomine potest; quoniam praecipua illa incitandi facultate inter se similia sunt: tamen cum alterum in Animo, alterum in Corpore sedem habeat, nequaquam confundenda esse, quis non videt?

Est profecto in Animo aliquid ab ordinaria cogitandi, intelligendi, ratiocinandi, judicandi facultate, atque a voluntate etiam pacata, uti opinor, diversum, ipsum tamen cogitationis non prorsus expers, quod cum sopitum est, abesse diceres: tam nihil agit: cum incitatur, impetu vix reprimendo ruit violentissimum. Id vero si in ortu suo, cum primum erumpere incipit, consideras, nihil invenis praeter cogitationem, qua Mens sibi aliquid repraesentat tanquam bonum aut malum, sibi suove Corpori

utile aut noxium, adeoque amabile aut detestabile. Ea cogitatio quum se jungit rei cujusdam ideae, quae Animo praesens est, mox perturbatus iste impetu velut abripitur, ac jam turbulente omnia longeque aliter, quam ante, cogitat & facit.

Nonne Grammaticus, ubi Pisonem a Cicerone Asinum compellari legit, voculam istam sedato animo contemplari, originem ejus, significatum usumque varium, summa tranquillitate investigare ac exponere potest? At cum convitium istud ab adversario suo in semet evomi intelligit, & jam hujus vocis ideae adjungitur cogitatio contumeliae sibi illatae, bonaeque existimationis suae violatae: tum vero quanta statim perturbatio, quam vehemens impetus Animum saepe transversum agit!

Quid pluribus exemplis opus? quando domi cuique suae etiam nimis multa quotidie nascuntur. Vetat quoque instituti mei ratio superaddere alia, quae istam rem vel limitare exactius, vel cumulatius illustrare possent, si dedita opera hoc loco pertractanda foret.

Satis itaque habere vult hoc monuisse : si forsan alicui videatur, originem ejus, quam dixi, turbulentæ agitationis a Corpore potius, quam ab Animo repetendam esse ; quia tam subito, atque eo ipso temporis puncto, quo oritur, etiam in Corpore se manifestat ; eum profecto decipi incredibili illa perniciousitate, qua suas Animus turbas in Corpus protrudit : etsi quæ sub ordinaria sensuum motuumque exercitatione observatur, nullo gradu, quam illa, minor est : deinde non recte attendere, quod omnes istiusmodi perturbationes non modo a perceptione simplici incipiant, sed insuper accedentem exigant boni aut mali, quod in oblata re esse videtur, repræsentationem : ut ideo, si levissima conditio rei, temporis, loci, modi percipiendi, similibusque, mutatur ; idea, quæ aliter perturbasset, nequaquam aliquando, aut longe minus, aut & in contrarium, hominem commoveat. Quando igitur isthæc absque cogitatione fieri non possunt, Animo, non Corpori, tribuenda esse facile perspicitur.

Est autem in Corpore etiam Ἐνοσημῶν aut Incitans aliquod, naturæ corporeæ ad-

fine, adeoque extra Mentem constitutum, Corporis vivi pars praecipua, imo forsan ipsa Vita dicenda. Principium id motionis est omnium Corporis membrorum; ex quo cuncti illi motus, quos Corpus sponte sua, ignara Mente, exercet, profluunt; quod etiam superstites in resectis divulsisque animalium vivorum partibus palpitationes cieri videtur; cuius interventu ac ministerio sensuum motuumque organa ad mutuam Mentis Corporisque commercium animantur; quod ipsum denique, Homine perturbato, cum socio suo, quod in Mente paulo ante posui, impetu effrenato per omnia grassatur.

Credibile est, si quae in Corporibus cum sanis tum aegris animadvertuntur, sedulo consideramus, istud, quod dico, Incitans in illa Corporis parte sedem habere, quam origines progressusque Nervorum constituunt, quamque haud prorsus incongrue Nervosum Hominem appellari posse videtur; cum per universum Corpus distributa, singulisque ejus partibus tanquam immixta, si seorsim ab his secreta fuerit, sceleti instar, simulacrum Hominis effingere possit. Praeterea

Nervorum ista compages suo intus motore haud minus animatur, quam ipsa reliquam Corporis molem, per quam diffusa est, agitatur, eoque sensu Hominem veluti in Homine repraesentat.

Ejus vero partitionem aliquam concipere jubet diversa motuum, qui hic exercentur, ratio: sive revera duobus inter se distinctis constet systematibus; sive originem quidem duplicem agnoscat, progressu tamen unum modo sit; sive etiam in diversos fines exeat; seu denique a sola principii legumque motionis varietate omne discrimen pendeat: de qua re disputandi jam non locus est.

Pars certe Nervosi illius Hominis, in qua cum sensus, tum motus voluntarii exercentur, proximum cum Mente commercium in sanitate habet; quidquid agit, hac conscia, hac percipiente, aut etiam jubente agit; ut, cum adficitur, Mens id sentiat, ac vicissim ubi Mens imperat, hujus mandata promte exsequatur. Quod igitur in ista parte est *Ἐνοσμοσις*, quemadmodum per sensum organa suas affectiones ad Mentem defert; ita quoque hu-

ius arbitrio in motibus ciendis paret, eaque de causa veluti proxeneta dici potest, cujus interventu Mens atque organa Corporis inter se communicant.

Altera autem pars, cui functiones, quas supra dixi, Vitales ac Naturales mandatae sunt, suis quidem & ipsa adstringitur legibus, at quas nequaquam ab Animo habet; cum suae spontis sit, nec voluntas in ea directe aut concitare motus, aut mutare, aut inhibere valeat. Unde consequitur, Principium Incitans, quo haec pars regitur, itidem sui juris esse, eoque quam maxime a suo compare discrepare, quod extra Mentis potestatem sit, neque cum hac aliquid commune habeat.

Utrum tamen duo ista motionis principia, quae in Corpore deteguntur, uti diversa ratione ad Mentem sese habent, ita natura etiam inter se differant, quis affirmare audeat? Illud certum est atque indubiis evictum experimentis, eorum discrepantiam, si qua datur, minime obstare, ne mutua consensione conspirent, suasque adfectiones alterum in alterum transferant. Dolor profecto cum fre-

quentissime Febrim excitet, documento est evidenti, vehementius agitata sensuum organa eum quoque, qui circuitui humorum praeest, motorem conturbare: nec hujus etiam enormes impetus in Corpore ferri, quin vicissim, quod sensuum organa animat, principium adficiatur, docet, ne alia commemorem, ex Febre toties nascens Desipientia.

Quae si quis sedulo singula perpendit, & cuncta dein inter se comparat, ei haud difficile est intelligere, qui demum fiat, ut limitatus ille, quem supra exposui, Animi atque Corporis consensus, & in se mutuo agendi vis, tam longe lateque extra cancellos a natura positos egrediatur, quamprimum in alterutro insignior aliqua commotio exoritur. Habet nimirum Mentis illud *Ἐνοσημῶν*, cujus mentionem feci, cum ea parte Principii Incitantis Corporei, quae functiones Animales moderatur, proximum commercium. Datur etiam inter hanc atque alteram istius Principii partem, qua reliquae functiones Corporis gubernantur, haud obscura consensio. Quotiescunque igitur violentior in Mente perturbatio surgit, nonne necessum est, non

modo in sensuum motuumque voluntariorum organis una impetum excitari; sed vi, aut duratione etiam in reliquum omne Corpus pervolvi? Nec dissimilis esse eventus debet, si turbæ vehementiores in corpore exoriuntur: in utro enim ejus systemate primi sese fluctus efferre incipiant; sicubi aut magni fuerint aut diuturni; ne cum ceteris etiam Corporis partibus, atque adeo cum ipsa denique Mente communicentur, fieri haud potest.

Atque sic de utraque, quod inter Mentem & Corpus est, commercii specie satis superque dictum puto. Debiui autem hanc rem paullo exponere amplius; quoniam in ea præcipuum illius Regiminis momentum positum est, de quo agere constitui. Nec terreamini A. O. O. H. eo quod aquam propemodum effluxisse sentiatis: quæ enim dicenda supersunt, brevi sermone animis Vestris sic bene præparatis instillare licebit.

Medicos vocari, qui Hominis valetudinem cum prosperam, tum adversam, curant apposite ad illam conservandam, ad hanc vero sanandam, nemo Vestrum
igno-

ignorat. Quando itaque finis Artis Medicae in Sanitate est positus, quidquid ad eam, cum praesens est, tuendam, aut cum abest, recuperandam facere potest, id omne ad Medicum pertinere manifesto sequitur; utpote cujus officium est, quaecunque natura habet, sanitatis praesidia rite cognoscere, sapienterque ad suae artis finem singula dirigere.

Tametsi vero non adeo ad universum Hominem, sed ad Corpus modo humanum omnis ista curatio Medica proprie spectat: cum tamen spectet Corpus, quod Animum sibi tam arcte conjunctum habet, & quod prope nullo non tempore vi istius conjunctionis & agit in conjugem suum, & ab hoc vicissim afficitur: potest igitur Medicus cogitatione quidem illud ab Animo abstrahere, atque seorsum contemplari; ut idearum compositione minus confundatur: at si in ipsa etiam artis suae exercitatione, ubi cum Homine, ut est, rem habet, omnem solum Corpori operam suam ad dixerit, nulla unquam Animi habita ratione; nae saepiusculae in curando parum felix aut scopo suo prorsus excidet, aut partem tamen eorum, quae ad hunc

pertinent, praetermittet. Inest enim in ista societate atque consensu, qui inter Hominis partes intercedit, permagna agendi vis, qua sese mutuo non adficere duntaxat, sed etiam in alium atque alium statum transferre valeant: ut ideo frequentissime in Animo causa sit, quamobrem Corpori sano male, aut aegro melius fiat; Corpusque vicissim haud raro aegritudines Animi & producat, & natas fanet.

Quae cum ita sint, haud amplius obscurum esse arbitror, oportere Medicum, maxime, cum in opere suo tenetur, non adeo prorsus Animum ex oculis dimittere, quin & aliquam suae curae partem in eum conferat, videatque, an mutando Corpus illi prodesse aliquando possit; deinde an forte causam morbi, quo Corpus affligitur, an vero & remedium ejus, in Animo invenire. Superest itaque, ut quaenam Medicorum in ista Animi curatione partes sint, indagemus.

Quodsi amplissimum illum Praxis Medicinalis campum cogitatione percurro; duo praesertim tempora atque occasiones mihi videor observare, quae Animi

curam regimenque a Medica potius, quam ab alia quacunque arte, desiderent: qua de causa totidem etiam capitibus universam istam materiem commode includi posse existimo. Occasionum altera est, cum ex incongrua Corporis constitutione Mens laborat, aut Corpore vi remediorum mutato sanari potest, etiamsi sua culpa aegrotet. Altera, ubi Corporis morbum Mens efficit, aut auxiliis in Mentem agentibus extinguere licet. Illa specie Mens per Corpus regitur: hac vero Corpus per Mentem. Utramque Vobis in praesenti exponere decreveram: sed sentio, materiae cum ubertatem, tum jucunditatem, me diutius, quam par est, in introitu detinuisse. Quare, mutato proposito, posteriorem istius regiminis partem, etsi praecipua est, non attingam: insunt enim in ea tam multae tamque ponderosae res, ut longiorem postulent orationem, quam aut obtrudere Vobis ego velim, aut Vos patienter audire possitis. De priore igitur, qua Medicus, curando Corpus, Menti consulere debet, nunc tantum differam; cum, quae ad eam pertinent, in pauca contrahere liceat.

Non equidem diffitebor, posse alicui primo intuitu, nec absque veri specie, videri, Medicum, qui de ista materie agere suscipiat, falcem in alienam messem immittere, & perinde quasi non sat negotii in sua Arte habeat, illud etiam, quod Philosophorum proprium est, temere sibi arrogare. At vero si re diligentius examinata id quoque objicere quis non dubitat; sciat is velim, Corporis eam curationem potius, quam Mentis, esse dicendam, sed nimirum talem, quae, cum ex regulis Medicorum Corporis partes mutaverit, eadem opera Menti etiam bene faciat. Quapropter & Regimen Mentis per Corpus appellavi. Si tamen excusatio haec minus probanda videtur; agite, Medici! abstineamus manus ab Animi infirmitatibus! habeant sibi istas, nullis exceptis, omnes ac singulas Sapientiae Professores: non ideo limina nostra frigebunt, dum Corporis morborum tantus superest numerus. Eadem autem & ipsis lex esto, quam nobis imponunt: ut ne sustineant nostro arare vitulo, cum parum forte suo profecerint. Fallor! aut ipsos citius, quam nos, datae acceptaeque conditionis poenitebit. Amica igitur

conspiratione potius cedant Philosophi Medicis eam curae Mentis speciem, quae in regimine Corporis sita est; ut nobilior illa Hominis pars collatis utrorumque studiis tanto feliciter perficiatur. Verum quid opus est per vim extorquere, quod nec petentibus Medicis, ultro, non tantum concessit, sed etiam ut proprium tribuit ingeniosissimus suae aevi Philosophus Des - Cartes ? Aperitissime enim fatetur, * *Animum adeo a temperamento & organorum Corporis dispositione pendere, ut si ratio aliqua possit inveniri, quae homines sapientiores & ingeniosiores reddat quam hactenus fuerunt, credendum sit illam in Medicina quaeri debere.*

Quod si itaque in Corpore sano sana Mens est, ut huic sua constet sanitas, salubribus *ῥυθμίσις* praeceptis Corpus incolume atque integrum conservando Medicus efficiet. Quando enim leviculae etiam Corporis mutationes, a commissis in diaeta erroribus inductae, permagno saepe Menti impedimento sunt, haecque non aequa semper facilitate agere potest, si humido Corpus si sicco

C 3

* *Dissertat. de Methodo n. VI p. m. 38.*

in aëre versetur, five parum aut multum comedat, aquam bibat aut vinum, brevi an longo somno utatur: Medicorum profecto est exponere, quem quisque & delectum & ordinem & modum in aëre, victu, exercitationibus corporis, ac reliquis, quas vocant, rebus non naturalibus servare debeat; ut vigor Menti suae quam constantissimus, & non interrupta serenitas praestetur.

Et quanquam Homines inveniuntur tanto cum Animi, tum Corporis robore praediti, ut omnia promiscue ferre absque detrimento possint: qui eam ob rem nec legibus obligantur, nec Medico egent, nisi qui moneat, sero doluisse aliquos, se plus sperasse de viribus suis, quam in iis erat: in multis tamen hi oppido sunt pauci, longaque plures contra videas, inter eos praesertim, quibus Animi, quam Corporis, cultura magis cordi est, qui, imbecilliora nacti Corpora, aut diligenter curare valetudinem suam debent, aut diu atque acriter Mentem exercere sine multis incommodis non possunt.

Praeterea incidunt aliquando necessitates, quae Mentis Actiones ultra, quam

vires absque molestia ferunt, intendere aut protrahere jubeant: tum vero nisi Medica curatione Corpori providetur, oborto id languore torpens, aut dolore fractum, mediis in occupationibus Mentem destituet.

Si tamen cuiquam forsan videatur, non tanti ista esse, ut Medici operam requirant; eo quod abstinentia & quiete, quam ipsa fatigatio & aegritudo imperat, sua Menti alacritas sponte plerumque redeat: eum quidem meminisse etiam oportet, nonnunquam aliter evenire, nec exempla deesse eorum, quos Animi exercitationes ultra modum continuatae, ob neglectionem Corporis, ita tandem enervarunt, ut retuso prorsus acumine in fatuitatem quoque aut stultitiam inciderint.

In universon ea est Mentis Humanae operationum natura, ut pleraeque omnes aliquo saltem Corporis adjumento opus habeant; sive cogitandi materies, sive instrumenta, quibus, quod Mens vult, efficiat, ab illo suppeditentur. Quodsi vero earum nonnullas absque Corporis auxilio etiam fieri quis arbitretur; certissimum tamen est, & has

& ceteras omnes, ne legitime & alacriter peragantur, Corporis interventu quam maxime prohiberi posse. Unde consequitur, tanto cum liberio-rem, tum perfectiorem fore cunctarum exercitatio- nem, quanto partium Corporis omnium constitutio optimae sanitatis legibus accuratius responderit.

Etenim nisi statuere velimus, Corporis partibus, quae sub Animi imperio sunt, conformationem singulis singularem prorsus sine causa obtigisse, divinumque, quod in iis miramur, artificium plus ornamenti, quam usus, habere, & quoquo modo comparatae fuerint, aequae aptas esse, quibus ad opera sua Mens utatur; fatendum omnino est, istam actionum speciem, quas Mens per instrumenta Corporea obit, haud ita plane in ejus potestate esse, ut non a diversa istorum habitudine multum & juvetur & impediatur.

Nec dispar profecto est perceptionum, quae Animo ex Corpore veniunt, ratio: imo variatae organorum conditiones plus etiam in illas valere debent, quando Mentem in isto commercio adfici potius, quam agere, verosimillimum est.

Quis nostrum non in semet ipso experitur, unam atque eandem rem diversis temporibus longe aliter itemque aliter sibi repraesentari, prout sensus organum, quod tangit, varie constitutum est? In Gustatu quantam aut aetas, aut morbus, discrepantiam parit! Quae tenerum infantis palatum olim horruit, eidem adulto saepe jucundissima: & quotidianae inter Medicos observationis est, potum, qui febricitanti paulo ante gratissimus erat, eidem, cum febris decessit, videri detestabilem, redeunte tamen febre mox iterum placiturum. Sensuum externorum nullus est, qui non documenta istius rei & multa & indubia cuivis semet ipsum attendenti expromere possit. Internos autem, quos vocant, consimili ratione se habere, ut alia mittam, somnia etiam atque deliria manifestum faciunt. Inprimis vero illud memoratu dignissimum est, organa Corporis tantum potestatis in Mentem habere; ut etiam scientem quandoque fallant, ac perceptionibus rerum, tanquam si vere adsint, eam imbuant, quas tamen abesse, nec percipi a se posse, evidentissime cognoscat. Magno id saepe incommodo suo experiuntur,

qui, integro nati usque corpore, membro hujus aliquo deinceps infortunate minuti sunt: etiamsi enim mutilatos se esse nimio plus convincantur; non impedire tamen firmissima ista persuasio potest, ut non subinde ea ipsa Corporis parte, qua se carere certi sunt, dolorem persentiscere sibi videantur, eumque tam vehementem distinctumque asseverent, quasi pars nunquam adfuisset. Quanta fallacia! At cujus originem cum in Animo ponere nulla veri specie liceat, ad Corpus itaque referri consentaneum est.

Postremo, si quas unquam actiones solus in sese Animus ita obire valeat, ut totae ipsi propriae sint, nec aliquid corporei admittant; nihilo minus ad istas etiam diversam Corporis constitutionem suam quodam modo momentum habere, extra dubitationem est. Non jam memorabo intellectu difficillimum esse, qua tandem ratione series aliqua & continuatio cogitationum contexi possit, nisi aut Sensus externi, aut Memoria & Imaginatio, quarum maximam sane partem, ne plus dicam, Corpus sibi vindicat, ideas continue sup-

peditaverint. Unum hoc sufficit, Animum & Corpus in vigilantibus perpetuo inter se communicare, omnique momento alterum ab altero affici. Quamobrem Mortalium paucissimos reperias, quibus datum sit, Animum ita a Corpore avocare, ut is, tanquam in recessu suo, solus, atque ab omni mutui commercii vicissitudine semotus, cogitare queat. Plerosque omnes frequentissima turbat Corporis interpellatio, nec in ejusdem rei meditatione continenter inhaerere finit. Facile tamen cuique in semet ipso animadvertere licet, alio atque alio tempore, pro vario rerum non naturalium usu, sibi id magis aut minus molestum esse; & magis quidem, cum partes Corporis, regimine haud legitimo conturbatae, in motus inordinatos aguntur; minime vero, sicubi ob congruam vivendi rationem universa Corporis oeconomia ad aequabilis normam sanitatis composita fuerit.

Quae si quis accuratius perpendit, nullum opinor dubium ei superesse, cum Medicus arte sua valetudinem Corpori prosperrimam procurat, eadem opera haud leve Animo praestari beneficium,

omnesque & singulas ejusdem actiones una perfici ac promoveri.

Etiamfi autem rarius de ista officii Medici parte cogitetur; haud quaquam tamen ultimo habendam loco esse, aut plane negligendam, ex eo praesertim manifestissimum est, quod non ad Intelligentiam modo, qua multi facile, nec magno suo incommodo, aut rei publicae detrimento, carent, verum etiam ad Mores Hominum imprimis pertineat. Sapienter itaque non minus, quam verissime, veterum Philosophorum * aliquis *Augescere*, dixit, *Mentem*, cum adest *Sanitas*, adeoque huic ut prospiciant, qui recte sentiunt, consentaneum esse: ubi vero *Corporis habitus* dolet, nec *Mentem* ad virtutis meditationem esse alacrem. Inter eos sane, qui moralem disciplinam profitentur, nemo est, quin ultro agnoscat, virtutes ac vitia, quae in Hominibus insunt, magnam partem ex Animi motibus profluere, aut, si quae aliunde etiam scaturiunt, ab illis saltem plurimum intendi. Hi vero ipsi cum ex Potentia illa Incitante, quam

* Vid. Democriti aut cujusvis alius Epistola de Natura Hominis, quae inter Hippocratis Opera exstat.

in Animo dari supra docui, erumpant, cujus tam magna tamque perpetua est cum Principio motionis Corporeo consensio; an igitur quisquam dubitare potest, Medicum, qui accommodato rerum non naturalium usu Ἐνορμῶν Corporis alias vegetius reddat acriusque, alias, cum justo ferventius est, moderetur ac retundat; quanquam in Corpus duntaxat agit; una tamen Animi illos impetus, tot bonorum malorumque fontes, dirigendi facultate non prorsus destitutum esse? Quis Vestrum, A. O. O. H. nescit, cibis potibusque, & quae diversis anni temporibus alia atque alia est, aëris temperie, imo vel solis etiam odoribus, appetentiam Veneris aut inflammari aut extinguere? Quis mirabilem illam, quam Vini potio habet, efficacitatem ad motus Animi excitandos, refringendos, delendos, ignorat? Hominum brutorumque ingenia victu cruento efferari atque ferocire, mitescere contra eorum, quae tellus profert, usu, observatio fidem facit. Quamobrem etiam credibile est, eos, qui, cum divitiis affluant, palato ac ventri suo, quidquid luxuria excogitavit, indulgent, suamque sobolem a prima ju-

ventute eadem intemperantia imbuunt, sibi suisque permagna sic quandoque cedere virtutis impedimenta, stimulosque ad vitia acuere, quibus resistere tanto minus valeant, quanto magis ab incontinentia aluntur, ac novum jugiter pabulum ex Corpore lasciviente trahunt.

Quidni igitur praeceuntes sequamur Viros Sapientissimos, Pythagoram, Platonem, nonnullosque alios veterum Philosophorum, qui ideo partem suae disciplinae aliquam in Diaetae regulis collocarunt, ut curatura Corporis Animum in virtute adipiscenda adjuvarent? Nec aliter visum est priscis illis populorum Legislatores, quum suis etiam de victus regimine, & de eo quidem maxime, quod in educandis liberis sequi oporteret, praecipere, certisque cum cibis, tum potibus, interdicerere non neglexerunt: quanquam enim multae ipsis, nec eadem omnibus, causae esse potuerunt, quamobrem ita statuerent; in multis tamen istam quoque fuisse existimo, uti nimirum, recta vivendi ratione suorum Corpora Civium ab omni intemperie immunia reddendo, una Animos ad fugam vitiorum, vir-

tutumque exercitationem, minus impeditos praestarent. Haud aliam certe ob rationem Plato in Republica sua tam angustis usum Vini legibus adstrinxit, ut propemodum non nisi morbo affectis concedere voluisse videatur: re enim penitus excussa non dubitat tandem ita concludere. * *Sed multo magis Carthaginiensium legem, quam Cretensium Lacedaemoniorumque usum probarim, ut nunquam in castris quisquam gustare Vinum audeat, sed toto hoc tempore aquam bibat. In Urbe nunquam Vini usum servis concesserim; nec Magistratibus eo anno, quo Magistratu funguntur; nec Praefectis etiam, neque Judicibus, quum in munere suo versantur; nec cuicumque demum de re alicujus momenti deliberaturo. Imo nullus plane interdum id bibat, nisi corporis exercitandi aut morborum causa: neque & Vir aut Mulier de nocte, cum liberis operam dare voluerint. Alia insuper multa referri possent, in quibus hominibus mentem legemque rectam habentibus Vinum non sit bibendum &c.*

Verum isthaec cum sua luce fulgeant, pluribus adstruere supervacaneum

foret. Majoris autem in hac re momenti haberi debet consideratio earum diversitatum, quibus sana Corpora singula a singulis discrepant. Temperamenta Medici appellant. Quorum uti haud minor fere observatur inter Homines varietas, quam facierum; ita vis in Animos profecto maxima est. Datur quippe Animi quaedam cum Corpore suo similitudo, ob quam pro diverso hujus Temperamento Animi operationes non eadem in singulis Homnibus ratione sese habent; ut id circo in proverbium quoque abierit, Mores Temperamentum Corporis sequi.

Inde si sua singularis est in Calida Temperie Corporis constitutio, sua humorum crasis, suus circulationis ceterarumque, quae a Corpore exercentur, actionum tenor; aliter autem haec omnia sunt in Frigida, rursumque aliter in Sicca aut Humida: haud certe minor in singulis est eorum, quae ad Animum pertinent, discrepantia: frustra parem in omni Temperamento desideraveris aut intelligendi facultatem, aut judicandi vim, aut aciem ingenii, aut attentionis constantiam, aut memoriae

tena

tenacitatem , aut fervorem imaginatio-
nis : frustra easdem quaesiveris propen-
siones , studia , virtutes , vitia : quem-
admodum in Corporibus , ita in Ani-
mis diversa haec sunt omnia.

Quae res cum in communi Homi-
num vita innumeris quotidie exemplis
patefiat , a nemine quidem non agno-
scitur : at utrum prima ejus origo a
Corpore , an a Mente repetenda sit ,
id vero in controversiam venit. Am-
plior autem graviorque haec quaestio
est , quam ut hoc loco a me explica-
ri , nedum solvi possit. Istud tamen
dicere non vereor , si quando Corpo-
ris compositionem ex plurimis iisque di-
versissimis partibus cum magna , quam
in Mente concipere fas est , simplici-
tate confero , multo mihi magis cre-
dibile videri , in re , quae sua natura
multiformis est , istarum varietatum se-
dem , non dicam unicam , sed praeci-
pua esse positam. Verum ne longius
a meo proposito aberrem , facilis ero ,
mediaque inter diversas sententias via
incedens , tantumdem Animo , quan-
tum Corpori , in hac re deberi lar-
giar. Etenim qui nullam prorsus Cor-

poris rationem hinc habendam esse arbitrantur, parum, opinor, cogitant, quoties facultates moresque Animi mutantur, cum aut aetas, aut morbus, aut aliae hujusmodi causae Temperamentum Corporis mutaverint.

Itaque perspicuum esse existimo, non posse Philosophum auxilio Medici carere, sicubi aut cognoscendi fuerint Hominum Animi, aut disciplina emendandi. Quis enim, praeter Medicum, singulare cujusvis Temperamentum exposuerit? Quis cuilibet Temperamento propriam Mentis capacitatem? Quis Animi motus, & cupiditates, & vitia, in quae, nec eadem semper, nec eodem impetu, pro varia Corporis constitutione, Homines feruntur? Ut enim non omnem frugem, neque arborem, in omni agro reperire possis; sic non omnis aut virtus, aut vitium, in omni Temperamento nascitur: aliquid ubique & boni & mali est, at diversum in quolibet.

In Temperie, quam vocant, Sanguinea ingenium docile, promptum, animum liberalem ac flexilem, comitatur incuria, imprudentia, inconstantia, in-

temperantia , voluptatum amor impo-
tens.

In Melancholica constitutione contra-
ria istis omnia : Vis intelligendi tarda ,
sed cunctando penetrantissima , attentio
indefessa , in perfequendis inceptis per-
tinacia , prudentia etiam modum exce-
dens , avaritia , animus suspicax , motus
Animi non veloces quidem , at vix ex-
stinguendi.

Laudaveris in Homine Cholerico in-
genium acre , fervidam imaginationem ,
igneam ad labores alacritatem , constan-
tiam : dolebis tamen junctam his teme-
ritatem omnibus audendis paratam , ira-
cundiam crudelem , intolerabilem su-
perbiam.

Quid somnolentos denique Phlegma-
ticos excitem , quos , cum ad omnia
torpent , neque aliquid magnopere co-
nantur , gulae ventrique suo duntaxat
vivere dixeris ?

An vero existimatis , A. O. O. H.
parum interesse Philosophi , isthaec a
Medico discere ; ut & suum ipsius &
eorum , quos in disciplinam suam re-

cepit, Temperamenta, quidque in his boni aut mali infit, quid fovendi & excoli, quid reprimi ac suffocari debeat, pernoscat? Dicetis itaque iisdem verbis, Plantis omnibus eandem sufficere culturam, & Corporis morbos uno omnes remedio sanari posse.

Verum dabo, parvi haec momenti esse, aut sedulo observatori, etiam inconsulto Medico, facile patefieri: quod si tamen ad Animi illa vitia & affectiones, quae in Temperamentis sedem habent, invenienda Medicina est, eam modo a viribus humanis non discesserimus, aut Medicus, opinor, dabit, aut nemo.

Nolim equidem ratiociniis, praeceptis, monitionibus, objurgationibus, atque adeo diligenti ac severae disciplinae omnem in ea re efficaciam & utilitatem derogare. Multum ista saepe ad vitia valent compescenda, ne violenter prorumpant: at cum in Corporis compagine haec inoleverint, vix ita eruere possunt, ut non usque & usque recurrant. Radicem in Corpore defixam evellere oportet: quam si reli-

queris, etsi herbam demetis, novum continuo lolium succrescet.

Quando igitur, qui id curae sibi habent, ut Animos hominum ad meliorem frugem perducant, rarissime de istiusmodi remediis cogitant; aut si qui etiam de utilitate eorum forsan persuasi sunt, vix tamen diligenter, ut par est, adhibere solent: non amplius mirum videri potest, reluctante Corporis constitutione tam infelices plerumque ipsorum conatus esse, atque adeo prope nihil efficere; ut ne de uno quidem Alcibiade triumphare Socratis disciplina valuerit.

Medicorum certe est, cum in omni Temperamento aliqua intemperies fit, quae ultra modum increscens noxas inferat, & justo rerum non naturalium regimine, & aliis auxiliis, quod nimium est, retundere, ne Corporis valetudinem pessumdet. Quidni id ipsum agendo & Animi morbos ex eadem causa oriundos sanare possint? Quid dico? An aliunde, praeterquam a Medicis, sanatio eorum speranda est?

Cum ex ebrietate aliquis coeco im-

petu in turpem Venerem , aut in aliud quodcunque flagitium , pronus ruit , an hunc ratione reges , atque ab amentia ista abduces , dum Corpus vino flagrat ? An potius operam dabis , ut , semota peccandi occasione , quantocius Hominem ad somnum componas , quo Vini stimulus , insaniae causa , dissipetur ? An praeceptis dein sic mutare Animum ejus conaberis , ut , etiam si temulentus , a flagitiis tamen abhorreat ? An vero , ne merum posthac in se ingurgitet , cavebis ? Nemo est , opinor , quin videat , feliciorum hic operam fere , quam quis Corpori addicat ; cum hujus agitatione Mens extra se projecta in furorem adigatur. Nonne autem similis est adfectuum , qui ex Temperamentis in Intelligentiam aut in Voluntatem inducuntur , ratio ? Fateor difficillimum esse haec mutare : Verum difficilius etiam est , his immutatis aliam imprimere Animo indolem. Neque morbos eam ob rem a foro Medico relegare fas est , quod aegre sanabiles sunt. Deinde , quanquam operosum est , haud tamen omnem artis potestatem superat , Corporis constitutionem aliqua ratione inflectere , minimum ita moderari , ut

intra mediocritatis cancellos contineatur ; dummodo in usu eorum , quae conducere possunt , fatis diligentes atque assidui esse homines velint.

Quotidianae observationis est , Homines vi aetatis aut morborum , quandoque etiam ob mutatum vitae genus , in aliud atque aliud Temperamentum transire. Non igitur quidquam obstat , quo minus & Medici suis idem instrumentis efficere valeant. Notissima res est , excessus , quibus Temperamenta quaelibet laborant , incongrua vivendi ratione intendi , atque in morbos non raro turgescere. Sola certe sanguinis abundantia plerisque majorem addit vehementiam. Quis itaque negare aufit , dari etiam hujusmodi , quae , etsi non mutant , excedentem tamen eorundem vim retundere , impetumque comprimere possint ? Quoniam autem , quod in iis nimium est , Animum praecipue offendit , intelligentiam turbat aut hebetat , voluntatem ad vitia inclinat , ad virtutes segnem reddit ; hoc tandem manifestissimum esse arbitror , quam quis ad ista Mentis impedimenta a Medicis opem requisiverit , non modo non

vanam aut inutilem, verum etiam imprimis fore necessariam. Quodsi vero aliquem in hac causa auctoritati quoque locum esse cenfctis, A. O. O. H. unus instar omnium erit Galenus, summus pariter Philosophus atque Medicus, qui cum de ista materie differit, confidentissime demum ita pronunciare non dubitat: * *Illi ergo, qui admittere gravantur, alimentis effici posse aliquos temperantiores, aliquos magis dissolutos, aliquos incontinentiores, aliquos modestiores, alios audaces, quosdam meticulosos, mansuetos & comes, contentionum ac rixarum amantes, nunc saltem resipiscant, atque ad me veniant, ut, quae ipsos comedere, quaeque potare conveniat, discant! Ad moralem enim Philosophiam sic maxime juvabuntur, & praeterea secundum rationales Animi facultates ad capeffendam virtutem proficent, perspicaciores, memoria tenaciores, discendi avidiores itemque prudentiores redditi. Praeter cibos enim & potus, etiam ventos, & Aëris temperaturas, insuperque regiones, quales deligere, quales vitare ex usu sit, ipsos docebo.*

* Cap. IX. Libri, quod Animi mores Corporis Temperamenta sequantur.

Utinam tamen ista Medicinae pars, ex qua tantum utilitatis Humano generi, tantum ornamenti ac gloriae Medicis sperare liceat, non tam imperfecta foret; ut etiam propemodum neglecta dici debeat! Quodsi enim, quae de differentiis Temperamentorum vulgo hodie traduntur, consideras; sunt ea modo generalissima, quae parum juvent, & paucissima, quae infinitam illorum varietatem complecti minus, quam nux Illiada, possint. De diversis autem Corporis hujusque partium conditionibus, quae in unaquaque Temperatura insunt, quaeque eam constituunt & distinguunt, etsi diu multumque disputatum est, vix tamen, quae habemus, satis certa ac limitata sunt, adeoque nec magnopere ad usum accommodata. Postremo, cum legitima Temperamentorum curatio praecipue operam Medicorum exercere debuerat, quae ad hanc rem pertinent, majoribus etiam defectibus laborare dolemus. Verum ne molestus sim Vobis, leviter isthaec tetigisse satis est. Norunt rerum periti, quam multa in Medicinali Temperamentorum doctrina desiderentur, quae si diligenti ob-

servatione accuratius peruestigata atque exposita forent, Medico cum in universa Artis suae exercitatione, tum maxime in ista ejus parte, de qua dico, absque dubio plurimum prodesse possent.

Nonne tritum ac pervulgatum est, Homines, ut paullatim per varias aetates eunt, non Corpore duntaxat, sed Animo quoque maximopere mutari? Intelligendi, ratiocinandi, judicandi facultate, memoria, inclinationibus voluntatis, moribus, instinctibus, senex a juvene, infans a Viro quantum discrepat! Quam Sexus a Sexu eo etiam nomine distat! Nationes deinde ac Gentes diversas inter se comparate! Invenietis hic pariter Animi facultatum affectuumque differentiam incredibilem. Sunt sui Britanno impressi characteres singulares, sui Hispano, alii Italo, alii Gallo, ceteris alii: neque vel virtutes vel vitia eadem apud omnes dominantur. * *Inter Scythas Vir unus Philosophus extitit; Athenis vero multi: rursusque Abderitarum complures sunt desipientes; Atheniensium vero pauci.* Istius autem discrepantiae causam coeli solique diversitatis ex parte tribuendam esse, Platoni

* Galen. libro mox citato in fine.

vifum est ; quum *Deam* * ait in conden-
dis Athenis eam elegisse regionem, quae ob
aëris temperiem prudentissima ingenia pro-
crearet : bellicosam enim & Sipientem De-
am regionem talem censuisse eligendam, quae
sui similes editura homines esset. Quid Ho-
 mo etiam Homini interest, ut molliter
 aut durius educatus, alio atque alio vi-
 tae genere, a puero praefertim, usus
 est ! Quantum a se ipso nonnunquam
 Hominis Animus, etiam cum sui com-
 pos est, in morbis Corporis mutatur !
 Dubites propemodum, an idem sit :
 quod vel a vulgo quoque, nec semper
 absque ratione, mali habetur ominis ;
 uti contra boni, cum aeger ad ingeni-
 um redit. Quam denique, qui ex mor-
 bis convalescunt, priusquam vires resum-
 ferint, aliquando Animi sui affectus,
 mores, studia, longe alia experiun-
 tur, quam quibus in plena sanitate ad-
 fueverant ; ut apud sese ignari & veluti
 hospites sint ! Novi, quibus ex hac
 causa tam incommoda fuit iracundia,
 ut, cum sibimet ipsis fastidio essent, ra-
 tione tamen reprimere exaestuante[m]
 perpetuo bilem non possent, & restitu-
 ta tandem cum viribus Animi modera-

* *Plato in Timaeo.*

tionem plus etiam de hac, quam de superato Corporis morbo, sibi gratularentur.

At quorsum isthaec omnia? Eo nimirum, A. O. O. H. ut intelligatis, multiplicem illam Animorum dissimilitudinem magna parte Temperamentorum diversitati deberi, adeoque tum demum futurum esse, ut a Medicis accuratius cognosci, explicari clarius, feliciter curari possit, cum naturam Temperamentorum plenius perspectam habuerint.

Venio nunc ad illa Animi vitia, quae proprie morbis accenseri solent, quibusque si homo affligitur, aegrotare eum dicimus. Quanquam enim, quas supra memoravi, affectiones Animi suo quodam jure ad aegritudines etiam referri debent: quia tamen mortalium nemini tam beato esse contigit, ut non istarum aliqua laboret; mollius ea propter nomen passim acceperunt; ne omnes male sani diceremur. Et profecto ubi cuncti sunt Polyphemi, quis unoculum arguat?

Multi quidem horumce Animi mor-

borum tam aperte ex labefactato Corporis statu oriuntur ; ut apud omnes in confesso sit Medicorum esse eos sanare. Maniam volo, Melancholiam, Phrenitidem, Desipientias febriles, Furores Uterinos, Rabiem ex morfu animalium rabidorum natam, Catalepsin, ceteros. De his itaque quando nulla est aut controversia, aut dubitatio, plura non dicam ; ne longitudinem temere affectare videar.

Miror autem saepissime, non esse quemquam, qui non ultro agnoscat, omnes id genus morbos vel maxime ad forum Medicum pertinere ; cum eos manifesta aliqua in Corpore labes praecessit vel comitatur, quam quisque intelligat, perturbationem Animo intulisse ; quoniam aut haec mox illam insecuta est ; aut Corpus una vehementer & gravius etiam, quam Mens, afficitur ; aut quia in omnes Mentis facultates subito malum sese diffudit ; aut etiam quod observatio multiplex docuit, ab istiusmodi Corporis affectionibus plerumque Mentem conturbari. At vero ubi absunt istae conditiones, etsi iidem morbi sunt, rarius de con-

filio Medico cogitari , & quandoque tum demum , cum inutilibus multis , ne dicam & noxiis , perperam adhibitis , radices tam profundas egere ; ut erui amplius nequeant. Perinde quasi non horum etiam causae corporeae esse possint , sed minus evidentes , vel non admodum quotidianae , vel ejusmodi , quae non alio effectu , quam Mentis illa aegritudine cognoscendam inducant Corpori mutationem , vel quae paullatim etiam , & lento tantum gradu , adeoque clanculum , in Corpus subrepant.

Narrat Olaus Borrichius , * Juvenem ingenii pinguis ac obtusi , qui , licet cum fratre suo , ex disciplina pulchre provecto , eodem usus praeceptore , nihil tamen admodum ediscere potuerit , febre maligna prehensum , post multas delirationes , tertio morbi die , cum eloquentia , tum eruditione inusitata , de vanitate mundanorum , de contemnenda morte , de non formidanda Corporis dissolutione , sanissimo similem deseruisse , idque sine ullo adeo infaniae vestigio , ut eruditus aliquis Senecae

* *Th. Bartholini Act. Med. Hafniens. vol. V. p. 162.*

nepos non potuisset melius , pauloque post ad deliria reversum fati concessisse. Erunt fortasse , qui altiori cui-dam causae hanc Animi metamorpho-sin tribuendam esse censeant : quibus equidem refragari nolim ; modo mihi vicissim largiantur , illata prius Corpo-ri mutatione mutatum Animum fuisse , febrimque haud minus sapientiae , quam desipientiae , ansam praebuisse.

Vidi ego ante plures annos mulie-rem , quae cum ob dissolutissimam ma-riti sui vitam diu multumque contrista-ta tandem quarundam amicularum suasu & solatium , & praesertim audaciam ad acriter objurgandum suum hominem , in Vini adusti potione quaereret , utrum-que quidem consecuta est ; ast illud e-tiam , ut quotiescunque Baccho ferve-ret , toties miserrimum in modum de aeterna Animae suae salute desperaret. Memini , quam numerosa argumenta , quam iteratae adhortationes , quam cu-mulatae consolationes in cassum cecide-rint ; priusquam in femina , quae ob honestos ceterum mores vix ac ne vix quidem in temulentiae suspicionem ve-nire poterat , euntis redeuntisque afflic-

tionis causa atque remedium detegere-
tur.

Observatione certa in vicina quadam urbe compertum est, matronam ex graviditate in invincibilem adeo ad furandum inclinationem incidisse, ut, quamvis nullius rei penuria laboraret, continere se non posset, quin obvias quasque aliorum res, & vel escaie argentum amicorum suorum, a quibus epulis excipiebatur, clam subduceret, impetu tamen isto puerperam deferente, at nova qualibet conceptione denovo invadente, imo vel aliquot ejus liberorum infelicissima haereditate etiam ingenerato.

Quid memorem, * Gravidas inordinati appetitus incitamento eo inhumanitatis adactas; ut non modo homines, sed proprios etiam maritos interficere, eorumque carnibus vesci non abhorrerint? Tametsi enim rara prorsus atque insolita est ista affectio, neminem tamen fore confido, qui non praegnantis uteri, adeoque Corporis, efficaciae

* *J. Schenkii Observ. Medic. Lib. IV. pag. 566.*

ciae tribuendam esse cenfeat; quando graviditatem infecuta est, & multa passim atque mirabilia Picae ex hac causa natae exempla prostant. Alia nihilominus longeque gravior Judicium fuit sententia in simili casu Elifabetae Mediolanensis, quam, cum hujusmodi, uti videtur, morbo obnoxia pueros blanditiis ad se allectos, inque domum suam deductos mactasset, carnemque eorum sale conditam indies comedisset, supplicio rotae atque ignis peremptam esse legimus. † An, quia gravidus forte huic mulieri non erat uterus, Animi ea potius, quam Corporis, culpa haberi debuit? Quasi vero depravatam ex mollitie appetentiam non etiam aliae excitare causae possint, nec infantes quoque, & virgines, & vetulae, imo vel viri, eam quandoque patiantur. Nec fato usa est meliore Puella Scotica, latronis anthropophagi filia; quum annis duodecim haud major, in paterno scelere deprehensa, viva subire sepulturam acerbissima damnatione cogeretur; etsi vix dum annum nata parentes suos flammis exustos amise-

E

† *Histor. Univers. di M. Gasp. Bugati lib. VI. p. 754.*

rat, atque ab eo tempore inter alios fuerat educata: ut vero quam simillimum fit, immanem parentum libidinem haereditaria tantum labe infauſtae ſoboli congenitam fuiſſe. †

Praetereo lubens complura alia cum vitia, tum virtutes, quae, veluti in femine radicata, vi hujus a Majoribus in poſteritatem longa ſucceſſione non raro propagantur & quodammodo gentilitia fiunt. Mitto etiam, quae foetui uterino ex commercio, quod cum matre habet, inoleſcunt. Nec memora- bo, quoties male moratae nutricis lacte infantis bene nati Animus corrumpatur atque in turpiſſima flagitia, a ſua ſtirpe prorſus aliena, deflectatur. Si cui Medicorum obſervata pervolvere volupe eſt, innumera is ad hoc genus pertinentia inveniet: & nemo fere tam rerum imperitus eſt, cui ſua non memoria exemplum aliquod ſuggerat; cum in colloquiis etiam familiaribus ſermones fortuito in iſtam materiem incidere contingit.

Quandoquidem vero, quae in me-

† *Ex Heſt. Boethii Hiſtor. Scotor. citat Marc. Donatus Hiſt. Medic. Mirab. Lib. IV. C. I.*

dium protuli, omnia atque singula ita sunt comparata, ut absurdum foret negare, ex Corpore ea in Animum dimanare, etiamsi, quanquam id ratione fiat, explicatu difficillimum sit: non igitur dubitare amplius quisquam potest, causas omnino dari, quae stupendas Animo inducere mutationes valeant; quanquam solummodo in Corpus agendi facultatem habere credibile est, nec eam quoque admodum magnam, aliquando ne tantam quidem, ut vel leviter illud labefactent, aut variatione sensibus manifesta afficiant. Et cui tandem id mirum videatur, quando partium Corporis, quae ad Mentis operationes faciunt, tanta est subtilitas, quae omnem ingenii industriaeque humanae vim eludat? Quapropter etiam haud raro evenit, ut in cadaveribus eorum hominum, quibus, dum viverent, hoc actionum genus maximopere perturbatum fuerat, nec quidquam tamen admodum corruptum, aut quod notabiliter a naturali statu recesserit, vel accuratissima scrutatione invenire liceat.

Praeterea illud quoque nemini ob-

scorum esse existimo, rem aliquam, quae mere corporea sit, quamque mileni homines impune ferant, nihilominus in uno quodam, cui nec tam singulariter fabrefactum esse Corpus animadvertere possis, gravissimos atque intelligentiam humanam superantes in Animi facultatibus effectus aliquando parere.

Quotiescunque igitur Mens etiam ita aegrotat, ut corporea causa, quam arguas, abesse videatur; non ideo statim reputandum est, malum extra Artis Medicae potestatem esse, atque, cum a causis non corporeis illatum sit, similia etiam remedia duntaxat requirere. Longe profecto difficilius est, quam plerique opinantur, ex vero discernere, utrumne sua, an Corporis, culpa Mens laboret. Et quicumque attentius, quae supra a me proposita sunt, & exempla, & argumenta, secum perpendit, nisi me omnia fallant, fateri omnino cogitur, tum etiam, quando nulla plane Corporis affectio apparet, frequentissime tamen aliquam latenter subesse. Quousque autem in ancipiti res est, nec certo constat, ex ultra ho-

minis parte morbus originem ducat; quis non videt, consultissimum fore, primam atque præcipuam in Corpore mutando operam ponere? Quum hoc neglecto, omnique cura ad solam Mentem conversa, periclitemur, ne, si ad Corpus forte labes tamen pertineat, quam initio tollere haud difficile fuisset, ea tempore invalescens, atque inveterata tandem, adhibitam serius medicinam prorsus respuat. Neque objici potest, aequale futurum periculum, si contra Mens forsitan in vitio fuerit: tantum enim abest, ut Animi motus, qui non a Corpore jugiter sufflantur & fomitem trahunt, mora increcant, & sua vi acrius incitentur, profundiusve radicentur; ut etiam sensim languescere & sponte demum extinguui observemus.

Postremo, si quae aliquando nascuntur Animi aegrotationes tam purae, tamque a Corpore semotae; ut istud nullam plane earum partem efficere dicendum videatur: audeo tamen asserere, ne in hoc quidem genere nullam consilii Medici fore utilitatem. Quemadmodum enim Corporis affectiones facile cum Animo communicantur; ita

isto vicissim male constituto illibata fanitas Corporis partibus diu constare non solet. Inde autem, qui primum simplices folius Mentis fuerant morbi, neque extra hanc aliquid causae, aut fomitis, habuerant, cum paulatim in Corpus transeunt, hujus actiones depravando materiem sic sibimet conflant accumulanteque, qua, veluti pabulo quodam, sese non tantum diutius sustentare ac fovere, sed etiam magis magisque exacerbare possint. Quae res cum in Hypochondriacis & Melancholicis tam frequenter eveniat, notissimis illis loquendi formulis, quibus eorum alii *cum materie*, alii *sine hac*, laborare perhibentur, inter Medicos originem dedit.

Itaque perspicuum esse arbitror, istiusmodi quoque aegritudines, aliqua saltem sui parte, neque uno duntaxat nomine, ad forum Medicum pertinere. Et enim recenti etiamnum malo tuendum Corpus est; ne Mentis afflictæ commercio ac efficacitate una in morbum pertrahatur, novisque dein accessibus illius perturbationem jugiter augeat. In veterato autem, nisi congesta in Cor-

pore, atque indies succrescens, materies expugnetur, aliam quamcunque medelam in cassum adhiberi evidens est; quando permanente Corporis labe, quae Mentem iterum iterumque afficiat, hujus sanatio expectari nequit.

Imo ne duae quidem illae, quas modo nominabam, partes univertum Medici in istis morbis officium, aut omne, cui praestando par est, auxilium exhauriunt. Quodsi enim observatio docet, ut supra memoravi, Mentem pro varia Corporis, quocum juncta est affectione diversas habere perceptiones, inque suis turbari ab illo posse operationibus, atque alias, ne, quae velit, cogitet impediri, alias etiam veluti cogi ad ea, quae Corpus jubet, cogitandum: Medicus profecto, ista mutuae conjunctionis vi legitime utens, suis in Corpus remediis ita agere poterit, ut Animi relevetur aegrotatio; etiamsi nullam ejus causarum effectuumve, qui in Corpore insunt aut metuuntur, rationem habeat.

Praesto ipsi inter artis suae instrumenta sunt, quae Animum motu vio-

lentiore agitatum componat ; quae pertinacius rei cujusdam cogitationi inhaerentem avellant ; quae, deletis ad tempus ideis , atque oblivione inducta, ad feriandum constringant. An Vobis id dubium videtur ? Nescitis itaque, dato Narcotico , quod profundo Corpus somno confopiat, isthaec omnia effici.

Sunt in manu Medici auxilia, quae Mentem , cum a Corpore sese abstraxit, revocare ; cum cogitare desiit, aut saltem cogitationum amisit conscientiam, expergefacerere sibi que reddere ; quae nimis attentam atque in se reflexam interpellare, imagines justo diutius praesentes excutere, aliisque in earum locum substitutis perceptionibus ipsam occupare possint. Stimulorum, qui exagitant humores, nervos incitant, dolores inferunt, ista virtus est. At quanto eorum numero, quamque multiplici genere Medicina abundat !

Ex plurimis unum modo, eumque potentissimum, hoc loco commemorabo. Inveteratissima Animi vitia, amentias insanabiles, summa quandoque eradicat anxietas ; vel quia horrendo tristissimi sensus supplicio casti-

gata atque perterrita Mens refipiscit ; vel quod gravissima luctatione tota undique commota , & in penetralibus suis quassata , intime mutetur novoque sic ingenio induatur ; seu alia demum quacunque causa id eveniat. Comper- tum est , homines prae moeroris amo- risve vehementia mente captos ; quum fortuito in aquam lapsi , atque aliquam- diu pro mortuis habiti , diligenti ta- men curatione ad vitam rediissent ; una cum hac plenam quoque Mentis integri- tatem recuperasse. * Apparuit autem , non in aqua positam fuisse sanationis insperatae causam , verum in angore immani , quem ex suffocatione immi- nens vitae corporeae deletio Menti in- tulisset. Quae observatio Medicos ex- citavit , ut in curandis Animi morbis istam etiam viam , quam casus mon- straverat , haud intentatam relinquerent. Itaque inventa est , & in Medicinam in- troducta , submersio Therapeutica , ter- ribile quidem remedium , at quo vix aliud datur majoris efficaciae , ubi vi mutati Corporis insanae Menti succur-

E 5

* *Fr. Mercur. Helmontii Observat. circa hominem ejusque morbos. pag. 33.*

rendum est : quemadmodum prosperis in Anglia constituisse successibus idem testis est Helmontius.

Nunc videor mihi , A. O. O. H. praecipua Vobis exposuisse illius Regiminis capita , quod huic elegeram orationi argumentum. Plura superaddere possem , quae ex dictis consequuntur. Verum patientia Vestra , qua nimio plus abusum me esse sentio ac deprecor , isthaec vetat attingere : jubet prudentia , Vestris potius ipsorum ingeniis eruenda committere.

Antequam tamen dicendi finem faciam ; Vos mihi verbo compellandi estis , o quotquot in arte salutari mecum defudatis M E D I C I ! Ad nos ista Mentis Humanae cura , de qua disserui , pertinet : nostri nobilissima pars officii est , quam quo nostrum quisque diligentius excoluerit , eo pleniore sensu , ex Hippocratis effato , Medici Philosophi nomine dignus , idemque ἰσοθεός habendus fuerit. Quod si enim ista tantum omnibus numeris absoluta est Corporis sanitas , quae semet cum Animo communicet , quaeque huic nihil adferat impedimenti , quo

minus cum ad sapientiam, tum ad virtutem, expeditissimus sit; dicendum omnino est, eam demum quam maxime optabilem esse Corporis Medicinam, quae una & Animum adjuvet; neque artem nostram prius perfectam consummatamque fore, quam homines non modo robustissimos, verum etiam ingenio & moribus optimos, efficere valeat. Quandoquidem vero dolentes confiteri cogimur, istam Medendi scientiae partem longe gravissimis laborare defectibus, dumque in ceteras fere omnes tanto hodie fervore incumbitur, solam tamen adhuc incultam adeo desertamque jacere, ut propemodum tota desideretur: Agite, O Boni! collatisque in commune observationibus, experimentis, tentaminibus & si quod aliud est utilium conatum genus, Medicinalem hanc Philosophiam colite, exornate, perficite! Jubet argumenti dignitas, suadet artis incrementum, exigit denique humani generis amor, ut opus istud aggrediamini, neque relinquatis, priusquam aut singulares diaetae, aut universales medendi methodi, aut remedia propria sint inventa, quorum efficacia unamquamque Mentis fa-

cultatem relevare , roborare , acuere ,
 cujuslibet vitia corrigere , propensiones
 inprimis , instinctus , impetus quoscun-
 que , comprimere , incitare , modera-
 ri , ut fert necessitas , possimus. An
 molitionis magnitudo terrorem incutit ?
 At in aliis rebus tantum abest , ut ani-
 mum haec dejiciat , ut contra vel magis
 etiam accendat. Neque profecto insu-
 perabilem quis audeat dicere , qui pauca
 illa , quae observando de ista materie
 innotuerunt , accuratius perpendat. Sola
 Febris quantum in Animo mutando va-
 leat , quaeso , contemmini ! Quum
 vero praecipua ejus potestas in circui-
 tus humorum mutatione posita sit ; non-
 ne perquam credibile est , diaeta at-
 que remediis , quae circulationem defi-
 nito gradu aut incitent , aut reprimant ,
 aut aliter dirigant , haud parum effici
 posse ? Quantum deinde major minor-
 ve sanguinis modus ! Missione sangui-
 nis vacillasse memoriam , neque , nisi
 jactura reparata , integram rediisse ad-
 notatum est. * Iracundiam , ferociam ,
 libidinem , plenitudine exstimulari , de-
 tracto sanguine defervescere , dudum
 constitit. Quocirca non minus sa-

* *Th. Barthol. Act. Med. Hafniens. Vol. V. p. 169.*

lutare, quam inusitatum, fuit Medici illius apud Naudeum † confilium, qui Uxorem suam, quum impurae Veneri fervidius inhiaret, repetitis creberrime venae sectionibus, atque id genus aliis remediis, simulatione terroris incussi adhibitis, eo usque debilitasse dicitur, ut fractam viribus & refrigeratam haud difficulter dein ab illicita consuetudine abstrahere potuerit. Etiam si autem istiusmodi universalia non contemnendam in Mentis actiones vim habere, sic abunde pateat; in pharmacis tamen singularibus longe etiam majorem inesse, observationes docent. Ne vetustissimum illud, nec satis hodie cognitum Helenae *Νηπένδης* memorem; stupendam modo Vini, nimio plus pervulgati, considerate efficaciam! quae tanta profecto est, ut, qui illo recte uti sciat, in Animos hominum pro lubitu dominari posse videatur. Mitto Opium, cuius geminam Vino virtutem tanto magis miramur, quia in minimo pondere maxima est. Taceo aliud haud abfimile, cui Ganscho nomen, plantae Malabaricae semen, cujus fumo ore ac naribus hausto amoena concitari deliria, militibus

† *Considerations Politiques. pag. 93.*

inspirari magnanimitatem, sacerdotes in enthusiasmos abripi perhibetur. Neque tetrum illud unguentum describam, quo cum Sagae, quas vocant, sua corpora perfricant profundo oppressae sopore, in illud idem constanter phantasma, tanquam si longo per aëra itinere in remotiora loca transectae sui similibus coetui immisceantur ac tripudia agant, incidunt, imagine ista tam firmiter impressa; ut expergefactae dein nulla sibi ratione persuaderi sinant, inane somnium fuisse. Praetereo & complura alia, quae si pro dignitate enarrare vellem, alterius horae aqua mihi opus esset. Pauca, quae in medium attuli, satis, opinor, ostendunt, nec inutilem fore, nec injucundam operam, quam perspicaciores in re tanti momenti collocaverint.

Unum hoc superest, ut supremum, quo me solemniter ab dico, quemque Tu, suavissime HEMSTERHUSI! capeffis, Academiae Magistratum Tibi nobisque omnibus quam felicissimum optem.

D I X I.

H. D. GAUBII
DE
REGIMINE MENTIS
QUOD MEDICORUM
EST

SERMO ACADEMICUS ALTER.

Habitus

Octavo Februarii M D C C L X I I I.

Cum Fasces academicos iterum poneret.

H. D. GAUBIA

DE

RECEIPIE MENTIS
OPPORTUNUM

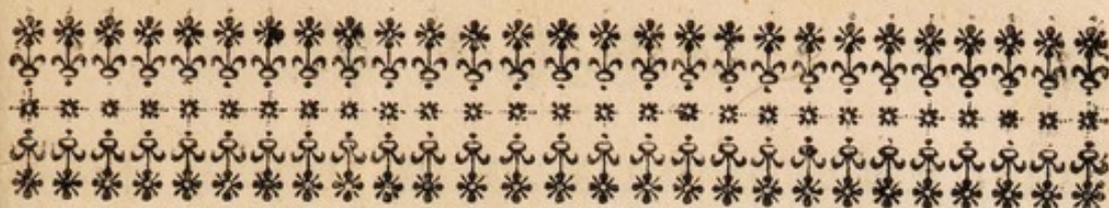
RECE

STANISLAVUS

1800

ANNO DOMINI MDCCLXXX

IN

SERMO ALTER.

Credo ego Vos, Auditores, miraturos esse, cum dixerō, proposuisse me natali hoc Academiae nostrae die, cujus solemnitas sermonem pro concione a me postulat, de eodem argumento, quod ante hos sedecim annos Rectoris munere primum defunctus ex hoc suggestu tractavi, iterum verba ad Vos facere. Quid? Aufimne eramben bis coctam apponere? Proh vercordiam immanem! quae utrum cadere in me possit, Vos ipsos facio iudices impavidus. An igitur materiae ubertas, oratione etiam ad fastidium usque protracta nondum exhausta, mantillam requirit? Intelligenti abunde dictum esse, utinam ne Vos minus, quam ego, sentiatis! Utrumne potius palinodiam canere animus est & curis secundis retractare, quae forsan erronea, aut male digesta, imprudenti olim exciderant? Doleo equidem vehementer, Mimū, an Mo-

mum ? Gallulum non ita multo postquam in gradibus cathedrae hujus confidens me dicentem audiverat, putidum* automatis sui humani scilicet ! partum edidisse, eoque factum esse, ut nonnullis videretur, me sin igniculos ad entendum, at materiem certe subdidisse homini ad monstrum illud expoliendum. Mitto inquirere, veriusne an suspiciosius id putatum fuerit. Dabo verius. Quis tamen id mihi vitio vertet, quod lascivientis ingenii petulantia, quae ego caste in medium protuli, absurdissimo non ratiocinii, sed cavillationis genere conspurcaverit ? Quasi fas esset alimentum infalubritatis arguere, quia stomachi intemperie in bilem corrumpitur. Dudum profecto constitit, nihil tam verax, tam rectae rationi consentaneum, tam sanctum denique proferri posse, quo pessima minorum Philosophorum secta ad exornanda suarum opinionum commenta abuti non audeat. Verum ne supervacanea excusatione culpam contrahere potius, quam abstergere videar, id unum addam, me de argumento Medicinali Medicis meis, Medicorum ritu, loquutum ex enarratis bona fide cum meis, tum

* *l'Homme Machine.*

aliorum, observationibus caute disputando, naturae judicia elicuisse, proposuisse; quae cum illo certi gradu collocata sint, ultra quem intelligentia humana in cognoscendis naturae operibus progredi nequeat, nihil me admodum invenire, quamobrem de sententia decedam, rigide virgulam censoris reformidem.

Nunc itaque, ne diutius praefatione mea suspenfa expectatio Vestra teneatur, dubium vobis eximam, Auditores, faciamque ut intelligatis, quam hodie decrevi tractare, materiem; tametsi eadem superiori videatur; re tamen ipsa non modo longe diversam esse, sed etiam talem, quae neque hoc conventu, quem venerari debeo, nec Vestro silentio, cuius mihi favorem expeto, nec denique persona, quam dies iste mihi imposuit, indigna censerī possit. Dicam nimirum de *REGIMINE MENTIS QUOD MEDICORUM EST*: sed ita dicam, ut, cum duobus illud capitibus olim ostenderim contineri, quorum de altero tum differui, alterum, quod eo tempore praetermitti a me debuit, sermone persequi cum maxime mihi constitutum sit. Animadvertitis, Auditores, me, qui loquutus

antea fuerim de curatione corporis, qua mens vigescat, praesidia valetudinis, quae corpori ex mente veniunt, hac hora ire enarratum.

Cujus equidem argumenti praestantiae commendatione si Vestram ego, ut fieri affolet, benevolentiam mihi allicere sustineam, vereor profecto, ne vel de Vestris judiciis parum decenter videar opinari, vel quo plus augeam, eo Vos magis ad oratoris diffidendum tenuitati adducam. Sola igitur fretus urbanitate Vestra, qua me, quotiescunque ex hoc loco verba facere debui, estis profecuti, ut hac etiam hora linguis auribusque faueatis, oro atque obtestor. Quod cum a Vobis impetravero; quanquam materiae dignitati exile dicendi genus forsan detraxerit; eum nihilominus audientiae Vestrae fructum consequemini, ut amplissimus Vobis rerum pulcerrimarum aperiatur campus, in quo jucunde non minus, quam utiliter, propria meditatione possitis exspatiari.

Ut igitur ordine procedat oratio mea, primum, quas corporis sui oeconomicae cum noxias, tum salutare, inferre mutationes animum posse observatio doceat,

in medium proferam, nihil admodum sollicitus de ratione earum reddenda, aut, quo fiant, genere actionis explicando; cum haec etiam ultra, quam a Medico requiri debeat, ante tractaverim, neque fateri erubescam, hodie vel magis, atque illo tempore, a me ignorari. Quam observatorum seriem si exposuero, non difficile deinceps fuerit, quae animus promere possit, secundae adversaeque valetudinis praesidia elicere.

In animo, etsi natura simplex videatur ac individuus, duo inesse agendi principia, eademque multum inter se diversa, si per Vosmet ipsos, Auditores, sensu quodam interiore nondum didicistis, nec mihi quoque olim asseveranti estis adstipulati, credetis tamen, spero, sapientissimis inter antiquos Philosophis, Pythagorae ac Platoni, qui, Cicerone teste, * animum in duas partes diviserunt, alteram rationis participem alterum expertem: in participem rationis posuere tranquillitatem, id est, placidam quietamque constantiam; in illa altera motus turbidos tum irae, tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi. Ita

F 3

* *Tuscul. Quaest. libro IV. c. 5.*

est profecto. Attendenti ad ea, quae in se ipso quisque experitur, illud quidem oportet reddi manifestissimum, in animi actionibus alias inesse moderationem, ordinem, constantiam, aequabilem tenorem, cohaerentiam, perspicuitatem; alias contra inconditum quiddam, vagum, desultorium, caeco ruens impetu, abruptum, turbulentum. Quae cum tantopere disparata sint, ut etiam oppositis quasi frontibus inter se pugnent, qui credat ab eodem agendi principio repetenda esse, eum profecto contrariis etiam effectibus unam eandemque tribuere causam oporteat. Et hoc ipsum si cuiquam non videatur absolum afferere, at illud tamen fatendum erit, in utroque genere modum agendi multo esse diversissimum, & mentem, cui ratio praelucet, a semet ipsa perturbata, quam quae maxime, differre. Verum de ista re cum antea prolixè a me disputatum sit, ea solum de causa hoc loco aliquid memorandum duxi, ut, quem mihi ordinem in argumenti mei tractatione designaverim, animadvertatis.

Tametsi enim rectè existimatur, animum, qui compos sui ac tranquillus ra-

tione duce utatur, tanto & corpus suum, & in hoc semet ipsum amore complecti, ut illius incolumitatem, qua sine aegritudinis sensu carere non possit, omni studio & contentione tueri debeat, nec admittere quidquam aut committere, quod valetudinem perturbet; multo tamen aliter evenire tam cotidianum atque apertum est, ut demonstratione vix indigeat.

Neque mehercules ea est rationis humanae felicitas, ut animum certa ubique veritatis luce collustret, rectave semper incedere via faciat, nec aberrare finat. Cum enim in plerisque rebus dijudicandis difficile est humanitati errorem cavere, tum vero maxime in illis, quae salubres aut insalubres habentur; ut quarum multitudo operosam, at natura etiam valde ambiguum reddat aestimationem. Itaque nec mirum est, in tanta ingeni humani imbecillitate multimodis quotidie, tranquilla etiam mente, in detrimentum corporis peccari, rarosque esse, qui non aliquando impingant.

Dies me deficiat, si, quae patrantur, innumerabiles errorum species recensere suisque singulas exemplis comprobare

velim. Ne memorem, quoties ignorantia miserabili offendatur, quis est aut quotusquisque, quem vel novitatis studium, vel mores seculi & imitatrix aliorum imprudentia, vel nimia virium propriarum fiducia, fallaxve consuetudinis praefidium & ob tarditatem poenae sperata delictorum impunitas, aut inexcusabilis negligentia non quandoque transversum agat, ut nec servandae, qua fruitur, sanitati, nec, cum caret, recuperandae, ea, quam res exigit, animi cura prospiciat? Mille modis luditur in re ultra, quam dici possit, aestimabili: & cum cujuscunque fortis hominibus commune illud vitium sit, doleas profecto, instinctum in animantibus brutis rarius, quam nostro in genere rationem insanire.

Illic sapientiae magistrum conspicio, qui solidos dies in situ musei transfigens, neglecta corporis exercitatione, devorandis libris tam totus inhiat, ut ne vel horulam aestivi solis concedere ambulationi velit, qua pulmo squalens liberioris aerae usu recreetur. Hunc tu mihi moneas, ores, objurges, obtundas: frustra eris, dolensque demum tacebis, cum pi-

tuita oppletum pectus, artus rigescentes, aquoso turgidos humore pedes, imparem motui Sophum ad quiescendum cogere videris. Gloriosum scilicet est per sapientiam ante diem mori!

Huic jam, Auditores, alium opponite ferreae naturae hominem, qui cum valentissimo corpore felicique adeo sanitate gaudet, ne sua ignorare bona videri queat, iis utitur perquam liberaliter, suoque genio strenue indulget. Nimirum nihil est in cibis, potibus, aëre, vigiliis, exercitationibus, ceteris, tam immodicum, quod non ferat impunitus. Itaque & Medicum ridet, qui temperantiam suadere aufit, oblitusque repetitis ictibus diffringi posse, quod uno nequeat, stolidi ratiocinatione sibi persuadet, quod heri aut hodie non nocuerit, nec cras, nec unquam nociturum. O dementiam incredibilem! O caput tribus Anticyris minus, quam proprio maturatae mortis experimento sanabile!

Utinam vero sibi duntaxat solis id genus hominum desiperet! Verum videas aliis etiam pessima ad imitandum exempla proponere. Quippe non datum cuivis est suo se modulo ac pede metiri,

Quo fit, ut natura debiliores, quae a fociis suis impune fieri ferrive animadvertant, sibimet etiam tuto licere existiment, nec malis quoque eventibus absteriti mature desistant, vana spe freti fore, ut consuetudine natura tandem occallescat. Itaque miseri, peccatum inter & poenam continue luctantes, cum Phrygibus demum sero sapiunt.

Nec multum dispar est eorum vesania, qui oculis in eadem exempla defixis ex comparatione nimio plus sentiunt, quanto sint illis infirmiores, mallentque idcirco horum, quam sui esse similes. Sui igitur non contenti forte, alieni tamen a priorum temeritate, contrarium in vitium ruunt, omnem corroborandae valetudinis spem in assiduo remediorum usu collocantes. Quasi vero sanitatum differentiae non perinde, ac facierum humanarum, stas naturae legibus continerentur, Medicisve datum esset ad eundem quaslibet modum coaequare. Erronea opinio! qua occupati, praeterquam quod scopo excidant suo, quassis etiam abusu medicaminum naturae viribus, plerumque ante tempus deficiunt, digni, quorum in tumulo epitaphium,

quod inter Italos extare perhibent, Latina phrasi non reddendum, inscribatur: *Stavo ben, ma per star meglio, sto qui.*

An plura desideratis, Auditores, specimina? Dicamne de noxis, quas corpori suo inferunt delicatae virgines, matronae praegnantes, belluli adolescentes, cum levium flatu ingeniorum sese impelli sinunt, ut, omissa sanitatis cura, universam vitae rationem ad mores seculi toties variantes fingant, atque vestitum, ornatum, victum, convictum, oblectamenta, quotidiana mutant interpolatione, raro ad salubritatem magis, quam ad luxum comparata? An curationes perstringam prophylacticas, quae uti verno ac autumnali tempore a multis indifferenter, nec nisi propter morem, celebrantur, ita longe frequentius irritamenta sunt, quam praesidia morborum? Num vero stupidam querar illorum credulitatem, qui cum naturae hujusque ministrae arti diffidunt, non dubitant tamen, quod homini carissimum esse debet, vitam ac sanitatem ventoso agyrtae, pharmacopolae, barbitonfori, quid dico? malo futuri capita sua credere, cui pedes nemo calceandos commiserat?

Verum pudet plura ejusmodi rationis humanae opprobria in medium proferre, quae nec auditu vobis jucunda esse possunt; cum nostrum cuique confimilis stultitiae aliquando commissae recordatio animum subire tacitoque debeat pudore confundere.

Pergo potius pro instituto meo ad mentem perturbatam, quae cum & legibus solutam, & longe violentiorem in corpus potestatem usurpet, quanto illud atrocioribus afficere malis valeat, non difficulter cogitatione licet praecipere. Dicam vero de his liberius, quia impotentiae excusationem habent, fin justam, at quae probari posse videatur, ideoque plus misericordiae, quam indignationis, merentur.

Equidem hoc Philosophos, fateor, jure ab animo exigere, ut suum illud *ἔργον* rectae rationis freno cohibeat, ejusque moderetur impetum, nec ultra, quam par est, sinat prorumpere. Sed quotus, quaeso, quisque tanta est aut tranquillitate, aut constantia, ut in illa casuum fortuitorum, quibus continue patemur, incredibili multitudine non aliquando consternetur? Quoties autem &

fallaciae perceptionum, & imaginatio-
num figmenta, & judiciorum errores
fucum mortalibus faciunt? Corpus ipsum
aetate, sexu, temperie, vitae genere,
morbo, mobilius ac incitatus suas etiam
partes hic agere, animumque saepe invi-
tum & reluctantem de statu suo dejicere,
cum domestica quemque experimenta
docent, tum superiore sermone abunde
puto demonstratum. Itaque si causam
animi nunc agerem, facile mihi foret
quam plurima afferre, quibus aut culpam
ejus tenuarem, aut certe deprecarer.
Sed sentio abs me requiri, ut ipsa po-
tius, quae corpus ab illo patitur, male-
ficia enarrem: quod equidem quemad-
modum ordinate ac decenter faciam du-
bito. Tantus profecto eorum numerus
est, tam multiplex ingenium, nec adeo
ullum morbi mortisque genus, quod ex
hoc fonte non promanet, ut qui recense-
re omnia & singula velit, universam fere
Νοσολογίας Medicinalis complexionem ex-
hibere teneatur.

Omitto lubens, quaecunque animus
ex affectione corporis laborans, organo-
rum vitio perplexus, vehementia motu-
um febrilium agitatus, dolorum ango-

rumve intolerantia desperabundus, in oeconomiae dispendium ipsiusque vitae perniciem aliquando committit; quae cum ex corpore primam habeant originem, huic quoque imputari fas est. Illa volo, quae mens suoapte impetu conturbata patrat, cum cogitatione in bonum malumve, quod rebus subesse credit, reflexa appetitus concipit vel aversiones, quibus & acrius & tenacius, quam rectae rationi congruat, inhaeret. Quis autem vestrum est, Auditores, qui ignoret, quantum in exteriorem corporis speciem valeat commotus animus? & quomodo diversa quaelibet ejus affectio alias atque alias vultui, oculis, fronti, ceterisque partibus externis mutationes inducat, quibus velut propriis characteribus, singulae suis, se foris expictas ita prodant, ut frustra quis fenestellam in pectore desideret ad ea, quae mens inquieta intus agitet, cognoscendum? Haec igitur tot ac tanta cum extrorsum in cutem prorumpant, cogitate! quanto vehementius interiora, unde illa profluent, turbari debeant; ut quae cum longe minus habeant ad resistendum firmitatis, tum vero munia obeant ad salutem oeconomiae momenti multo maximi.

Horresco repetens, quae hifce oculis videre mihi contigit, quae rarrando accipere, ab irato animo illata corpori maleficia. Huic turgens bilis in imi ventris faevit viscera, vomituque, alvi profluvio, cholera, ictero, turbat omnia. Illi cum tempeftas in fanguinis circuitum irruit, funeftiffimae excitantur febres, ardentes, inflammatoriae, putridae, exanthematicae, malignae; aut verfo in cordis penetralia impetu aneurysma infanabile. Alias nec propriae mentis officinae parcitur: neque enim brevi femper furore ira detonat, fed inftrumentis fenfuum motuumque vitio irrepabili corruptis, in fpafmos, phrenitidem, maniam, paralyfim, apoplexiam aliquando praecipitat. Et ifta quidem tam atrocia vel fortiffimis accidunt hominibus. Quam longe igitur immaniora infirmis, valetudinariis, morbo aliquo affectis, ex morbo revalescentibus, ficubi vehementer excandefcunt, evenire oportet? Teftes fint febricitantes, podagrici, epileptici, colici, afthmatici, calculo affecti, hystericcae, gravidae, puerperae, quibus, cum ira turgent, faepiffime, quo laborant, morbus augetur, novo fuperveniente aggravatur, ex mi-

tiore in malignum vertitur, properantur accessiones, optatissima naturæ & artis auxilia pervertuntur, pro salute mors inducitur. Levissima sic quandoque vulnera in lethalia evadunt, ipsi quoque percussori supplicium capitis illatura, nisi prudens gratiosæ Facultatis iudicium intercesserit.

Miramini, Auditores, & merito ingentem miseriarum numerum, quas sola ira, tanquam e pyxide Pandoræ, in corpus effundit. Neque tamen difficile est tantæ originem atrocitatis invenire. Præterquam enim quod liquide constet, vires motrices, per omnia corporis organa diffusas, sub illo mentis impetu quam gravissime incitari, totamque idcirco compaginem & cuncta intus cum viscera, tum vasa, quosque continent, humores, violentissimis agitari motibus; observatione etiam multiplici, quod fere fidem superat, compertum est, nativas succorum proprietates tantopere alienari, ut ex blandis in acres, ex salubribus in nocivos, imo in virulentos celeritate incredibili corrumpantur. An dubitatis? Mulierem profero hysterica, quæ cum fremens suo corripitur malo, omnes &
colo-

colores & acritates vitiatae bilis eruſtat. Nutricem, cujus iratae ubera lactenti pro alimento venenum inſtillant horrendis convulſionibus lethale. Animantia cicura, domeſtica, quae laceſſita & rabiem ipſa contrahunt, & ſpumante ſalivae tabo in hominem demorſum transfundunt. Galli gallinacei duo, ferociter pro more ſuo inter ſe pugnant: accurrit homo, intercedit, mordetur ab illorum uno, perit ex vulnere hydrophobus. Excufabitis forſan hominis & beſtiae differentiam: dabo igitur & noſtri generis exempla. Miles cum muliere rixatur, haec manum ejus morſu fauciat, homo rigore prehenſus moritur. Juvenis Italus, ira percitus, vindictae impar, proprium mordet digitum, ac lethali aquae metu, tanquam a rabido cane demorſus, corripitur. Sentio equidem, nec fateri vereor, neſcire me modum, quo peſtilentia adeo in humoribus corruptiones tam ſubito ſuſcitantur: ſed illud tamen exiſtimo conſequutum me eſſe, ut intelligatis iſta animi perturbatione univerſa vitae fundamenta convelli, nullamque idcirco eſſe oeconomiae humanae functionem, quae intemerata tantae reſiſtere valeat atrocitati.

Quae cum ita sint, neminem Vestrum, Auditores, nunc esse opinor, qui non salutis propriae causa cum maxime optet ac tacite secum constituat, quacunque data irascendi occasione sibi in posterum temperare. Sapiens ac laudabile propositum, nec tamen cuique aut semper salutare! Equidem celare Vos nequeo, cohibitas etiam iras suis non usque quaque noxis carere. Etenim ut mustum fermentans, cui spiraculum non concesseris, dolio vim infert; haud aliter animi fervor, quem cohibere ratio studet, placare tamen non potest, quo minus finitur foras prorumpere, eo plerumque acrius in ipsum corpus grassatur. Dolui, nec adhuc dedolui funus acerbum Viri fama meritisque toto orbe celeberrimi, cui & quadrati corporis robur, & moderata per omnes aetates vitae ratio, & vota publica, annos Nestoreos promiserant, non alia de causa praecipitatum. Natura nimirum iracundus, sed sapientiae studio irasci dedoctus, cum inopinata gravique aliquando contumelia lacefferetur, iris quidem compressis, intime tamen a deo vehementer concussus est, ut nato in ipsis vitalibus vitio praematuram eluctari mortem non potuerit. Plura

darem; sed sentio me ob materiae ubertatem diutius, quam par est, in uno animi motu inhaesisse.

Itaque ad tristitiam progredior, qua, cum in fletum ac ejulatum non erumpit, sed intro repressa & longo tempore fota tenacius insidet, non minus corpus, quam animum exedi consumique nemo quisquam ignorat. Languent sub diuturno moerore vires motrices omnium oeconomiae systematum, nativus firmarum partium vigor fatiscit, motus vitales, naturales, animales torpent: unde lentus sanguinis circuitus; atrabilaria humorum spissitas, acrimonia, anorexia, aepesia, inedia, atrophia, viscerum obstructions, icterus, scirrhus, hydrops, melancholia, fatuitas, paralyfis, catalepsis, lethargus, mors consequuntur. Quos historia Medicinalis exhibet, sopores Endymioneos, in menses & annos protractos, dumne sublestae sint fidei, vix aliunde, quam ex dolore animi profectos invenio. Hi tamen quia sensum modo, nec vitam, eximunt, duratione magis, quam periculo, terrent. Illud gravius est, subitaneis etiam rebus famosum esse moerorem. Ausum Nioben

& Heliadas producere testes, illam prae moerore in faxum, has in arbores conversas : nec enim nihil in Poëtarum commentis subesse veri quis asseruerit? Sed ambiguis abstinere malim, dum in promptu habeo certissima.

Ex multis unum accipite a Michaële Montano * memoriae proditum! Rege Ferdinando adversus Viduam Regis Hungariae Joannis bellum gerente, unus ex cataphractis equitibus, ferrea sub persona ignotus, cum in conflictu quodam prope Budam oppidum commisso inusitata virtute ac fortitudine prae aliis emicans omnium in se oculos converteret, acie tandem percussus cadit. Laudant cuncti ac dolent egregium militem, praelioque finito urgent, quisnam esset cognoscere. Adstat & funeri, cum galea detrahitur, Nobilis Germanus, nomine Raïsciac, raro heroici animi exemplo in primis commotus, suumque esse proprium filium agnoscit. Miserans corona verbis lacrymisque dolorem declarat: solus ille filet, ficcis in filii cadaver defixis oculis stupet, obrigescit ac derepente humi prostratus exspirat. Alterum succur-

* *Essais de Montaigne, l. 1. ch. 2.*

rit geminum, recentius, quod cum tetigero, non pauci Vestrum, Auditores, statim recordabuntur. Amicus quidam meus, Vir in hac urbe honoratus, accepto mortis inopinæ fratris sui nuncio perculsus, curru mox conducto Hagam Comitum ad aedes funebres properat, videt defunctum, obstupefcit, confidet, defatiscit, de sella prolabitur exanimis, eademque exsequiarum pompa simul cum fratre ad sepulcrum exportatur. Usque adeo contristatus animus & sese ipsum contrahit, & humorum vitalium corporis sui fluxum suspendit, ut coacto in cor & pulmones sanguine ipsius vitæ suffocatio quam subitissime immineat.

Quæ metus, livor, odium inducunt, mala non absimilia lubens prætereo; ne crebra repetitione Vobis fastidium moveam, aut culpam animi sic satis gravem augere velle videar.

Terror superest, motuum animi truculentissimus, cujus cum occasiones in vita communi prope inevitabiles sint, & præceps invasio vel præsentissimam rationem antevertat; non est, cur quis miretur, exemplorum, quæ funestas illius consecutiones declarent, plena esse om-

nia. Proferrem, quae ad manum sunt, longe cum plurima, tum maxima, nisi otium facerent cortidiani hominum sermones, quibus vix aliam audias morborum mortisque causam usurpari frequentius, quam terrorem. Tanta profecto est noxarum ejus multitudo, tam incredibilis atrocitas, ut cum ceterae animi perturbationes suo singulae modo infestent, terror modis omnibus & quovis veluti armaturae genere grassetur. Vestra igitur abuti patientia videar, Auditores, si pluribus verbis jam exponere velim, quot & quam graves saepe intulerint affectiones etiam inania illa quidem, sed detestanda terricula, quibus gaudere insanus solet adolescentia, aut inconsiderate pacare pueros non verentur mulierculae: si commemorare dolores, angores, aphonias, lipothymias, tetanos, tremores, convulsiones, epilepsias, catalepses, apoplexias, paralyfes, deliria multifaria, mortes subitaneas, quae toties adultis, sanis, robustis, at quanto frequentius! senio confectis, sexu, temperie, vitae genere delicatis, aut morbo infirmatis, ex terrore accidisse quorumvis temporum memoriae declarant: si allegare claros in arte viros, qui

observationum pondere permoti pestilentiae ceterorumque, qui contagione per populos serpunt, morborum originem a terrore ac metu unice repetendam esse opinantur: si excitare tot foetus uterinos, non dicam abortione peremptos; id enim exiguum est & nimis familiare; sed naevis, maculis, vitiis omne genus deformes, plagis vexatos, mutilatos artubus, capite truncatos, crurifragio quassos, mille modis ab humana specie alienatos, quorum miserias phantasiae praegnantium, ab incusso terrore prodigiosam agendi potestatem nactae, deberi, ut innumeris vulgo documentis perhibetur, ita nec ignobilibus ingeniis non incredibile videri potuit.

ADIV

Sentio equidem me nimis longum esse in rebus apertissimis; tametsi multas praetereo, singulasque leviter modo & velut in transitu attingo: nec possum tamen, quin Vos tantisper adhuc in eodem argumento detineam. Etenim credetis forsan, illud solummodo perturbationum animi genus, quod illaetabilis opinati mali cogitatio inducit, ea, quam dixi, saevitiae per corporis organa tumultuari; at cum jucunda opinati boni imago illicet

atque inflammat, quaecunque surgat incitatio, nihil admodum nocere, sed utri-que potius parti benefacere. Quae res cum multo aliter se habeat, facile, spero, id mihi concedetis, Auditores, ut exempla aliquot passim obvia proferam, unde intelligatis, alterum istud animi motuum genus, sicubi vehementius exarserit, simili atrocitate, pari impetu, gemina tyrannide oeconomiam corporis opprimere.

Taceo, ne longius discedam, tristes effusi risus consecutiones, qui stolidae comes laetitiae cum in violentos prorumpit motus, multoties sanguinis sputa, pleuritides, peripneumonias, animi deliquia, convulsiones & vel mortes infert subitaneas. Nec memorabo graves eas quidem, sed non immeritas illorum poenas, qui caeco effraenatae libidinis impetu abrepti, pro suo quisque instinctu, in omne voluptatum genus proruunt, immoderata vitae ratione fractis naturae viribus tandem defatigantes. Ista nimirum etsi primitus ab animi intemperantia nascuntur, secundaria tamen sunt propioresque in corpore prius vitiato causas, quibus debentur, agnoscunt. Po-

tiora dabo & magis huic loco propria, quae fervens concitatusque animus suopte motu in venas medullasque diffuso patrat.

Desiderio rei concupitae longius protracto quam labascit vigor tenorque functionum, marcescit corporis habitudo, universae vires oeconomiae languent & concidunt! Num quid fortissimas inter gentes nonnulli dantur homines, quos, cum in exteris regionibus aliquamdiu moratos repetundae patriae incessit cupido, cui non mature obtemperent, invaletudines infestant heteroclitae, spe domum reditionis sublata etiam postremo lethales? Quoties formosae virgines? Quoties floridi adolescentes luride pallent, contabescunt, atra bile, chlorosi, erotomania conficiuntur, cum amore captis mora injicitur, aut spes adimitur potiundi? Ingravescunt autem haec mala, tantoque cruciant magis etiam in curatione Medicos; quum dissimulatione aegrotantium, qui subest, affectus plerumque lateat, & saepe difficile sit originem causae veram detegere. Odium parerent memoriae recentis exempla. Ut igitur ex veterum monumentis pe-

tam, prodeat Perdiccas, qui cum amore Philae, Regis, sui patris, concubinae, flagrans de obtinenda desperaret, compresso intus ardore graviter aegrotasse fertur, nec salutem recuperasse, nisi postquam Hippocrates callide animadvertens, quoties accederet Phile, mox aegri pulsum mutari, detecto sic morbi fomite, exorato patre, participem voti tandem reddidisset. Non absimile est, quod de Antiocho, Seleuci Syrorum Regis filio, Plutarchus refert, cujus ex amore Stratonices, patris sui uxoris, natam aegrotationem, cum nullis cederet remediis, imitatus Hippocratem Erasistratus & felici conjectura est affecutus, & paterna concupitae cessione demum perlanavit. Sexum amabilem occultos Cupidinis igniculos non magis innoxie ferre, cum mulier Pyladis pantomimi amore languens apud Galenum testatur, tum hodie etiam suo quandoque comodo Medentes experiuntur.

Attamen haud diffiteor, quae in medium attuli, ejusmodi esse, ut videri possint ob appetitum quidem, sed negatum boni opinati usum, ad tristitiam potius ac moerorem pertinere, neque adeo,

quod propofueram, plene evincere. Laetitiam igitur fpectemus, quae praefentis boni opinione geftiat atque exultet, quae fecura nihil quidquam commixtum habeat amaroris. Eamne animi elationem, Auditores, ab omni parte falubrem, prorfusque corpori innocuam effe autumatis? Immo vero etiam quandoque eft lethifera. Confulte, quaefo, ne recenfione nominum Vobis moleftus fim, Plinium Majorem! Interrogate A. Gellium! Dabunt illi complures, quos repentina inmodici gaudii commotio exanimavit. Leonem, decimum ejus nominis Papam, cum optatiffimum expugnati Mediolani nuncium accepiffet, laetiffime adeo gavisum effe, ut febri prehensus aliquanto poft exspiraret, clarus Italicae hiftoriae fcriptor Guicciardini memorat. Nofta aetate fama vulgatum eft, Regis Perfaram Schah Thamas matrem, intefinis fubditorum filii fui motibus confternatam, cum audiffet ducem rebellantium Aszraff a ftrenuo Regii exercitus imperatore Thamas Koulikan acie demum fuperatum atque cum copiis fuis in fugam effe conjectum, tanta geftiviffe laetitia, ut inde continuis aliquot diebus deliraret. Nimirum homines ita fu-

mus comparati, ut omnem vitae ac fanitatis incolumitatem atque constantiam sola tueatur mediocritas, nec quidquam diu multumve sine detrimento ferri queat, quod ab aequabili naturae tenore modoque deflectat. Perinde idcirco est, boni an mali opinione animus agitetur, morborum semper aut mortis imminet periculum, sicubi, ut fieri solet, oeconomiae motus harmonicos sua turbaverit incitatione.

Ignoscite, Auditores, quod rerum impeditus multitudine in isto veluti Martio humani generis campo, mille vulneribusque horribili, nimium diu Vos detinuerim! Et tu ignosce, immortalis Anime! quod te, partem hominis meliorem, immo Divinae etiam, quod ajunt, aerae particulam, copiosa facinorum, quibus fociatum tibi corpus affligis, expositione tam longum in reatu squalere jufferim. Largior equidem, qua splendes, caelesti origine naturam tibi purissimam vitiisque intaminatam contigisse. Num vero, ut alia taceam, non satis est in terreno corpore, quo detineris, in contubernali, quocum artiffime copulatus es, unde labem contrahat nativa fin-

ceritas ? Quod cum sic fatis antea tecum doluerim, quando aegritudines & turbas & impedimenta, quae tibi a conjugē tuo inferuntur, sermone singulari sum persecutus; poteras tibi fucum facere nimiumque blandiendo omnem turbatae conjugii tui tranquillitatis culpam in brutum corpus conjicere. Igitur nunc tibi quoque obvertere speculum oportebat, in quo temet ipsum tuasque contuearis actiones, & quae cum suafu, tum impetu tuo, vicissim in corpore nascantur, mala discas internoscere. Neque enim profecto aliter mutuam inter conjuges amicitiam vitaeque socialis commoditates restituere licet, nisi cum uterque agnita sua ipsius culpa resipiscit. Verum utilius esse arbitror te ipsum ista tecum loqui, & cum sentire mihi videar te poenitere, id jam nunc operam dabo, ut te rursus erigam, sordesque tuas occultem, & commemoratis, quae tua cum prudentia, tum incitatione, in salutem corporis praestantur, officiis bonitatem ac beneficentiam tuam, qua par est, laudum praedicatione augeam atque exornem.

Enimvero ad illud nunc venio, Auditores, quod pro ratione instituti mei po-

tissimum requiri intelligo, ut ostendam videlicet, animi facultates, quas adhuc docui corpus non raro gravissime turbare, etiam frequenter eidem benefacere, valentissimisque praesidiis subvenire. Argumentum sane, quod eo libentius tractandum suscipio, quo dictu habet atque auditu cum jucundiora, tum usu magis commendabilia; tale etiam, in quo pro causa animi exultare & triumphare oratio mea possit. Tot nimirum ac tanta hoc loco mihi celebranda sunt beneficia, ut affirmare non verear, quantum ejus opera cum ad servandam, tum ad restituendam, sicubi labascit, corporis salutem conferat, eo plus nullam posse in universa rerum natura virtutem. Grande aliquid sonant, quae dico, Vobisque forsan incredibile. Verum tamen si quis paulo attentius apud se reputet, quantum valere ostenderit animum in diversimode mutando corporis sui statu, ut prorsus nulla hujus vel vis motrix sit, vel functio, nulla viscera, nulli denique humores, qui illius impetui queant resistere, fallor vehementer, nisi longe difficilior sit hoc credere, tantam illam animi potestatem, solummodo in perniciousam directam, semper & occasio-

ne quavis malefacere; quam legitima inductione illud aestimare, eandem, pro re nata, aequali efficientia etiam in bonum tendere, ac pro oeconomiae commodis laborare. Ite ad Medicos, qui per innumera certi experimenta docent, rerum violentissimarum usum saepe esse saluberrimum; morbos morbis anteverti, mitigari, extinguere; medicamenta dari, quae concitatis sua vi morbis demum feliciter sanant; plurima esse, quae cum valetudinem integram vehementer laedunt, afflictae relevant tutissime; itemque alia aegris nocere, quae sanis minime officiant; venenis denique pessimis caute prudenterque adhibitis morbos domari quovis alio remediorum genere inexpugnabiles, & versa vice optima ceterum remedia intempestivo usu non raro in lethale venenum converti. Quae cum verissima sint, & causae, quam ago, ad amissim congruant, possem hoc argumentationis genere contentus acquiescere, nisi & rei dignitas, meique scopus sermonis pleniorer exigeret demonstrationem.

Primum igitur illud est, ex quo intelligi possit, mentem tranquillam, quae

recta ratione utatur, valetudini multimo-
dis opitulari, cum & actiones suas, &
quae tribuere corpori debet, ita compo-
nit & moderatur, ut neque desidia tor-
peant, nec labore nimio fatiscant orga-
na, naturaeque necessitatibus conveni-
enter satisfiat, quaeque officere quovis-
modo posse constat, solícite evitentur.
An vero quisquam est, qui hoc vel ver-
bulo sibi probari postulet? quando &
sua quemque experientia & innumera
aliorum exempla plus satis docent, im-
moderata vitae ratione nihil ad fanita-
tem esse perniciosius. Repetite quaeso,
Auditores, quae modo exposui, mala cum
plurima, tum gravissima, ex solis animi
perturbationibus oriunda! Circumspicite:
nam undique in oculos incurrunt: quae
gulosis, ebriosis, lustronibus, ceterisque
intemperantiae affectis eveniant! Quo-
ties attritis luxu viribus ante diem mori-
antur; aut media jam aetate non tantum
senes sint, sed etiam ex alio in aliud
invaletudinis genus praecipites vitam
trahant, qua mortem habeas optabilio-
rem! Longe diversissima est, quam Tul-
lius in Catone majore laudat, senectus;
illa inquam, quae vitae ad rationis nor-
mam accommodatae extremum est,
quam

quam temperantia per praegressas aeta-
tes studiose culta tam tarde leniterque
inducit, ut diu se vixisse prius, quam
confenescere, canum caput sentiat. Quam-
obrem multo etiam laetiore videas for-
te frui complures mediae conditionis ho-
mines, qui cum ab ortu parentum vitiis
non corrupti, neque molli educatione
effeminati, labore tolerabili victum sibi
amictumque, quoad naturae fatis est,
comparant, suis contenti rebus, placide
sic aevum tranfigunt, ut curis vacui,
nec divitiis ad luxum, nec ambitione
ad vehementes animi motus stimulati,
integra valetudine rarisque morbis tur-
bata, longaevi, non tam languore, quam
rigore senili tandem confecti, vivendi fi-
nem faciant. Vultisne, Auditores, ut
superaddam, quantum in aegrotantibus
animi tranquillitas valeat? Quam obfit
intolerantia & morositas & incontinen-
tia? Quas sibi noxas, quot Medicis in
curatione taedia inferant, quid ad om-
nia refractarii eorum nihil, quae aut a-
genda, aut fugienda praecipiantur, re-
cte observant? An infinitas Vobis enar-
rem commoditates, quibus infirmi, va-
letudinarii, a morbo resurgentes gaude-
re solent, cum attento ad juvantia &

nocentia animo fibimet ipsis vivendi regulam naturae suae convenientem per experimenta propria constituunt, ad quam se religiose conforment? Nimius essem in re omnium notissima, actumque agerem, si, quos sentire aliter non ratio docuit, sed libido coëgit, multis nunc refutare vellem. Habeant isti suum sibi vulgare illud verbum: Medice vivere, misere vivere: eoque se consolentur, cum fero tandem ad sapientiam redierint. Unicum, patiamini, testem pro hac causa afferam, illumque omni exceptione majorem, Nobilem Venetum, Ludovicum Cornaro, qui cum adolescens, pro seculi moribus suisque fortunis, in luxum effusus, naturae suae vires tantopere protrivisset, ut inde a quinto & vicesimo aetatis anno ad quadragesimum usque continue valetudinarius, remediis omne genus incassum adhibitis, necquicquam eluctaretur, Medicorum suafu tandem rigidissima usus diaeta in tantum profecit, ut non unius modo anni spatio sese diuturna senserit aegrotatione relevatum, sed deinceps etiam in eodem abstinentiae tenore persistens, vitam non miseram, non senectute languescentem, immo integris animi corporisque muniis

vigentem, ad ultimos aevi humani terminos protraxerit, centenario major optabili demum *ἑυδυνασία* exfolutus. Doceat eventuum disparitas, utrum miserius sit voluptatum illecebris, an prudenti Medicorum consilio auscultare.

Atque haec de primo beneficiorum genere, quae corpori ab animo praestantur. Ad alterum progredior, quod equidem quonam nomine significem, non satis me scire fateor. Certis videlicet occasionibus sese in homine qua sano, qua aegro, determinati motus, impulsus appetitusque manifestant a consueto naturae tenore ac ordine utcunque discedentes, qui cum in illis corporis partibus nascantur, quarum ministerio mens utitur, ad hanc ipsam igitur, tanquam ad fontem, unde promanet, esse referendos non videamur male opinari. Quoniam vero hoc etiam apparet, veluti ex consulto fieri, & propositum aliquod subsistere corpori salutare, ad quod consequendum etiam plerumque perquam sint idonei; credas profecto non sine rationis suafu existere, immo singulari prudentia excogitados, data opera ab animo excitari, ut vitae integritati prospiciatur.

Quod si tamen illud rursus confideres, animum eo tempore nullius consilii propositivè sibi esse conscium, neque solum in sapiente ista observari, sed pari gradu in rudissimo quoque, cui ratiocinandi facultatem, certe in hoc genere, aut aetas, aut naturae defectus, aut vitae mores prorsus negarunt; dubitatio justa subit, num quidem animo haec efficacitas rectè tribuatur. Accedit, quod non dissimilia in animantibus, quas rationis usu carere multorum fert opinio, etiam longe expressius sese ostendant: quae idcirco, cum nec a corpore possent repetere, neque ad consilium & prudentiam referre Philosophi, ad nescio quem instinctum confugerunt, qui non rationem ipsam, sed ejus aliquid analogum, id est, quasi rationem significaret, vel saltem in unicum vocem conclusos enunciaret omnes id genus effectus, qui ex eodem principio, sed ignorato, ducendi esse viderentur. Verum aliena haec a foro Medico extremis dumtaxat digitis attingere debui, ut intelligeretis, de quali motuum specie cum maxime sim dicturus, eamque, ut in humano genere existit, sic satis congruenter ad animum posse referri.

Finem non inveniret oratio mea, si quae ad hunc locum pertinent, omnia & singula vellem exponere; si enumerare ac pro dignitate ornare, quae ex hoc fonte in corpus dimanant, beneficia; tanta profecto, ut majore pene cogitare non liceat, quae si abessent, nulla vel vitae tot inter necessitates constantia, vel sanitati adversus tot injurias foret incolumitas. Ex multis igitur pauca modo adducam, atque ut a nativitate ordiar, quid infanti, cum primum in lucem prodit, & deinceps homini per omnes aetates magis ad vitam necessarium est, quam respiratio? An autem corpus putatis motu spontaneo spirandi initium facere? Magis credibile animum: tametsi enim istius quaestionis explanatio etiamnum desideratur; illud tamen inter Physiologos fere convenit, sensum aliquem sive molestiae, seu necessitatis cujuscunque, recens natum eo compellere, & respirationem inter illas esse functiones, quas pro arbitrio regit moderaturque animus: vagitus etiam ac ploratus comitatur, stimulisque externis ad spirandum incitari potest, cum forte languens a partu puer opus inchoare cessat. Post aëris usum non alia re minus, quam alimento, carere ho-

minem posse quis nescit? Inde a primo ortu indoctus puer, materno uberi admotus, paratum sibi lac statim & expedite fugit deglutitque. Quae quoniam musculis voluntati obtemperantibus peraguntur, animus igitur est, qui sua sponte, aut, si mavultis, instinctu quodam compulsus, & quidem *αυτοδιδακτος*, indigentiae corporis ista succurrit arte, quam si addiscere prius, uti loquelam aut incessum, deberet, quis nostrum vel ex cunis superstes evasisset?

Brevitate temporis cogor omittere alia ejusdem generis quam plurima, quae etsi vulgo negliguntur, quia cotidiana sunt & universae animantium naturae communia, tam eximia nihilominus utilitate sese commendant, ut sine iis vita humana, quid dico? tota hominum stirps dudum interiisset. Memoratu imprimis digna sunt, quae in aegrotantibus observantur. Quemadmodum enim rebus adversis vera demum probatur amicitia; sic animus inusitata sui erga corpus amoris documenta tum maxime promit, cum natura morbo oppressa in angustiis verfatur. Videas hinc perditos etiam nepotes, quos pessimo vivendi more, dum

valent, nihil magis curae cordique habere dixeris, quam proprii corporis perniciem, cum primum voti compotes in morbum incidunt, anxie mox opem circumspicere, nihilque relinquere intentatum, quo cum sanitate in gratiam redire queant. Injucunda nimirum doloris angorisve, aut impotentiae perceptio animum ita exagitat, ut vel invitus ad quaerendum remedium impellatur, illicque etiam, qui medendi artem ludibrio aut odio habent, oborta aegrotatione non raro supplices ad Medicum confugiant, errorem deprecaturi. Haec animi in corpore afflicto inquietudo & sollicitudo, haec est, Auditores, qua efficitur, ut aegri, cum tuto remedio, quod scientia aut ratio suadeat, destituuntur, dubium & anceps aliquid periclitari, quam nihil agere, malint. Haec est, quae immedicabili vexatos malo, dehortantibus licet Medicis, ad vaga urget tentamina, ut inconsiderate alia atque alia non desinant adhibere, donec in pejus ruentes aut suas adaugeant miseras, aut mortem sibi accelerent. Haec eadem est, quae imperitissimas olim gentes herbis aliisque in auxilium vulnerum morborumque promptis instruxit, ut cum sine Medico

fuerunt, nequaquam tamen fuerint sine Medicina, atque adeo ipsa medendi scientia primam hinc originem duxisse videatur.

Verum existimabitis fortasse, que attuli, non tam instinctum ostendere, quam suasum consiliumque rationis, de qua re nunc, uti possem, non libet disputare; quoniam planiora habeo, in quibus nulla est dubitatio. Non attingam, quod pro diverso corporis statu multifariam permutetur respiratio, motuque vel accelerato, vel cohibito, tussi, sternutatione, oscitatione, suspirio, pluribusque aliis formis oeconomiae incommoda sic levari soleant: at conijcite modo oculos in hominem spiritus difficultate laborantem, & mirabundi notate, quanto animus studio non solum corporis situm & compositionem membrorum accommodet, sed omnes etiam musculorum, quos sub se habet, vires intendat, ut vitae periclitanti opituletur! Aliud! Putrore intus concepto febris in homine accendatur. Huic si quis ex inedia dierum aliquot languenti cibos obtulerit materiae animalis, carnes, pisces, ova, aut ex his parata jura, respuet praefra-

Et omnia, nauseabit, horrebit, etiam odorem aegre feret: quippe id genus edulia sponte naturae in putredinem pro-na, cum in ventrem putrido imbutum deveniunt, quanto ocyus corrumpuntur, tantumque abest, ut nutriant, ut etiam mali fomitem adaugeant. Sapiens igitur fastidium, aegrotanti perquam salutare, dignum, quod sana ratio sibi vindicet! Verum rudissimus quisque illud cum sci-ente, stupidus cum gnavo, infans cum adulto commune habet: in delirantibus etiam se effert, imo & in brutis. Amplius quid dicam. Non acquiescit animus averfatione noxiorum, sed pari instinctu saluberrimos quoque concipit appetitus, qui perito Medico cum originem caussae declarent, tum digito veluti mon-strent, quo remediorum genere uti oporteat. Enim vero idem homo, aestu interno squalens, siti inexplebili potus desiderat aqueos, acidos, refrigerantes, reficientes, concessisque pro lubitu & avidissime haustis mirifice delectatur, tanquam didicisset non dari alia, quae certius restinguere ardorem, acre mitigare, putredini resistere valeant. Atqui ulterius etiam progreditur animi beneficentia. Nam quae vigente morbo insatia-

bilis fuerat acidorum cupiditas, eodem declinante minuitur, tandemque plane superato in horrorem convertitur, redeunte illorum, quae ante displicuerant, appetentia: secus enim nec prostratae recuperari vires possent, nec priori contrarium in humoribus vitium evitari. Quod si nunc his adjungere vellem, quae passim in praegnantibus sese efferunt, cum fastidia ciborum potuumque, tum mirabiles ad inconsueta, quin & absurdissima ingerenda impetus, quibus perniciofa succorum abundantia tuto leniterque antevertitur: si pallentes producere virgines, quae cum acido laborant, terrestria illud absorbentia nimium in deliciis habent: si exempla afferre hominum, qui postquam diu graviterque difficilibus conflictati morbis, nec naturae, nec artis auxilio relevari potuerunt, immodico tandem usu rerum spontanea appetitione vehementer concupitarum felicissime sunt liberati, Vestra me citius patientia, quam dicendorum materies deficeret.

Itaque cum locus iste sic satis diu me detinuerit, id unum superest, ut vobis ostendam, perturbationes animi, quan-

tumvis a recta ratione discedant, ea, qua pollent, efficacitate quam plurimum saepe emolumentum in corpus conferre, & quemadmodum Physici demonstrant, furentes per atmosphaeram turbines ac procellas fulguraque & tonitrua, etsi multoties calamitosa, aëris tamen ab inquinamenti repurgatione incredibiliter conducere; sic illas veluti humanae oeconomiae tempestates non tam constanter nocere, ut non quandoque summis etiam beneficiis valetudinem afficiant.

Moderatiores equidem animi commotiones, quas boni opinio futuri, aut praesentis, parit, magnopere cum prodesse valentibus, tum aegrotos levare, tam apertum & pervulgatum est, ut qui dubitare, multisve illud evincere sustineat, audientiam non mereatur. Spes praeter ceteris saluberrima non animum modo erigit, sed omnibus etiam corporis facultatibus vigorem inspirat. Inde tam miserabilis illa senectus, quae cum spes longas inchoare vetat, ne brevibus quidem sublevatur. Inde nostalgia laborantes cum primum itineri in patriam sese accingunt, spe sola erecti revalescunt. Recordamini, Auditores, quae de Phi-

Iosopho Abderitarum, Democrito, memorantur, cum aetate & viribus gravis jamjam deficeret, moesta autem soror ob Deae Cereris festum tridui spatio abesse teneretur, odoratu calidi panis tam diu vivum se servasse, donec transacta celebritate redux illa morienti adstare posset, ac tum quietissime exspirasse. Quando autem hodieque mortis sperando retardatae exempla proferuntur, quis, quaeso, Vestrum non crediderit, desiderio potius atque expectationi rediturae sororis, quam pani naribus admoto, vitae Philosophi prorogationem tribui oportere? Haec illa est tantopere exoptata Medicis fiducia, quam si apud aegros sibi comparare norunt, eos cum ad obediendum habent paratiores, tum solo etiam alloquio refocillare valent, immo vim acui remediorum certioresque reddi successus experiuntur. Haec eadem est, unde agyrtae, pharmacopolae, circumforanei, *ἔροσκοποι, ἔρομαγειρίσκοι*, carminum, amuletorum, virtutum symphatheticarum praestigiis ludentes famam sibi nummosque aucupantur. Etenim audaci vaniloquentia cum sua ostentant prodigia, afflictisque magno hiatu salutem confidentissime promittunt, credulitas in ad-

mirationem rapit, admiratio in spem adducit, qua cum erigitur mali difficilis taedio auxiliique inopia languens animus, organorum corporis tanta non nunquam fit incitatio, ut excusso principii vitalis torpore, restituto nervei generis tenore, motu humorum accelerato, suis natura viribus morbum aggrediatur, superetque longa medicatione frustra oppugnatum. Habeant igitur, quibus tam esse fortunatis contigit, ut nugatoriis artibus citius, quam probata medendi ratione, revaluerint, habeant, inquam, cur recuperatam quoquo modo sanitatem sibi gratulentur! Verum si serio etiam contendunt, istud beneficium peculiari illarum efficacitati revera tribuendum esse, risum profecto peritis rerum aestimatoribus movent, nec refutari merentur.

In gaudio non minor inest virtus medicata. Memorabile imprimis est, quod de Peireskio, generoso quondam inter Gallos Maecenate, Βίβρατος ejus Gassendus narrat, correptum gravi quadam paralyfi inde a crure in dextras omnes corporis partes, ipsamque adeo linguam serpente, ut etiam articulate loquendi facultate privaretur, primum acceptis a

Thuano sibi amicissimo literis , deinde & suavissimo cujusdam hymni cantu tantam animo concepisse laetitiam , ut gestiens , ac in haec verba : O ! quam pulcrum est hoc ! prorumpere nitens , prorsus in illa proruperit , statimque una omnium membrorum recuperarit libertatem.

Amorem licet allatis supra exemplis turbare valetudinem posse ostenderit , ea ipsa tamen commonstrant , etiam medicamenti loco esse , si quando re adamata potitur. Frigidos marcidosque fenes , sicubi cum formosa cubantes puella concalescunt , mirum in modum recreari , antiquissimas Orientis gentes ipsa olim natura docuit. Verum qui existimet , omnem istam virtutem in solis sitam esse corporum juvenilium effluviis blandoque calore , nec quidquam tribuat elicitis una amoris igniculis , utut evanidis , nae is difficulter explanaverit , quamobrem sexus amabilis fotum praetulerint. O ! quam longe feliciores in morbis virginum sanandis Medici essent , si quotiescunque opus videatur , consilii Hippocratici , quod jubet τὴν παρδίον συνοικεῖν ἀνδρὶ , opportunitate fruerentur !

Sed venio nunc ad motus animi violentiores, eosque impendentis mali aut praesentis opinione citatos, qui etsi sanis valentibusque rarissime aliter profunt, nisi quod non noceant, & contra graviter saepe officiant; in aegrotantibus tamen sanationes nonnumquam praestant celeritate incredibiles, magnitudine prodigiosas, quocunque artis auxilio inimitabiles. Quod equidem ut factis probem evincamque, cum a me requirere Vos possitis, nec ego detrectare, vereor profecto, Auditores, ne rerum implicitus multitudine longius, quam Vestra fert humanitas, excurram. Enimvero si loculos propriarum observationum, si veteris nostrique aevi Medicinales excutio historias, tantus se numerus exemplorum offert, ut cum producere omnia & singula non liceat, incertus, quae potissimum memorem, aut quae praeteream, in delectu faciendo laborem.

Brevitati igitur studens hoc velim primum summatim intelligatis, quo animi motuum impetus magis desubito prorumpit, quoque est vehementior, & fortius hominem universum intus & in cute percellit, eo fere majus ad profligandos

morbos momentum habere ; eamque ob causam lentiora illa *πάθη*, quae sine tumultu invadunt, & semel suscepta tanquam in venis medullisque diutius insident, tacitaque potius rosione, quam aperta violentia, infestant, cujusmodi tristitia, metus, odium, livor similiaque habentur, prope solummodo nocere, raroque aut nunquam aliquid boni pro salute corporis efficere. Quo fit, ut ira & terror, affectus prae reliquis perniciosissimi, iidem & beneficentissimos sese exhibeant, maximamque exserant in partem utramque potestatem.

Ira cum, quidquid in corpore virium motricium datur, ad agendum excitet, motuque sanguinis vehementer accelerato vitalem calorem per omnes partes subitissime intendat ; ut etiam de Alexandro Magno perhibeatur, cum in Indiis esset, aliquando ira percitum luce ac scintillis e corpore vibratis emicuisse : non est, cur quis miretur, morbos quidem celeres & acutos inferre, natosve periculose augere, at cum diuturnis afflictæ languentis naturæ vires, inopinam quandoque opem promptamque sanationem praestare. Samius quidam Athleta.

teste Gellio , quum videns fortitionem in sacro certamine non bona fide fieri irasceretur , primum locutus est , ac deinceps tota vita nec turbide , nec adhaese Mulier in Galliis ob retentas a partu secundas in aphoniam incidit , muta per aliquod tempus marito per jurgium succenset , convitia dicere conatur , dicitque revera & loquendi facultatem extemplo recuperat. Non dispare usus est fortuna Danus quidam apud Borrichium , qui per quadriennium voce privatus , obviam forte videns aniculam sibi dudum invisam , mox toto animo exardescens in maledicta erumpit , simulque sentiens se verba promere dolet indignaturque impium restitutae loquelae auspiciam. Memini ego quartanam contumacissimam furente ira in continuam abiisse , quae , etsi non absque discrimine , brevi tamen & superata est , & molestum hospitem feliciter ejecit. Venatorem Willius memorat dira arthritide tam male habitum , ut sub dolorum induciis non nisi fulcris innixus incedere quadrupes posset , cui cum consulta quaedam Medicinae fama celebris Hecuba persuasisset , praestigiis atque incantamentis a vetula in vicina domo habitante id omne malum sibi in-

ductum esse, ille totus furibundus & vindictae cupidine incensus actutum veneficam adit, & mille conviciis plagisque miserae inflictis maleficium eo successu ulciscitur, ut inter verberandum membris sentiret pristinum restitui vigorem, cessare dolores, ac sine fulcris domum reversus nunquam postea in eundem morbum reciderit. Stupenda profecto sanatio! Quod Medicina aut prorsus nequit, aut non nisi lente & magno cum vitae sobriae tum remediorum apparatu, radicitus morbum articulare evellere, id uno praestat impetu animus ira excandescens, violento corporis motu adjutus Plus dicam. Pene mortuos ad vitam revocat. Anglus ille Robinsoni, pulsu jam fatifcente moribundus, cum ira agitaretur, resurgente pulsu viribusque relevatis, per horae spatium revixit, sedata animi commotione dein citissime extinctus.

Atqui terroris virtus salutifera & major est, & longe latius ad plura etiam morborum genera sese extendit, in qua tamen exponenda neque diu, neque diligenter, ut materies ferret, morabor; quoniam hac medicina sanatorum exem-

pla tam numerosa sunt tamque pervulgata, ut cum pauca modo attulero, mox Vestrum cuique de pluribus aliis, olim compertis, in mentem esse venturum plane confidere possim. Quod de Croesi Lydorum Regis filio antiqua refert historia, cum jam multum adolevisset, nihil dum fari quivisse, sed terrore demum ac metu, ne pater ab invadente hoste occideretur, primum cepisse loqui, prodigio quidem simile est, nec adeo tamen singulare, ut non inde ad nostra usque tempora saepius acciderit, egoque ipse recorder semel atque iterum observare, Hystericis, ex mali sui accessione in aphoniam lapsis, timore subito percellente plenissimum linguae usum rediisse. Mentis alienationes cujusmodicunque, furiosas, hystericas, hypochondriacas, febriles, multoties sic momento constat esse perfanatas. Homo in hac urbe ex acuta febre delirans, cum vicini domum incendio flagrare audiret, delirandi finem protinus fecit. Studiosus quidam, nostrae civis Academiae, pertinaci melancholia aliquamdiu afflictus, cum pro desperato habitus domum remitteretur, navis qua vehitur, ad occurfantem aliam navem per tenebras allisa vehementer

concutitur : ille improvise fragore totus contremiscens statim resipiscit. Quid Maniacos enumerem terrore aut fortuito, aut de industria incusso ad sanam mentem revocatos? Quid Hypochondriacos a stolidissimis, quibus diu inhaeserant, phantasiis sic confestim liberatos? Praecipitationem in mare, submersionem in aqua, antiquis jam temporibus ad rabiem usitatam, adversus illud morborum genus etiam plurimum valere casus primum Medicos docuit, experimenta confirmarunt. Lugdunenses Borrighio per Gallias iter facienti editum ostenderunt locum, e quo mente capti in Rhodanum praecipites agantur, ac fune identidem retrahantur, eo instituto, ut sapere iterum discant, successuque non poenitendo. Robertsonum, Medicum Anglum, audaci ista medicatione plures insanos ad rationis usum reduxisse fidem facit Helmontius. At quorsum isthaec sermone superiore jam adducta nunc repeto? Eo nimirum, ut illud, quod ad rem praesentem facit, intelligatis, totam istam, quanta quanta est, efficientiam a peculiari quadam aquae virtute minime ducendam esse, sed unice deberi summo terrori angorique, in quem ob suffoca-

tionis periculum animus conjicitur. Quamobrem & apparatu opus est, qui vehementissime perterreat, & submersione tam diuturna totiesque iterata, ut vita reapse in discrimen adducatur, dubiumque sit, utrum omnino perierit retractus, anne queat reviviscere: fecus enim certae opis nihil exspectandum. Praetereo febres intermittentes, quartanam inprimis inveteratam, illud ante comper- tum corticis Peruviani usum Medicinae opprobrium, solo terrore fugatas. Nobilis ille apud Boyleum strenuusque militum dux, ceterum ad omnia imperterritus, at bono tamen suo gliris aspectum horrens, quartana refractaria, nullis remediis, ne caeli quidem mutationi cedente, diutissime vexatus, inopino demum gliris assultui liberationem debuit. Arthritidem, quod supra ostendi, ira solvi perrarum est, terrore contra non infrequens. Salmuthi observatio est, Podagrisci cujusdam manibus pedibusque postquam levandi doloris causa cataplasma ex lacte, simila & rapis fuisset superdatum, famulis ab hero digressis, porcum per apertam forte cubiculi januam irrupisse, qui cum odore illectus pulticulam devorare aggrediretur, rudi incurfione

hominem ab incondita bestia de sella in pavementum esse deturbatum non sine summa animi commotione, sed eo tamen eventu, ut ab illo tempore dolores remiserint brevique post omnino cessarint nunquam deinceps recidivi. Quum multis abhinc annis urbem nostram agrumque circumjacentem immanis turbo concuteret, damnisque plurimis usquequaque illatis incolas consternaret, duobus aegris, meae tum curae commissis, ea contigit felicitas, ut terroris beneficio alter, jam pridem ex saeva arthritide pedum ministerio privatus, ob imminens a dejecto camino periculum aufugere solus didicerit; altera ex gravi epilepsia, praeter expectationem meam, plenissime convaluerit. Imo etiamnum superstitem novi virum, cui puero, quem inflixerat terror, morbum caducum, remediis frustra tentatum, idem ille anno post iterum incussus laete perfanavit, antidoto non minus, quam veneno, ex eodem fonte ductis; quemadmodum qui a Scorpiis sunt icti, ab iisdem remedium petere consueverunt.

In vulgus notum est, singultus, capitis, aurium, dentium dolores, haemorr-

hagias periculofas, terrore faepius momento fedari. Et quidni ad eundem referam, quod complures veteris noſtrique aevi homines, morbis ſoporofis oppreſſi, ſyncope exanimati, pro mortuis habiti, ſandapilae jam commiſſi, imo ad rogam exportati, planctu atque ululatu adſtantium, cultri anatomici acie, rudiore fere tri illiſu, flammae denique uſtione, ſenſum vitamque recuperaverint? Terror plerumque eſt quomodocunque incuſſus, quo animus primum, tanquam ex ſomno ſuo expergefactus, ſilentes per omnia corporis membra vires vitales deſubito reſuſcitatur.

Sed haec haectenus. Jam enim ſatis ſuperque in hoc immenſo obſervationum oceano navigavit oratio mea. Tempus eſt, quo tendo, curſum dirigendi, ut quam celerrime fieri queat, portum conſequamur. Fallor, Auditores! Illud modo ſupereſt, ut intelligatis, portum me jam tenere. Equidem hoc exiſtimo, regimen animi, de quo hac hora agere conſtitueram, quodque, quia corporis ſaluti conſulit, ut uniuſcujuſque intereſt ſolicite cuſtodire, ita praeprimis ad Medicos pertinet recte cognoscere, ex illis

rebus, quas oppido multas gravesque adhuc propofui, tam nullo labore elici poffe, ut, fi elicere magno verborum apparatu ego fuffineam, verear, ne aut moleftus fim vobis, aut ne ingeniis veftris videar diffidere. Etenim illud profecto manifefiffimum feci, caufas occafionesque plurimarum corporis affectionum ex animo, tanquam ex fonte fuo, profluere. Unde confequitur, bene valentes non modo in congruente animi actionum regimine grande habere tuendae fanitatis praefidium; fed in aegrotantibus etiam, qui ob animi culpam laborant, vix quidquam bonae frugis obtineri, nifi ad primam mali originem, ad ipfumque adeo animum curatio dirigatur. Docui praeterea, & multa in animo inefle & potentiffima adverfae valetudinis auxilia, quibus cum mitefcant morbi, tum certius aliquando tutiusque, quam quovis alio remediorum genere, fanentur.

Quae cum ita fint, quis tandem eft, qui non intelligat, Medicis in mente ad falutem corporis regunda duplex incumbere officium; alterum, quo corrigant avertantque, quas animi immoderatio

affert, morborum causas; alterum, quo medicatas animi facultates ad relevandos aegros recte sciteque adhibeant?

En! paucis enunciata verbis summa agendorum. Haec si quis, quomodo pro diversa cujusvis hominis, qua sani, qua aegri, natura singulari, alia atque alia conveniant, callide expiscari, cauteque ac prudenter norit efficere, nae is supremum sapientiae Medicae fastigium attigerit. Verum hoc opus est, hic labor. Audite divi Hippocratis effatum! „ Vita „ brevis, ars longa, occasio praeceps, „ experimentum periculofum, difficile „ judicium. Oportet autem non modo „ se ipsum exhibere facientem, quae fa- „ cienda sunt, sed etiam aegrum, & ad- „ stantes, & quae a foris adveniunt.

Sapiens profecto & consummato in artis usu viro dignissima ad Aphorismos Practicos praefatio, qua difficillima quaeque operis medicinalis, ejusque maxime pensis, de quo dico, momenta inimitabili Laconismo continentur! Equidem largior Medicos, cum tuendae valetudinis praecepta tradunt, de animi regimine, quod saluberrimum sit, non generatim modo differere; sed etiam, quale cuivis

aetati, sexui, temperiei, vitae generi, sigillatim conducat, diligenter exponere; neque & officio suo deesse in enarrandis, quae morum perversitate vitae ac fanitatis inferantur, nocumentis, atque adeo milies repetita esse & inculcata, quae homines, modo sapere velint, ab intemperantia valeant depellere. Quocirca facile quis existimet, nihil admodum hac in parte desiderari. Verum tamen, nisi memnia fallant, longe aliter sentire debent, quotquot, sola contemplatione non contenti, faciundae etiam Medicinae semet addixerunt. Etenim hoc rei caput est, ut, quam nobis studio ac labore comparavimus, medendi scientiam in publicae utilitatis fructum convertamus. Tum vero, uti singulorum saluti prospiciendum est, ita non sufficit communia modo pluribus intueri, sed & praecipue cuius homini propria, quorum sane tam immensa occurrit diversitas, ut in omni hominum genere ne duos quidem invenias inter sese examuffim similes. Ex quo intelligitur, Medicinalem, quae in tironum gratiam traditur, de hominum differentiis doctrinam longe angustiore esse, quam quae amplitudini istius materiae utcunque respondeat, vivendique

adeo regulas, quae ab illa ducuntur, tam multiplices pati exceptiones, cum ad homines singulos referri debent, ut perquam difficile sit aliquid certi statuere. Et quid de consuetudinis dicam tyrannide? quae non tantummodo mentem corpusque in servitutem redigere solet; sed Medicis etiam in curandis cum sanis, tum aegris, leges praescribit arbitrarias, quibus, cum probatissimis saepe artis praeceptis contrariantur, obedire tamen vel inviti debeant, aut sese opponere frustra moliantur. Quid de praejudicatis hominum opinionibus, quas dudum inolitas quam difficile sit evellere neminem latet? Quoties frustra cum illis luctati tandem cogimur a recta curandi via deflectere, quae indicantur facienda, omittere, concedere, quae nollemus, vel quovis alio modo consilium prudenter captum mutare? Fingite tamen; Auditores, quod oppido rarum, nihil ista omnia habere, quod molestiam aut impedimentum creet! Quis autem illa demum, quae a foris adveniunt, quae casu fortuito contingunt, quae ab adstantibus afferuntur, incommoda, tam lynceus est, ut praevidere, tam prudens potensque, ut antevertere aut moderari valeat? Atqui horum ut in-

numerabilia quotidie incidunt , ita tanti saepissime sunt momenti, ut non alia de causa sani aegrotent, aegrotantes in pejus ruant, morbo succumbant, aut certe in Medico non sit, ut releventur. Enim vero ex hoc inprimis fonte exitiales illae humani generis pestes scaturiunt, animi perturbationes, per quas nimirum pleraque illorum, quae modo attigi, sum in corporis oeconomiam virus effundere solent. Inde multifariae illae sanitatis noxae; inde tot morborum fomites & irritamenta, tanta curationum taedia, obstacula, frustrationes: quae quidem omnia non fatigarent Medicos, si in artis potestate foret, animorum illos tumultus pro lubitu aut avertere imminentes, aut proruptos reprimere atque sedare. Quocirca cum nec sanam rationem, nec morum doctrinam, nec ipsammet religionem se satis efficaciter illis opponere experiamur, facit quandoque commiseratio, ut tacite nobiscum doleamus, negatam humanitati facultatem esse contingentia, prout necessitas exigit, mutandi, neque semper ex pharmacopoliis depromi posse, quae corpori ob mentem inquietam laboranti certum levamen afferant. Aulicus, qui Principis sui gratia

excidit; mercator adverſa fortuna ſubito ad incitas redactus; aut matrona ob acerbum mariti unicae ve prolis funus deſperabunda, cum ex dolore animi in corporis aegrotationem incidunt, calamitatem ſibi inflictam moderate ferre indociles, quanto celerius certiusque relevarentur, ſi Medico datum foret, quod lugent, damnum reparate! Primi Judaeorum Regis furorum lyra Davidis mulcere quidem, ſed ob irrevocabile DEI oraculum exſtinguere tamen non potuit. Neque proſecto credibile eſt, Perdiccam atque Antiochum, quos ſupra memoravi, aliter ex ſuis languoribus fuiſſe evaſuros, ſi Medicorum auctoritas ad cupiditatem illorum explendam parum valuiffet. Quoniam vero rerum externarum caſus ut plurimum immutabiles ſunt, illud tamen a Medico requiri videtur, ut, quotiescunque talia evenerint, quae temperationem aliquam admittant, nihil, quod honeſte fieri poſſit, intentatum relinquat, quo ſuae curae commiſſis conſulere animique tranquillitatem aut conſervare, aut reſtituere turbatam queat. Itaque cum ſuis ipſa moleſtiis ex ſe fatiſ oneroſa ſit artis exercitatio, illud etiam moleſtius accedit, non ſemper evitari poſſe-

quo minus eam ob causam alienis implicemur negotiis, quae vel prudentissime tractata, raro tam feliciter conficiantur, ut devoratis taediis par gratia reportetur.

In tanta igitur occasionum, quibus homines percelluntur, regundarum difficultate, hoc unum Medicis superest, ut ad ipsius animi regimen sese convertant omnique studio & cura eo enitantur, ut *Ἐνοημῶν* illud, cujus incitatione humanae mentes toties in detrimentum corporis transversae abripiuntur, coërcere discant, moderari atque in ordinem redigere. Nolite tamen existimare, Auditores, Stoicorum me addictum sectae, quam sua disciplina inculcare Zeno Philosophus frustra conatus est, *ἀπάθειαν* Medicorum opera in animos hominum induci posse aut sperare, aut expetere. Equidem tantum abest, ut ita sentiam, ut etiam valde probe, quae Herodem Atticum de hoc loco adversus Stoicos differuisse Gellius memorat, languere nimirum animos ac torpere, affectionum adminiculis privatos, istosque apathiae sectatores Thracio illi homini similes esse, qui ruris colendi insolens, cum vicinum forte vidisset, agrum suum a rubis purgantem, vites, oleas,

arbores putantem , ut laetior esset uberiorque proventus, stolidi imitatione omnes sui fundi vites oleasque detruncavit, arborum comas & vitium palmites decidit, fruteta atque virgulta frugifera simul cum sentibus convulfit, mala tandem mercede doctus non per inde esse, utrum promiscue omnia excidas, an considerate detrahas, quae impedimento sunt ad fructum. Neque solummodo in animum irrepit ignavia, sed facit etiam ista affectuum vacuitas, ut, incitatione corporis ob consensum torpescente, circuitus humorum ipsiusque adeo vitae vigor enervetur. Accedit, quod in violenta animi motuum natura simul cum pernicialibus medicatissimas inesse vires supra ostenderit, quarum ad relevandos aegros utilitas saepe prodigiosa sit; ut vel idcirco etiam illis carere totis homines non desiderare Medici debeant.

In id propterea maxime incumbendum esse videtur, ut partem illam animi turbulentam arbitrio nostro utcunque obsequiosam habeamus, ejusque motus aut suppressere, cum erupturi sunt, aut modum excedentes temperare, aut excitare & ad quemcunque gradum intendere,

uti res praefens exigit, possimus. Equidem non diffiteor, cum veteres, tum recentiores Sapientiae doctores non minus copiose, quam enucleate, istam materiam disputasse; ut mirum alicui videri queat, amplius me aliquid perfectiusque postulare & quod ad illos proprie pertineat, Medicis elaborandum proponere. Verum, tametsi laudo proboque Philosophorum de regundis animi perturbationibus praecepta, horumque utilitatem non plane nullam in praxi etiam Medica lubens agnosco: inest enim in comi alloquio, in sermonis festivitate, in ratiocinio gravi, in admonitione severa, in confidente promissione, in comminatione, aliqua vis, qua si quis opportune sciat uti, affectus tanquam habenis & flagris gubernare pro arbitrio valeat: ejusmodi tamen haec omnia sunt, ut fere magis contemplatione, quam usu, sese commendent. Enimvero nec omnium esse temporum, nec locorum, nec personarum, quisque facile animadvertit; nec cuivis datum esse, ea scite ac prudenter adhibere: quoniam vero ex sanae rationis fonte ducuntur, qua pauci multum pollent, saepissime etiam recte administrata in cassum cadere debent;

cum

cum experiamur in cultioribus quoque ingeniis non semper scopum ferire. Dionysius Heracleotes, cum plurimis annis in Philosophia Zenonis consumptis fortis esse didicisset, ex renibus tandem laborans a dolore deductus est, ut in ejulatu falsa esse clamitaret, quae antea de dolore ipse sensisset. * Et quoties tanta est aut vehementia istorum motuum, aut contumacia, ut omnem rationis usum suspendant, quique consilio eos regere velit, quod monente Comico dudum discere potuisset, frustratus tandem intelligat, nihilo se plus agere, quam si det operam, ut cum ratione infaniatur? Quin & subitaneum illud atque improvisum, quo tamen animi commotiones plerumque maximam in corpus vim exercere solent, quocunque id genus remedio, cum nocent, vix praeverti posse, aut, sicubi juvare debent, ut plurimum casu fortuito feliciter, quam dedita opera induci, observationum fide innotescit.

Itaque in re tam momentosa cum nihil non explorare oporteat, nolim equidem, quae Sapientiae schola promittit, subsidia, quando usus est, negligi aut

K

* Cicero *Tuscul. Quæst. l. II. c. 25.*

vituperari : at vero si parum certae opis forte attulerint, non erit tamen, cur Medici desperent, modo, quae ex propriae artis penu depromi queant, bona recte cognoverint. Illud nimirum volo mentis per corpus regimen, quod sermone superiore exposui. Etenim pro statu corporis diversimode mutato animum simul alio atque alio inclinari sic fatis me tum ostendisse arbitror. Ea igitur est artis nostrae opulencia, ut cum rationis potestate in regundis affectibus parum confidere, neque adeo mentem per semet ipsam gubernare licet, multifaria in promptu habeamus instrumenta, quae etsi proxime in corporis partes motusque duntaxat agunt, eadem tamen opera incolam ejus animum pariter afficere, frenisque veluti atque calcaribus aut praecipitantem cohibere, aut torpidum excitare ac impellere possint.

Animadvertitis, Auditores, utramque regiminis mentis, quod Medicorum esse dixi, partem naturali quodam vinculo cohaerere, alteramque alterius ope destitutam infirmari. Ipsa argumenti hujus pertractatio sensim me ad initia, unde progressus sum, reducit, ut liquido constet, quemadmodum mens & corpus, vi

mutuae societatis, communem inter sese vitam agunt, facultatesque suas, cum in unum coeunt hominem, intime veluti permiscent, ita quaecunque alterutri conjugum aut bona, aut mala, casu confiliove eveniunt, utrique pariter evenire. Quae cum prolixè supra disputaverim, nihil est, cur aures Vobis sat longa oratione nimio plus fessas molesta repetitione diutius obtundam.

Causam, ut potui, peroravi Nec sentio tamen, Auditores, velle Vos aut me dimittere, aut a me dimitti. Vestra quippe omnium ora atque oculi, in Principem Juventutis, in Celsissimum ARAUSIACUM, in GUILHELMUM nostrum, cujus laetabili aspectu cum maxime exultantes fruimur, conversi monent urgentque, ut ne Tanto Hospite insalutato binc discedam.

Et qui possim ego? Princeps Serenissime! Tot qui rationibus Tibi addictus, si non ortu, at fortuna Batavus, Gubernatorem Patriae Haereditarium cum Bonis omnibus diligere; Medicus Tibi constitutus Te sacramenti fide mihi creditum observare, in oculis, in sinu gestare, eoque nomine ad familiaria Tecum colloquia admissus inusitatam, qua es aeta-

te, Genii Tui vim cognoscere, admirari, amare lubens laetusque didicerim.

Patere igitur, Princeps! ut egomet ipse, & me interprete universus ordo noster, & quos huc tanto confluisse numero vides, civium Academicorum corona gratias Tibi agamus, quas mente maximas licet concipere, hujus quod diei celebritatem Tuo splendore praefens splendidiorum reddere, tenuemque leniter ac patienter audire oratorem non sis dedignatus. Deinde ut hoc bonarum artium domicilium ejusque Divam, antiquissimam Batavorum Palladem, Tuo favori ac patrocinio & nunc & in posterum etiam atque etiam commendem.

Tua haec Pallas est, Princeps! ab Illo Tuorum Majorum Maximo GUILHELMO primo in hac aede collocata, a Magnis postea, qui vicem Illius in republica gubernanda exceperunt, Principibus benigne semper curata, culta, protecta, nuper etiam ab Amabilissimo GUILHELMO IV, Optimo Patre Tuo, fato heu! nimis praecipite nobis erepto, blandissime habita, novis beneficiis aucta & ornata.

Quid? Tua, ausim dicere, haec Pallas mater est, Te sibi Filium vindicat. Ta-

metſi enim, quod in votis fuerat, fors non tulit, Te ut ſtudiorum cauſa incolam ſuo amoeniſſima Leida ſinu ſuſciperet, ſuos tamen inter cives Te numerare laeta non dubitat Academia. Documento ſit Weifius ille Tuus, noſtro ex ordine Tibi datus, noſter etiam nunc, & utinam diu! collega, noſtrae ſacerdos Palladis, quae illius abſentiae hoc ſummum habet ſolatium, quod Tui, id eſt, Reipublicae cauſa abſit, nec aliud pretium requirit, niſi ut ſuum Te Alumnum, ſe Tuam praedicare Nutricem ſibi liceat.

Sperat itaque haec alma Mater, & ſuo quodam jure confiſa exſpectat, Princeps Ceſſiſſime, AURIACIS Belgarum ſacris propediem, O! feliciter initiande! Te ſui fore memorem, & cum maturior aetas ad capeſſendas demum Reipublicae habenas Te promoverit, Tutelarem ſibi Genium futurum, atque in hac doctrinarum ſede cum protegenda, tum cohoneſtanda, talem Te praefiturum, ut genuino ARAUSIACI ſanguinis ſpiritu Te animatum uſque & uſque experiatur.

Sic Te, Exoptatiſſime GUILHELME! Divina complectatur foveatque Clementia, ut incorrupta florens valetudine uber-

rimasque Principalium virtutum gemmulas generoso animo evolvens adolescas in spem certissimam communis Patriae, imo maturitate Belgarum omnium vincas expectationem !

Sic & Propitium Numen fervet diu Caput illud, Tibi, Domui Tuae, Reipublicae tam carum, Serenissimum Guelphorum Ducem, LUDOVICUM Brunsvicensem, a Deo datum Tibi Ducem, Tutorem, verius dicam, Patrem, imo pro incredibili, quo Te Heroico in pectore gerit, fovet, amat, affectu tenerrimam quoque Matrem; ut Ipse, domi militiaeque instructissimus & ad Belgarum mores apprime factus, vivum Tibi fortitudinis, prudentiae, moderationis, comitatis, exemplum pergat proponere, cujus imitatu ad suprema pacis bellicae munia, quorum Te decus momentumque manet, animum mentemque possis informare !

Sic Te, Desideratissimo tandem Gubernatore, felicitas publica prosperis cumuletur auctibus; sic Foederatae libertas Civitatis firmetur; sic religioni, virtuti ac eruditioni pretium statuatur, ut livor etiam agnoscat, Patriae salutem cum salute Stirpis ARAUSIACAE indivulso nexu cohaerere !

D I X I.

ABRAHAMI KAAU BOERHAAVE

*Medicinæ Doct̄oris, Anatomes & Physiologiæ Pro-
fessoris Academiæ Scientiarum Petro-
politanae Membri.*

SERMO ACADEMICUS

de iis, quæ

VIRUM MEDICUM

perficiunt & exornant,

quem habuit die lustrico

Invictissimæ & Potentissimæ Russiarum
Imperatricis

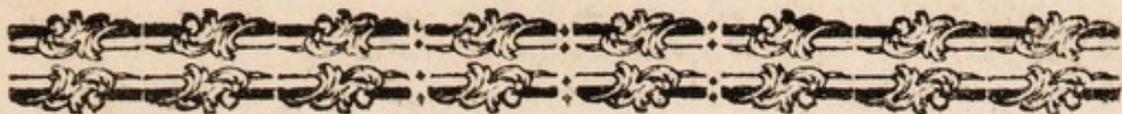
ELISABETÆ

PETRI MAGNI FILIÆ

in conventu publico Academiæ Scientiarum

Anno MDCCL. Spt. VI.

ALPHABETIUM HEBRAICUM

Solemnia hujus diei auspicia hoc tempore & loco ex instituto Academiae celebraturus, ea solum a me expectanda opinor, quae artem, quam profiteor, proxime tangunt.

Haec vero quam late patent! qua copia mentis vel attentissimae aciem obruunt & obtundunt! Quae singulorum dignitas! Quae cunctorum pulchritudo! Quanta contemplationis eorum utilitas, necessitas, & gratia! Adeo, ut si casus vel electio horum uni speculando mentem applicat, eas attentionis causas repertura sit, quae huic foli omnem operam impendendam persuadent. In alia autem ubi se convertit animus, haec eadem praeconio, aequae claro, se prae caeteris commendabunt.

Inter illa tamen hanc mihi eximiam materiam sermonis elegi, quae Virum Medicum suis lineis & coloribus depictum oculis repraesentat, quae ea adumbrat,

quibus armatos decet illos, qui felici Marte, everfo morborum regno, salutis templa in tropæum erigere fumma ope nituntur.

Exſpectationi Veſtrae aptiſſimum intelligitis argumentum, qui adefſtis Medicum audituri perorantem : neque mihi ipſi fauſtiora aliunde, quam ex hac cauſa, auſpicia peti poſſe, res ipſa dictat. Quapropter ſubjecto orationis favere Vos omnes, jure quodam mihi perſuadeo.

Veſtram ergo O. O. A. H. in audiendo lenitatem & patientiam, in judicando æquitatem implorans, brevi, eoque non inamœno, curſu ad metam properabo.

A prima mundi origine mortalium ſapientiffimos, Chaldaeos, Aſſyrios, Babylonios, Medos, Perſas, Ægyptios, Graecos, Romanos, Arabas, medendi ſcientiam aliis prætuliffe ſtudiis, & naturae rerum contemplationi adjunxiſſe, ex ultimi aevi addiſcimus monumentis.

Neque injuria : Medicum enim qui dicit, hominem vocat alteri Deum.

Omnes in vita benefactores non tot beneficia largiuntur ſimul, quanta verus Medicus.

Quid Alexandro devictus orbis, niſi Philippum, niſi Critobulum habuiſſet Me-

dicos? Quid profuit Agathocli regnum?
 Quid Hadriano imperium, pereuntibus
 Medicorum in arte peritorum absentia?

Medicus vitam, Medicus feliciter agen-
 dae vitae modum procurat.

At, si quem ceperit tam honorati no-
 minis cupido, mille falebris & praecipi-
 tiis via remoratur tendentem ad gloriae
 possessionem: ad pulchra ducit, sed ar-
 dua: ingredi eam paucis, raris calcare,
 at superare vix contigit ulli.

Est Medicus, qui sanitatem homini far-
 tam tectamque servat, vel, si quid cepe-
 rit detrimenti, incolumem eam pristino
 restituit nitore.

Sanitas ipsa, quoties cogitatur, unica
 vocula felicitatum omnium, dum has in-
 colimus terras, intelligitur fundamen-
 tum.

Quis vero hanc nobis salutem tuebitur,
 quem ejusdem latuerit natura? Quis ejus-
 dem hostes, morbos, coërcebit, nisi qui
 prius vires horum, machinas atque indo-
 lem, examussim intellectui explicuerit
 suo.

At vero, cui prosperitatis atque calami-
 tatis ratio aperta, nondum sibi adorem
 hac meruit in arena, oportet quippe, ut
 perspecta habeat simul salutaria auxilia,

quorum virtute pellitur aegrimonia, falus vero viget floretque.

Qui ergo in fanitatis, morbi & medelae penetravit scientiam, solus in stadio medico attigit metam, primo bravio, prima dignissimus corona.

Pauca admodum haec nobilem & perfectum reddere Medicum, miramini: at horum quodlibet mille alia supponit, quorum singula accuratam librata ad rationem, eo difficiliora, quo magis necessaria, videbuntur: quod ostendisse, sermonis nostri scopus est.

Hoc, quorum una sumus, corpus vel vasis lege geometrica affabre factis, vel liquoribus, qui iisdem reconduntur, constat. Praeter haec duo tertium qui quaerit, frustra suo abufum se labore, apprehendet. Unde facile evidens, fanitatem obtineri, quando canales omnes & maeandri ita se habent, ut horum quivis liberum fluxum suo concedat humori, neque alteri tubo impedimenta creët: rursumque, ubi liquida sic sunt comparata, ut mole, figura, velocitate, reliquisque dotibus, exacte respondeant iis, quibus coërcentur, & per quae moventur, vasis.

Artis ergo nostrae quisquis amat effectus, ea polleat scientia exacta, quae,

quomodo ambo haec, quae memoravimus, sano in corpore sese habeant, doceat: quam adepturum iis oportet instructum, quae ingenium ad vaforum contemplationem adaptant, viamque ad facilem humorum cognitionem pandunt: adeoque Geometricae Scientiae sacris initiatur, discat ibidem figurarum corpora circumscribentium naturam & proprietates, harum mensurare capacitatem, dividere, augere, formas in alias mutare, ut iis adfuetus haud difficulter deprehendat, quaenam sint exasciati leges ratiocinii, quaenam ea, quae ex varietate formarum oriuntur in corporibus. Quibus imbutus elementis animus, ubi ad Staticae, Mechanicae, Stereometricae, Hydrometricaeque effata, se non perfunctorie applicat, jam incredibili potitur, ad infinitas in Anatomia difficultates superandas, auxilio. Ea jam olim artis nostrae conditoris erat sententia, qui molitus inepte nihil filio suo Theffalo medicinam aggressuro inculcat studia mathematicum.

A Geometrarum oraculis ad ea experimenta intellectum convertat, quibus ipsa rerum natura sese nobis revelat, quibus ignis, aëris, aquae & reliquorum, quae sensibus se subjiciunt, corporum structu-

ram atque efficaciam demonstratas habet. Physica addiscat, non, nisi Mathematicis, noscenda artibus. Duo haec, mathematica & physica qui didicit, Anatomicas scholas, quas nemo ingreditur ἀγνώστους, intrato excipiendus.

Artis ibidem Ariadneae dictata, unde plus, quam Daedalea solertia exstructam machinam addiscat, minima latibula & ambages resolvat, & cimmeriis immerfate nebris luce donet.

Tanto vero dignum promisso fructum ut ferat Medicinae alumnus, non contentus rudem partium nomenclaturam vel situm novisse: ast illi incumbit inquirere vasorum figuram, fabricam & cohaesionem in primis mulierum abortuum & animalium embryonum staminibus, a conceptu ad perfectionem, in nascituris, nascentibus, deinde & jam natis, eademque utatur cura, per variam aetatis successione, in corpore jam supremae suae vegetationis gradum adeptis.

Externa facie his observandis ipse viam pandit oculus vivos homines contemplanis, unde plurima disceremus, nisi quotidiana consuetudo attentioni abesset.

Haud minus fatalis moriundi lex cujusvis aetatis cadavera, affatim morbis ex-

stinctā, suppeditat, tum & eorum, quos felici fruētes valetudine casus, aut malis pernicioſa, legum vindex, Juſtitia ſaluti humanae deſtinat, ut latentem omnium partium, & diverſam ſpeciem proſecutus addiſcat. Homines namque vivos, morti licet deſtinatos, nocentes ad hunc ſcopum incidere, artem ſalutiferam fanitatisque praefidem in atrociffimam vertit carnificinam, atque clementiffimae ſacras Medicinae manus ſcelerato piaculo inficit. In Herophilo & Eraſiſtrato ille ſciendi furor damnatur crudelitate infamis, docet tamen multa, non alia, non mitiori via, noſcenda. Haec ergo ex vilioribus diſcenda ſunt animalibus, quae experientis & incifionibus ubique, & quidem viventia, praefito ſunt, quorum ſimplicitate majori, claritate diſtinctiori vaſa ad intricata magis in homine enucleanda, toties anſam dedere & exemplar. Conſtat certe his, qui Anatomes comparativae, qui Zoōtomiae fructus norunt, illis non poſſe carere hujus ſcientiae cultores.

Quis ibit inficias, hac via tendi ad Anatomes faſtigium, ſi Mechanicus oculus omni cura & attentione ex hominum fœtibus, ex animalium embryonibus, ſanis & aegrotis, ſi ex adultis iisdem, obſer-

vaverit vasculorum materiem, figuram, resistentiam, connexionem, quo unumquodque alteri vinculo adhaereat, quo hiatu, qua figurae mutatione alteri se jungat, quo modo circuitus ex primo per media, rursus ex ultimo in primum redeat. Tum habebitur id, quod in vasis spectamus. Haec ordine geometrico, lege historiae naturalis, litteris commissa, ut nobis profunt, usui cedunt posteris.

Atque ea fruimur seculi felicitate, qua summa eximiorum industria ingeniorum haec scientia exulta ad incredibile perfectionis culmen adscendit, ut admirandum ejus nostro tempore augmentum attoniti obstupeamus, maxime si hujus aetatis inuenta componere lubet cum illis, quae tot annorum millibus priorum secularibus Medici sciverunt.

Felices nos tanto scientiae thesauro locupletes! Beatos nos, qui tot molestiis erutam sapientiam possidemus tuti!

Ut vero ille, qui vas liquore turgidum cogniturus parum sciret, si asserum & trochorum figuram, indolem & naturam sedulo enarrare fatigans, haud sollicitus foret de humido illi incluso, ita quoque scientia huc usque exposita, omnino nihil valeret, nisi accesserit cognitio peritior

eorum, quae canalibus his asservantur. Scientia Medico tanto magis necessaria, quanto vase suo liquor nobilior: tanto utilior, quanto magis ab hoc, quam illo, vita, falus & morbus pendent! ob vasorum quippe vitia pauci, a liquorum depravationibus fere moriuntur omnes.

At vero, ut semper alias, ita & hic de-
nuo, utili & pulchro junctum dolemus
arduum! Liquorum hercule exilitas, pel-
luciditas, mobilitas, subitanea mutabili-
tas, commixtio, ut velum oculis, ita men-
ti caliginem, obtendunt. Innotescunt
tamen, si non perfunctorie hos perlustra-
mus in ovis, ante incubatum, & sub eo-
dem. Si eosdem in iis vasis, quae pri-
mam nostrae carinae fabricam constitu-
unt, in pullis, in hominum, in animalium
embryonibus, omni inquirendi per-
tinacia indagamus: si varios, in variis va-
sis reperiundos, omnibus sensibus exter-
nis examinamus, cum diversis arte factis,
aliunde notis & simplicissimis, conferi-
mus; si natura oppositis miscemus, per-
pendentes, quid cum illis agant, vel ab
iisdem patiantur; tandem si spagyrico
igne, omnibusque fermentis, ibidem fa-
tis perspectis viis, eosdem dividimus, re-
solvimus, componimus. Atque ubi haec

demum nota sunt in singulis, tum videre in quo conveniunt vel differunt, quibus sedibus permiscantur in corpore nostro, quo modo, & in quas partes, separantur, quasve mutatas subeunt utrobique formas.

Cernitis, quam nobilis, quam utilis, quam necessaria sit haec speculatio! Miramini tam parum de eo cogitatum! Doleatis, tantas hominum strages deberi hujus absentiae! Sed haec calamitatum humanarum suprema & tristissima est, ut mens nostra minus necessariis intenta & abrepta, de iis, a quibus dependet, vix, vel quasi per somnium, cogitet!

Prospexit tamen & huic malo Divinus favor, cum per sapientiae Apollineae antistites tantos ceperit haec scientiae Medicae pars nostra aetate profectus, ut plane nihil desperandum his ducibus, his auspiciis, dummodo horum inventis, aëri & marmor inscribi dignissimis, divites alacriter pergamus.

Diversum me rapuit O. O. A. H. humanae infelicitatis contemplatio, in viam reversus ajo; Medicum, postquam perspecta sibi reddidit vasa quaevis, postquam in abstrusam liquidorum penetravit indolem, expeditam habere viam, qua motum

humorum per solida investigat, intendat modo ingenii aciem, ut accuratissima experientia enumeret omnia, quae in sano apparent corpore, phaenomena: nihil prorsus tam vile, tam abjectum, aestimet, ut sua indignum habeat observatione. Fueritne causa, cujus vi, modus, quo quid fiat; fuerit denique effectus ipse, haec omnia exquisito iudicio notata, fide optima redigat in catalogum.

Quam pulchre res aguntur humanae, si his modo observatis divites, quibus salutis cura demandata est, seposito ardore sciendi & explicandi ea, quae rarissime vel nunquam in sanis fiunt, seposita illa imaginaria natura, effectus modo omnes fide historica enarrant, atque diligenter ea, quae hos antecedunt, concomitantur, vel subsequuntur, in ordinem redigunt, ut nulli Physiologorum sectae devoti, nullis obcoecati praejudiciis, simpliciter id agant, quod probi peregrinatores, qui nota vel ignota loca pererrantes, singula obvia ita in suum diarium referunt, prout ipsi fieri observant.

Hoc obtento ea habebimus, quae data sua vocant nomine Mathematici. Dantur nota & definita vasa, conceduntur determinati liquores, in numerato sunt

effecta, quae motus datorum liquorum per data vasa quantum sensibus exponunt. Quaeritur causa efficiens, qua concepta, accurate scitur, quomodo haec effecta continentur in liquidis per vasa metis. Adsit jam Archimedes quispiam, Mechanicae & Hygronomicae arcanis locuples, utatur admirabili, qua soli Geometrae micant, veri inquirendi methodo, haud dubito. quin brevi lætissimum personaverit *εὐρηκα!*

Sic datur, & sic solum datur Theoria, quam vocant, quam jactant, Medica. Tum solida freti corporis humani, & eorum, quae in eo fiunt, scientia, ridemus misellos Ixionas nubem pro Junone amplexos: explodimus tot systemata, luxuriantis phantasiae chimaeras, & delirantis cerebri suavia insomnia: sed & aeternas rixas cavemus, atque ita scimus, quid sit carissima rerum sanitas!

Sed uti huc usque tractata Medicinae pars jucunda amœnitate attentorum animos demulcet, ita, quae sequitur terribili forma eosdem terrefacit, explicandam suscipiens diram morborum cohortem.

Ægritudinem quisquis audit, ex jam peroratis capiet facile, eam sonare omnem, qui a perfecte sano recedit, corpo-

ris humani statum, ita, ut ubique, sic rectum hic obliqui & sui index.

Manifestatur morbus, dum aliquam actionem laedit, dum functionem vitae vel voluntati infervientem reddit deterrorum vel pessumdat. Qualiscunque vero fuerit, facillime constat, eum vel vasorum, vel liquorum, vel utrorumque simul, sequi laesionem.

Vasa laedit, nisi vel quod externa vi in horum compagem irruiat, vel intestini hostis instar, eorum fabricae infidias struit.

Externa contemplanti subit animum cogitatio liquidi, in quo movemur, aërem volo, nos tegentem, arcuantem, atque undequaque circumambientem, cujus inspirata vivimus aura, cujus suavi fructu, ne momento sine salutis, sine vitae discrimine, caremus. Quam arcto ei alligamur vinculo! quanta eidem necessitudine nosmet devinctos experimur! ab eo, ejusque indole varia, maximus morborum numerus, vel salubritatis integritas, oritur.

Cogitate, illum luxuriari infinitis effluviis solis, astrorum, ignisque subterranei ex terra eductis, quae variam sequuntur matris naturam, quantam morborum

videtis originem ! spectate venas metallicas, fumos minerales, strata sulphurea, halitus tetros, ingenium sui loci referentes, aquarum cocytia stagna, hominis aetas exigetur, ut observentur tot causae in uno aëre tam diversarum aegritudinum.

Sed & ejusdem variae mutationes, pro caeli temperie, anni tempestate, corporum caelestium benignis vel pestilentium afflatibus, denique ventorum, neglectae fere post Hippocratem, historiae diligenter notandae sunt, ut omnium effecta in plantas, in animalia, in nos, sedulo observemus ; quaeque mutationes liquoribus istis inducuntur, qui nostris cognati sunt, per quos nosmet ipsi sustinemus.

Quibus cognitis, facile animadvertitur ejusdem salubris benignum, exitiosi in nos lethale imperium, neque ratio deërit, qua partium acredine tenerrima nostrae compagis stamina diffrangat, quaque vi, laedendo & penetrando vasa, intimis lymphis permixtus, harum harmoniam interturbat. Atque rursus mali originis gnarum medelae non fugit cognitio.

Huic ergo studio incumbendum ! Huic scientiae assidua impendenda opera ! palam ajo, omnia simul humanae vitae ob-

via tantum non creant eidem noxium, ac aër: neque & contra, tantum salutis vel longaevitatis adferre valent, quam ille idem.

Cernite tot gentes, sine ulla medica cognitione, sine ullo vel bonae diaetae regimine sanam, eamque vegetam in multos annos, producere vitam sine morborum incommodis. Cernite tot mortuos populos aegritudinum torminibus oppressos, licet nihil columitatis integrae servandae omittant, & habebitis originem medelamque gravissimorum morborum.

At praeter aërem omnia fere corpora externa rumpere quandoque villos vasorum, vel debitum horum situm mutare possunt. Habita vero ratione quae requiritur in Anatomicis Mechanicisque, non multum haerebitur in restitutione ea, quae manu, machinis, vel simplicissimis proinde adhibitis medicaminibus, perficitur: adeoque Chirurghi officia, tam necessaria Medico, ut artis nostrae primordia in his modo versarentur, sponte patent.

Atque ea summa sunt capita Medico necessaria ad scientiam & medelam eorum morborum, qui sine interni veneni viru, externo impetu, corpus infesti petunt.

Sed quam sermonis exordio querebar materiae copiam, nunc demum vere experior, multa dixi, supersunt plura! Licet etenim vasa, liquores, & ipsa in nobis mens salva, tamen, nisi quotidie restituamur in integrum, paucis diebus actum est de pulcherrima hac machina.

Vita nostra motu, hic vasorum attritu atque liquidorum exhalatione perficitur, continua peregrini assumptione recreanda atque instauranda: & quidem cum internae amicitiae lege vitalibus nostris principiis pabulum, vitam & perennitatem, conciliantibus cibis & potus, intimum nexum videtis, quo vita & salus ab his dependet; concipitis, copia horum & natura, quocumque errore peccantes, quas calamitates vasis, quas alterationes humoribus, creant!

Quam latus hic denuo patet campus, in quo mens, Medicinae faciundae sacra, decurrat. Alimentorum non modo illa naturam & effecta, sed & eorundem simul praeparationes & condimenta indaget, non ut Apitiorum & Lucullorum instar, horum suavi varietate fatiatum stomachum fallat, sed ut haec solum in sui domicilii sustentaculum admittat, quae ratio & usus profutura dictant.

Facilis haec uni muliebri demandanda videbitur quibusdam curae provincia, viris vix sine rifu committenda : Sed obfervent hi, velim, eruditiffimo cuique incumbere examen illorum, per quae vivit : nequaquam ergo infra dignitatem humanae fapientiae ea, a quibus fumma dependemus neceffitudine : fciant, Medicos faepe plus laborare, ut utiles aegris cibos, quam medicamenta, praefcribant, neque facilius fanari, nifi per ea, quorum ufus gratus familiarisque nobis eft. Tandem non lateat illos, prudentiffimos Italorum Medicos huic Medicinae primas deferre & ultimas, quorum tamen clientes aquilina fenecta fere alias Europae gentes fuperant, quarum custodes, diaetam vilipendentes, unice pharmacis ftudent. Quibus perpenfis, affentientur facile, ad constituendam hanc artem, neceffitudinem exactae alimentorum hiftoriae, quorum in corpus humanum bona & mala effecta. Quanta autem inde praemia hos investigadores manent, fuo docuit exemplo, qui fine honoris praefatione vix unquam nominandus, Sanctorius a Sanctorio Patavinus, fcholae, fui feculi, & Medici chori decus ! docuit idem nobiliffimae inter Ve-

netos familiae caput & honor Cornarius! Celeberrimum Italorum par! quorum praeceptis & molestissimis experimentis debetur fundamentum illius, quidquid in hac Medicinae scientiae parte solidi habemus haecenus.

Habetis O. O. A. H. ea, quae vitae sunt consueta sustentacula, audivistis illa, quae aegritudinum plurimarum origo, sed alia restat morborum lerna, venenorum rabida cohors sensibili vi corpus humanum laedens, ut lethum sequatur, quae in fossilium familia virus suum spargunt! in vegetabilium gente occidunt! a spirantibus oriuntur! in his omnibus nosci debent, si poterunt vitari, non modo dixerim, dotes, sed & in nobiles usus converti.

Discite, & in suas redigite classes, acnita, napellos, œnanthes, stramonia, laureolos, taxos, elleboros, ranunculos, cicutas, solana, tagetes, cataputias & infinita alia; horum indoles omni via eruite, si eorum succos aëri, aquae chemicis liquoribus, salibus diversis, permiscetis, quid de eorum facie, actione atque efficacia amiserunt, notabitis: eadem humoribus animalium, secundum acuti observatoris mentem, permista, vel ve-

nis infusa, historiae toxicorum materiem dabunt aptam.

In animalibus, fateor, longe tœdiofior se offert molestia inveniendi ea, quae nobis tanta vehementia, tanta velocitate, lethalia deprehenduntur. Quantula saepe copia solvitur humana vita! Viperae morsus, scorpionum ictus, hydrophobi canis dens, quam parvis veneni spiculis mortem intentant praesentem! periculum contagio plenum auget inquisitionis difficultatem, auget, quod mortuo venenato animali pereat plerumque toxica vis: adeo ut, si usquam, leni utendum sit omni auxilio, quo vegetantium rabiem perquiri & domari, visum est.

Quo me rapit conversio eorum, quae terris effossa, metallorum & minerarum profapia, vitam petunt: arsenica utraque, cobalta, sulphura, stibia, argenta viva, cupra, plumba, & quas, damnosa saepe magistris, ars ex vitriolis & salibus aliisque elicit volantes & in venenatas pluvias relectas, nubes, tum, quae priorum cum posterioribus copula nascuntur, Libutinæ arma. Haec, inquam, si enarrare, distinguere, superare aggrederer, quantum opus, quanti incumberent labores! Atque haec quidem non alias,

quam in Vulcani officina addiscere datur, ubi aperta via patet horum fabrica, actio, & victoria.

Et tamen fateri necesse est, incumbere praeter haec fatalem mortis necessitatem, qua sine ulla vi peregrina sensim collapsa potestas vitalis torpet, qua attrita organa fatiscunt, & nutritus diu vitalis spiritus, tandem defatigatus, deficit, qua perit tam quieta morte via, non hostium vi adversa, sed sui leni inopia. Atque hanc solam, si optio daretur, eligere quemque sibi, quis dubitat?

Demonstravi, ni fallor, O. O. A. H. semitam, quae ducit in cognitionem fanitatis, morborum, & in utrorumque causas: sed & eadem opera patebit certus aditus in templum salutis.

Qui ortum, causam, sedem, indolem mali novit, remedii vix destituetur scientia; ubi etenim noscit supervacanei excessum, & necessarii defectum, unius fuga alterius ope sanabit utrumque, quod quidem ut assequatur, indaganda erunt ea, quae herbae, quae animalia, & minerae offerunt medicata virtute donata: dum enim ex hac tricorpori umbra * plurimus morbus exurgit, ex eadem auxilia petenda erunt. (*ad mentem PLAUTI dictum.)

Vivimus maxime ex illis, quae benigna tellus in nostrum cibum suppeditat. Utinam ea iisdem uteremur simplicitate, qua nobis ab alma hac matre porriguntur! Cogitate tot arbores, tam vario, tam liberali succo turgidas: Inspicite tot fruticum exercitus multiplici virtute divites: Cernite tot herbarum millia, quarum singulae diverso, eoque medicato, pollent cruore. Quid memorem tot odorata nemora, tot balsami sylvas, quae solo, quem spirant, odore vitalem spiritum recreant, quae formae venustate, saporis suavitate, odoris fragrantia, se nobis commendant?

Quod si vetustissima Medicinae primordia evolvitis, herbarum vis medicatrix sola laudatur, si principes Medicorum consulitis, hi herbarum usus ingeminabunt. Aesculapios, Podalirios, Machaonas, Chirones, Pythagoras, Democritos, Hippocrates, Herophilos, Erasistratos, Asclepiadas, Galenos, quid reddidit factis celebres, fama immortales? Herbarum cognitio & applicatio. Quid prisca aevi homines ad longam produxit aetatem, quid ipsam vitam his praestitit incolumem? usus herbarum. Quid hoc ipso seculo inter ea, quibus gloriatur Pharmacia, praecipua auxilia praestat? Herbarum genus.

Quae tam clara sunt, ut ne ipse quidem Chemicorum princeps Paracelsus, atque ejusdem politor Helmontius, dubitaverint, quin folis herbis omnes morbi profligari possent.

Harum igitur nobis incumbit virtutum indagatio, ubi autem nativas illarum doctes exaltare est animus, arte spagyrica in sua principia sunt resolvenda, ut se-juncta mole ignava & foeculenta, liberata inertii pondere, spiritus rectores, balsami, sales, depurentur, atque ita demum suavi arte inter se juncta prima viscera ingressa, inde ad intima usque vitae penetralia permeent; ubi deterfis fordibus, liquefacta venarum amurca, expulso maligno tabo, spiritum vitalem roborant.

At praeter ea, quae tellus vegetando producit, animalia in usus Medicos jam ante multa secula a Phœbi sacerdotibus adhibita, docet antiquitas. Id demonstrant Dioscoridis praeclara scripta, Mithridatis egregium antidoton, Damocritis, vel hinc denominata, Theriaca.

Et profecto quisquis exacte rationem subduxerit, haud dubito, quin, perpensa homines inter & alia animalia ratione, habita corporis similitudine, judicaturus sit, ex his omnia posse haberi prosperae

valetudinis auxilia, adverſae praefidia. Ubi etenim propior ſalutis quaerenda origo, quam in iis, quae eadem fruuntur? quibusnam feliciter conſervatur, quam ex quibus conſiſtit? Unde defectus melius ſupplentur, niſi ex iis, ubi exceſſus adest & abundat? Mala quomodo magis abacturus es, quam bonis?

Dies me deficeret, & obrueret dicendorum materia, ſi vel ſumma vellem indicare capita, quaenam ex foſſilium proſapia nobis ars Hermetica praeparat. Senſit imbecillitati ſuae auxilium debile corpus a medicatis fontibus, minerarum venis, & ſalutiferis undis metallicis; accedit ars Vulcanica, haec beneficia igne ſimulando, atque tandem ſedula induſtria ſuperando, quibus expugnabat, qui ab herbis, nec viventibus, medelam capiebant, morbos. Id evincit epitaphium Paracelſo exſtructum, Auctorum cum eo viventium teſtimonium, & paucorum, quae ejus beneficio novimus, efficacia.

Atque ita perfunctorie differui de his, quae Medicum fingunt & exornant. Horum quidem, quo plura quis perfectiora poſſederit, eo etiam digniori praeconio inter vitae humanae gubernatores adſciſcetur.

Cum vero ea aetatis brevitatis, ingenii imbecillitas, rerum ipsarum difficultas sit & copia, extra societatem haec in homine frustra quaeres. Sed ubi, distributo Viris solertissimis penso, quisque graviter incumbit, inventa sine fuce exarata, sine invidia alteri largitur, ibidem pulchre cum mortalibus est comparatum. Quibus ubi iusta rerum gestarum aestimatio accessit, ubi reipublicae litterariae constituendae Proceres generosa liberalitate atque laudatione instructissima ingenia remunerantur, fovent, & ad ulteriora excitant, ibi demum felicitati humanae janua pandatur, necesse est.

Horum omnium rite gnarus immortalis PETRUS MAGNUS, cum ex artium atque scientiarum pulcherrimis, quas sola discendi cupidine exteras inviserat, nobilissimas & utilissimas secum duxerat, atque easdem in Patria florentibus adjunxerat, de adunatis his stabiliendis, colendis, atque ulterius promovendis, sollicitus, ad formam aliarum, quas penitus perspexerat, Academiam nostram fundavit, atque eandem iis liberalissime instruxit adminiculis, quae ad incrementum & hujus emolumentum maxime contribuire, noscebat.

Felix

Felix tunc faustaque Tibi mutata rerum
 facies, invicta Russia ! quae cum optimis
 indigenis possides pulcherrima externa
 tali a Censore electa, quem nunquam re-
 rum species fefellit, qui non a cortice res,
 sed intime perspectas demum probavit,
 atque in Sui, in Civium, in Patriae bo-
 num adoptavit, nihil tam altum ratus,
 quod non peteret; nihil arduum, quod
 non superaret, sed & nihil tam humile
 judicans, quod sperneret, nihil tam vile,
 quod abjiceret, oculos non modo, sed &
 sacras ipse manus operi admovens, dum-
 modo laborum inde pretium speraret !
 Utque exempla plus, quam mille adhor-
 tationes mores componunt, ad Patris
 normam se totam formavit Patria. Hinc
 vidistis ex limo & palude, ubi sterile pri-
 us lolium ventis movebatur ludibrium,
 praeëunte, adhortante, & laborum tole-
 rantia omnes subditos superante **PETRO**
MAGNO, DEI aurata exsurgere templa,
 atque plus quam regia aedificia novas
 condere urbes, & quidem hoc in ipso ho-
 stium infestantium conspectu, inter belli
 rumores, inter armorum strepitus, tan-
 tillo temporis spatio, ut fidem vix artis
 & Herculei laboris portento datura sit

tarde semper credula posteritas. Hinc ubi alga natabat & muscus, jam faciles panduntur portus. Inde exstructae numerosae classes, inde ad nutum movendi compositi exercitus, intus praebent praesidium & decus, extus formidinem imprimunt & metum hostibus. Inde sine civium incommodo reditus publici aucti, belli; inde cum remotissimis gentibus haud interruptum commercium, pacis & mercaturae nervus. Hinc denique artium, disciplinarum, & bonarum litterarum vera & solida cultura. Hinc tandem omnia haec justissimis fundata legibus, exoptatissimis ornata immunitatibus, jure & privilegiis!

Relicto folio, civium & hostium mixta clade imperii limites extendant rerum Domini: patriae fines egressi remotissimos sub jugum ducant populos, ipso nomine tremendos barbaros debellent, atque ita toto penitus orbe divisarum gentium curam augendo, harum vitia civibus suis intermiscuant: devicto tandem orbe, in alias sibi terras aditum interclusum, doleant tropaeis superbi! PETRUS ALEXIEWITZ in bello magnus, in pace major, ideo amplissimo suo Imperio

pro tempore valedixit, ideo itinera suscepit, ideo maria peraravit, terras ivisit, ideo vitae pericula subiit, naufragia fecit, ideo incommoda & mille labores constans pertulit, ideo sudavit & alfit, ut incruenta victoria redux imbelles Musas, sinu receptas, Tibi, invicta Russia, traderet ulterius fovendas ! atque ita maluit artibus, disciplinis & bonis litteris, instructam atque formatam regere & moderare gentem optimus Pater, quam, quod longe fuisset consequi facilius, debellatis imperare superbus Dominus.

Nec fefellit expectationem rerum eventus : vidit enim laetus supra humani laboris increfcere fructus, maturiores agendo indefessus expectans !

Sed vana hominum spes ! & cœca mortalium gaudia ! vix horum gustaverat primordia, cum vita longiori dignissimum Patriae ereptum Patrem reduxit in cœlum praematura mors !

Ad hunc casum ut universa contremuit Europa ; Russia prae infando dolore atque acerbissimo mœrore obmutuit, ita Academiae fundamenta fuere concussa !

Habuerunt autem cum caeteris inde non

mediocre solatium tristitiae suae Musae, quod Parente orbatis Mater superesset. CATHARINA tori, virtutum, consiliorum & imperii Socia, ut animo supra se- xum elata, vestigiis PETRI MAGNI in- sistens, quidquid Hic praeclarum in commodum sui populi constituerat, imi- tata, ulterius fovebat, perficiebat, absol- vebat, ita artes, scientias & bonas literas, harum ipsa dulcedine capta, protexit & auxit, atque Academiae primordia ad cul- men evexit. Quales vero fructus inde perceperit Imperium non modo, verum & universae Europae literarum respubli- ca, tot exhibent laeti Alumni, tot docent, quae cunctis in manibus sunt, sapientiae humanae monumenta,

Seriem temporum atque in ea Acade- miae nostrae progressum & fata non at- tingam. Unicum tamen praeterire non possum. Cum iustissima sua haerede or- bum vastissimum Imperium in diem salu- taria videbat negligi Formatorum suorum instituta, cum de ancipiti rerum eventu maxime sollicitae forent optimorum civi- um animae, quo demum temporis arti- culo inermes Musae fere exulare cogeren- tur proscriptae, ELISABETA PETRI

MAGNI & CATHARINAE MAGNANIMAE Filia, utriusque Parentis virtutum haeres, minus regnandi, quam cives suos liberandi cupidine, sola Divina providentia freta, DEI jussu, atque gementis populi suspiriis excitata, solium Parentum, se sola dignum, ascendit, atque ereptum diadema sibi imposuit, congratulante & exultante tota Europa, applaudente rerum universo, in gaudia & laetitia penitus effuso liberato Imperio.

Felix tum faustaque iterum Tibi mutata rerum facies, Invicta Russia! vix Imperatricem, vix Matrem salutasti ELISABETAM PRIMAM, quin in hac, & per hanc, sensisti regnandi ordinem PETRI MAGNI sanguini redditum, sensisti statum Imperii in pristinam formam mutari, gloriam Tuam recuperari non modo, sed & augeri, religionem sincere excoli, leges atque immunitates neglectas renovari, publicam securitatem firmari, vires Imperii augeri, pacem in damnum hostium Tibi, toti reddi Septentrioni! Tandem Divi utriusque Parentis vestigiis insistens clementissima AUGUSTA, imbelles amplexa Musas, sinu fovens liberales artes & optimas scientias, labantem Aca-

demiam sustinuit , atque eandem non modo pristino nitore restituit , at vero munificentia & liberalitate apud exteros inaudita ad summum honoris fastigium promovit, Praesidem insuper largita, quo duce, quo auspice nihil huic non sperandum, quo salvo non modo haec salva futura sit, sed & in diem aucta !

Jure ergo, meritoque sua gaudia publice ostendit, atque diem caeterum non ignobilem solempni ritu celebrat, qui ideo caput prae aliis extollit, qui ideo faustiore luce reedit, quod nominis symbolum det ELISABETÆ omnium Russorum Imperatrici atque Autocratori, Europae totiusque orbis terrarum Amori, gentium Deliciis, Populi Tutelae, Imperii Decori, Religionis columnae, Civium Matri, Legum & Æquitatis Vindici, Musarum dulci Praesidio !

Quam vellem ea mihi foret dicendi vis & facultas, ut singula & cuncta pro dignitate exsequi valerem ! sive heroicam virtutem, qua suae non modo aetatis, sed & priscorum seculorum sexum antecellit, sive in DEUM sinceram pietatem & religionem, sive magnanimitatem, qua exteros, aequè quam domesticos, hostes vi-

cit, five clementiam inauditam, qua neminem, vel nocentissimum, privatum vult, five in subditos amorem, in infelices misericordiam admiramur; five liberalitatem, qua bene merentes recipit; five indulgentiam, qua verum DEUM cuique suo ritu colere permittit; five tandem in bonas artes, disciplinas, & scientias amorem respiciamus, seu denique maternam & anxiam curam honoramus, qua haec omnia, in se, sub se, & per se redintegrata atque aucta ita stabilivit, ita firmavit, ut omnis ruinae metus absit, designato Imperii & virtutum suarum a Se & per Se formato haerede PETRI MAGNI Nepote, eoque cum dulcissima Conjuge juncto. Quanta dicendi copia & ubertas! quanta encomia celebrandi inexhausta materies! cui interim, quam memet, ipse neminem magis agnosco imparem. Haec ergo altioribus laudanda ingeniis, haec disertis magis extollenda relinquens oratoribus, unice in pietatis officia sincero animi candore, atque corde pleno, erumpo.

Vive, O ELISABETA! Imperio Tuo Imperatrix Augustissima! Genti Tuae Mater benignissima! Sera in caelum re-

dux mireris infueti limen Olympi ! dum-
que ad crudam vegetamque senectutem
tot laborum , tantarum curarum fructus
laeta percipis , pacatae nuperrime Tuo
consilio , Tua manu , Europae.

*Christicolae pax tuta liget , vis omnis
abesto !*

*Quisque DEUM gaudens & Tua
jussa colat !*

*Sospite TE nobis , hilaret modo mascula
proles*

Caesareos Lares Holsatiasque Domus !

Haec mecum omnes boni supplices
nuncupamus vota ! Fautor his adsis Ve-
nerandum NUMEN !

Converto me ad Vos , Viri clarissimi ,
Collegae conjunctissimi ; cum Vestrum
est exponere sententiam de iis quae uni-
cuique nostrum perorata sunt , suffragium
exspecto , erit benevolum hoc operae pre-
tium testimonium , Vobis arte atque eru-
ditione principibus placuisse Viris , caete-
rum superest emendandi facultas.

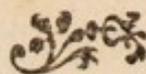

J U S S U
I L L U S T R I S S I M I
A C A D E M I Æ S C I E N T I A R U M
P R Æ S I D I S

E T
N O M I N E A C A D E M I C O R U M

A D
A B R. K A A U B O E R H A A V E
S E R M O N E M

P A U C I S R E S P O N D E T
J O. C H R I S T I A N U S H E B E N S T R E I T.

De rerum salubrium & valetudini aduersarum scientia, qua sanitas hominis, vel conseruatur, vel restituitur, & quam medicinam uocamus, deque variis, diuinam hanc artem nostra aetate, & ornantibus, & perficientibus, ornate eleganterque differentem audivimus medicum. Ars salutaris, sicut omnium rerum prima initia valde tenuia esse solent, paucarum quondam fuit scientia herbarum, quibus sifteretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim, quae deinde in hanc peruenit tam multiplicem varietatem, non minus quam caeterae artes, quarum in processu subtilitas crevit. Vitam, qua nihil carius mortalibus, quam diutissime fieri posset, conseruare sanam, & imminentes corpori auertere morbos, causa fuit iam olim, ut viri sapientes, quum primum litterarum disciplinas, animo recreando aptas, tractarent, corpusque his ipsis studiis languescere cognoscerent: statim his obrepentibus malis obviam ire variis artis praesidiis in animum induxerint. Exculta est itaque apud Graecos rationalis, una cum bonis litteris, medicina. Testem produco Celsum, praestantissimum Romanorum medicum, in praefatione scribentem;

„ primoque medendi scientia sapientiae pars habebatur, ut & morborum curatio & rerum naturae contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit, scilicet his hanc maxime requitentibus, qui corporum suorum robora inquieta cogitatione nocturnaue vigilia minuerant. Ideoque multos ex sapientiae professoribus peritos ejus fuisse accepimus; clarissimus vero ex his Pythagoram, & Empedoclem, & Democritum. Tum Hippocrates, medicinae Graecorum instaurator, solidiori philosophiae & curiosae rerum naturalium contemplationi addictus, in disseccandis animalium & hominum corporibus exercitatus, cognitione phar-

macorum instructus , rationalem & experientia
 comprobata fundavit medicinam. Hunc aequè
 magnum fuisse philosophum ac medicum , probant
 ejus scripta & in his variaë , de philosophis sui
 aevi sententiæ præsertim dictum ejus excellens ,
 ubi medicum , philosophia instructum , Deo simi-
 lem prædicat. Et quis umquam medicorum post
 illius tempora existit , fama & eruditione celebris ,
 qui philosophia rationali , physica , tam theoretica ,
 quam experimentalis , & mathematicis disciplinis ,
 ad perficiendam scientiam medicam adhibitis , non
 instructus fuerit ? Experientissimus hujus sermo-
 nis academici auctor , ex celeberrima Asclepiadea
 Batavorum gente ortus , ex sententiâ doctissimo-
 rum Collegarum , laudem genuini meretur medi-
 ci , quia copiose & erudite exposuit omnium disci-
 plinarum genera , quarum ope , & medicina rectè
 docetur , & cum artis gloria & aegrotorum salute
 exercetur. Laederem sane ejus verecundiam , si
 uberius essem in enumerandis egregiis meritis ,
 quibus adhuc sibi famam comparavit. Paucis
 complectar ejus vitutes & hunc conjunctissimum
 collegam , virum honestum , bonum , non hono-
 ris aut gloriæ , sed veritatis amatorem compellabo .

Hic dies , qui nobis fausto illuxit sidere & cui
 Divæ Elisabetæ in fastis nomen religio majorum
 imposuit , facer & nobis esto : reducit enim ELI-
 S A B E T Æ , A U G U S T Æ , Russorum Autocra-
 toris nominis memoriam , solemniter celebran-
 dam. Is ergo omnibus , pacatissimum & florentis-
 simum Russiae Imperium incolentibus , gratulatio-
 nis lætitiæque argumentum suppeditat , hoc die
 ardentissimas & supplices , prout id quotidie fieri
 solet , fundendi preces piaeque vota pro salute
 A U G U S T Æ summa cum alacritate nuncupandi.
 Hinc inter tot vota , pro incolumitate A U G U S T Æ

concepta, Academia Scientiarum, quae ab Imperatrice invictissima ingentibus condecorata & exornata est beneficiis praestantissimisque instructa eruditionis praesidiis, quo in dies fieret illustrior augmentiorque, nemini ullo modo cedere, sed quantum fieri potuit, debita religione & laetitia exultanta sacratum Tanto Nomini hunc diem, devoto ritu celebrare submissionis munus & officium esse putavit. Veniam a Vobis, A. O. O. H. me impetraturum spero. si & vota publica & gaudia, pro incolumitate AUGUSTÆ hodie nuncupanda, non exquisitis, prout fieri posse optarem, precationibus, sed sollemni hac formula, qua olim Imperatores Romanos sollemnibus diebus prosequerentur christiani, divinae providentiae commendo, quam antistitum rei christianae non nemo notatam reliquit: ut Deus illis det vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum & quaecumque hominis & Caesaris vota essent. Servet divinum numen Serenissimum Magnum Ducem & Imperii Russici Heredem, spem patriae & provinciarum, una cum Celsissima Coniuge, gentis Russorum delicio & amore in feros usque annos, ut aliquando per EOS & posterum felices sint, sicut TUO, IMPERATRICE, imperio, salvi nos praesentes sumus. Servet Deus omnem regiminis felicitatem, fortunam provinciarum. firmam Academiae nostrae salutem, auspiciis Caesarum conditae & eximia ELISABETÆ clementia in majus meliusque profectae, ornatae atque amplificatae, & quod nihil restat addendum, adde quaesumus, bone Deus, praesentis hujus splendoris perpetuitatem.

